

قىزىل صحىفه نر

آذربايجان خالقى نين مىلى آزادلىق يولوندا موبارىزه سى
تارىخىندن

مىر جعفر پيشه ورى

آذربايجان دموكرات فىرقه سى مركزى كومىته سىنين صدرى و
آذربايجان مىلى حوكومتى نين باش وزىرى

تبرىز علميه مطبعه سى 1324-1946

بىرىنجى بؤلوم

(دورد بؤلومده حاضىرلايان: آچىق سوز)

بیرینجی بۆلۈمۈنۈن دیزینی (دۆرد بۆلۈمدە حاضیر لایان: آچیق سۆز)

مقدمه

ادف نین مراجعتنامه سی

بیزیم شعارلاریمیز بونلاردیر

فرقه میز ایشه باشلادی

روزنامه میزین دیلی

ایکی یول آیرجیندا بیزیم اخر سۆزوموز

فرقه میز ایره لی گنڈیر

ایالت انجومنی

هامی بیلمه لیدیر

آیری بیر یول یوخدور

گوج بیرلیکده دیر

دوزولمز جینایت

سیاسی فرقه لرین آفتی

آقای پیشه ورینین نطقى نین مختصرى

عزیز وطنداشلار

قطعنامه

* اردبیل روشنفکرلرینین فرقه میزه توجهی

* ارسباراندان مکتوب

فرقه میزین تاریخی ایشی

احتیاجلاریمیز تامین اندیلمه لیدیر

آیی دوستلوغو

آنا دیلی

لندن انجومنینه گۆندریلن تلقراف

ارتجاع باش قالدیردی

فرقه میزین بیرینجی کونقره سی مناسبتیه

* آذربايجان وكيلايرينين نظر انتباهينه

* آذربايجان انرميليرينين مکتوبی

ارباب و رعیت مساله سینین حلی

* نازه حیاته دوغرو

بیزی اوز حالیمیزا قویسونلار

فرقه اویونجاق دئییلدیر

آذربايجان اوز تاریخی وظیفه سینى اونوتماز

دیقت:

(اولدوز * ایشاره لی یازیلار بورادا وئرلمه ییدیر)

موقدیمه

گوندملیک آغیر موباریزه واختیندا تاریخ یازماق و یا ادبی مؤوضوعلار ایله مشغول اولماق موشگول بیر ایشدیر. تاریخی حادیثلر باره سینده آچیق و آیدین نظریه و ثریب قاباغا سورولن فیکیرلری دلیل و ثبوت ایله اساسلانمیشدیر. ایش و واخت ایستیر بونو عملی موباریزه دریاسیندا چیرپینماقدا اولان بیر فدایی دن گوزلمک اولماز. اونا گوره بو سطرلری اوخویانلاردان خاهیش ائدیرم یازدیقلاریم حاقیندا قضاوت اندرکن بو وضعیتی نظردده دوتسونلار. من بو سطرلری شؤهرت و تظهور اوچون یازمیرام. «آذربایجان» روزنامه سینین گوندملیک شومارلرینا ورک دویونتوسو ایله تعقیب ائدیپ اونا بویوک ارزش قایل اولان دوستلاریمدان بیرسی دندی «یاز». منده بویوک ایشلردن واخت اوغور لاییب یورغون و ازگین دقیقلرده اونون آرزوسونو انجام وئردیم. مقصود میلیمیزین آذالیغی یولوندا آپاردیغی موباریزملردن نومونلر گؤسترمدیر. اونا اولدوغو کیمی تصویر و ترسیم ائتمک موریلخر، ادیب و شاعیرلریمیزه تاپشیرماق لازمدیر. بو اولارین میلی و اخلاقی وظیفلریدیر. بیزیم فیرقه میز دؤولت ووجودا گتیرمکله مشغول اولدوغو اوچون من ده باشقا فیرقه عوضولری کیمی تاریخ یاراتماق ایشینه مشغولام. قوی بیزیم ووجودا گتیرمکده اولدوغوموز میلی دؤولتین تاریخی موریلخر یازیب کاغیز اوزرینه گتیرسینلر. بیز او تاریخی یاراتماغا داها دیقت ائتملی بیک.

من فقط ساده بیر دیل ایله باشلایب دئییه بیلرم کی، آذربایجان خالق اوزونون آذالیق موباریزه سینین چوخ قدیمدن باشلامیشدیر. بو موباریزه زامان و عصرلر تقاضاسینا گوره موختلیف شکللرده ظاهر اولوب، موختلیف شوعلار ایله تعقیب ائدلمیشدیر. اولاییلر کی، آذربایجانین وارلیغینی ثبوت ائدن حادیثه و موباریزمنین قهرمانلاریندان چوخسو آیدین و آچیق بیر صورتده اوز گوردوکلری ایشلرین معنا و اهمیتی درک ائتمه میشلر. لئیکن اولارین گؤتوردوکلری قدماتلر خالقیمیزین وارلیغینی و خصوصیتینی ایثبات ائتمک اوچون مؤحکم دلیل و قوی مدرک حساب اولونا بیلر. بیرینجی نؤوبده بیر مسالهنی گرک آشکار صورتده بیان ائتمک، او دا آذربایجانین فارس دیلینه اولان نیسبت و رابیطه سی دیر. موعصیب فارس یازچی و موریلخری آغیزلاری کؤپوکلنمیش حالدا داد و فریاد سالیب بیزیم فارس اولدوغوموزو، ایندی دانیشدیغیمیز دیلین موغوللار واسیطه سیله بیزه تحمیل ائدیلدیگینی ایثبات ائتمک ایستیرلر. بیز موغوللار و باشقا فاتح میلنلر باره سینده بحث ائتمک ایستسک بویوک بیر کیتاب یازماغا مجبور اولاریق. بورادا فقط بو قدر دئمک لازمدیر کی، آذربایجان موغول ایستیلاری زامانیندا موترقی و موتمدین بیر میلّت اولدوغو اوچون قطعن آسانلیق ایله وحشی قبیله لردن عیبارت اولان او جماعتین ناقیص دیلینی قبول ائتمزدی و آز بیر زاماندا یابانچی بیر دیل بیر میلنن اچیربسینده انله ریشه سالایلمزدی کی، اونون افرادیندان بیر نفر ده اولسا قدیم دیله آشنا اولماسین و یا اودیلدن تازا دیلده هنج بیر اثر و علامت گورولمسین. یا زلزله دن یا ولولهدن بیلاخره آذربایجانیمیزدا اوز میلی دیلیمیزدن باشقا بیر دیل یوخدور. فارس لارین بیزه تحمیل ائتمک ایستدیکلری دیل ایسه خوشبختانه پیشرفت ائده بیلمه میشدیر. دیلیمیزین نفوذو داها عظیم و روشدی داها دریندیر. اونون تاریخی ایسه عوامفریب و موعصیب فارس یازچیلارینین پوچ ایدیعالارینین خیلافتینا اولاراق چوخ دا کؤهنه و قدیمدیر.

کسروی کیمی بوش بو غازلار بنله فارسچیلیق تبلیغاتی آپاردیقلاری حالدا آذربایجانین خصوصیتینی اعتراف ائتمک مجبوریتینده قالیب آذربایجاندا فارس دیلین شاخه سی اولان آذری دیلین مرسوم اولدوغونو ایدیعا ائتمکده دیرلر. بیز بو آذری دیلینی ده رد ائتمیریک. دئمک قدیم زامانلاردا بنله آذربایجانلی دیل جهتیندن خصوصیتیه مالیک ایمیش. بو سوزون تاریخ یازان نظرینده بویوک اهمیتی وار دیر. کسروی و یا سایر فارسچیلیق تبلیغ ائدنلر تک قاضیه گنتمیش، اونا گوره ایدیعالارینی حقیقت سایماغا عادت ائتمیشلر. ولی بیز اصل حقیقتی آچیب خالفا گؤسترملی بیک. اصل حقیقت ایسه بودور کی، آذربایجان هنج واخت فارس دیلینی آنا دیلی کیمی قبول ائتمه میشلر، اوندان ادبیات و شعر ساحه سینده چوخ آز ایستیفاده ائتمیشدیر. فارس لار بعضی آذربایجان شاعیرلرینین فارسجا یازدیقلارینی بیزیم فارس اولدوغوموزا دلیل گؤستریرلر. بو گولونج و کودکانه بیر ایشدیر. اگر بو ایدیعیانی قبول ائتمیش اولساق بوتون ایراتیلارین عرب اولدوغونو قبول ائتملی بیک. چونکو عرب ایستیلارین سونرا میلرجه فارس ادیب، شاعیر و موثکیرلری اوز اثرلرینی عرب دیلینده یازیب اینتشار وئرمیشلر. قتا عصریمیزین باشلانغیجیندا بنله عربجه یازیب اوخویا بیلمه یین ایرانلی ساوادسیز حساب اولوناردی. و ایندی ده فارس دیلی عرب ادبیاتی نین و عرب نفوذونون اسارتینده داوام ائتمکده دیر. بو حقیقتی گوره- گوره بنش- اوچ آذربایجان شاعیرینین فارسجا شعر یازماسینی دلیل گؤستریب آذربایجانلیلارین فارس اولدوقلارینی ثبوت ائتمگه چالیشانلار حقیقتن مغرض و جاهیل آدمالاردیر.

نظامی نین فارس دیلینده شعر یازماسین اونون فارسلیغینا دلیل گؤسترنلر، ابن مقفع، ابن سینا و سایر فارس فیلسوفلارینین عربجه یازدیقلارینا عجبانه معنا و ئره بیلرلر؟ عثمانلی سولطانلارینین یازدیقلاری فارس شعرلرینی کیمین حسابینا یازماق لازیمدیر؟ بو آداملار بیر آزجا گؤزلرینی آچیب موضوعا دیقت ایله باخسالار، بو سؤزلری آغیزلارینا آلیب دانیشماغی بنله مسخره حساب اندرلر. ادبیات مخصوصن شعر هنج و اخت میلیت چرچیه سینده قالماز. اوزون مودت فرانسده لاتین و یونان دیلینده یازیلمايان اثرلر ادبی حساب اندیلمزدی. روس شاعیر و ادیبیلریندن بعضی اثرلرینی فیرنگ دیلینده یازانلار اولموشدور. بؤیوک آلمان شاهی فریدرکین فیرنگ دیلینده شعر یازماسی و اونون بؤیوک فیرنگ یازچیسی ولتئر ایله اولان موناسیباتی افسانه دئییلدیر. افسوس کی، گوندهلیک جاری موباریزه ایجازه و ئرمیر، والا شاعیرلریمیزین یازدیقلاری فارس شعرلری مخصوصن صائب تبریزی و نظامی نین شعرلرینی اولارین فارسلیغینا دلیل گؤسترنلره دنمهلی سؤز و دیش سیندیران جاوابلاریمیز چوخدور.

فارسچیلار نظامینی منیمسه مک اوچون اونون «قوم» لو اولدوغونو ایثبات ائتمگه چالیشیرلار. بو احمقانه بیر ایشدیر. اولار بو ایدعا ایله دنمک ایستیرلر کی. آذربایجانلی فارس دئییل ایمیش و نظامی قومدان کؤچوب گنجیه گنتمیش، اورادا یعنی آذربایجان دیلی دانشان گنجیلر آراسیندا اوز آنا دیلینده یعنی فارسجا شعر یازمیشدیر، بیز بو یالان ایدیعان دوغرو ایستیفاده اندیب اونا آذربایجانلیلارین حتا نظامی زامانیندا بنله فارس اولمادیقلارینا فارسلا رین اعتراف ائدیگی کیمی باخیرق. آما نظامی ایسه فارس دئییل خالیص آذربایجانلی ایمیش. او گنجهده دوغولوب اورادا فوت ائتمیشدیر. خمسه نین تصویر ائدیگی داغلار، درملر، چمنلر و نظامی نین شعرینی تزیین ائدن گوللر، چیچکلر هامیسی گؤزل آذربایجان موحیطی نین محصولدور. متاسفانه او واخت سرایلاردا فارس ادبیاتینا قیمت و ئریلدیگی اوچون آذربایجان شاعیری اوز شعرلرینی او دیلده یازماق مجبوریتینده قالمیشدیر. نظامی نین فارسجا شعر یازماسی کسروی نین اوزونه مخصوص فارس دیلی وجودا گئیرمهسی و منیم «آزیر» روزنامهسی و اسیطه سیله یار ائدیغیم تازا فارس شیوه سینده اوخشیان بیر حادیه دیر.

تصویر ائتمیرم کسروی اوتوز ایل تهراندا یاشادیغی حالدا لهجه سینین تغییر و ئریب خالیص فارسلا ر کیمی دانشا بیلسین، اونون حؤکم آوار لهجه سی ظاهره چیخماسین. اوز بارهمده ایسه دانشماق ایسته میرم. خولاصه فارس دیلی بیلیب فارسجا شعر یازماق فارسلق دئییلدیر.

تازا فارس نثرینین موسیسلری ایچری سینده میرزا ملک خان بؤیوک یئر توتور، او ایسه بیر نفر اثرمنی دیر. آذربایجان آدی تازا آد دئییلدیر. آذربایجانلیلارین دا فارس اولمالاری دا تاریخده ایثبات ائدلمیش بیر حادیه دیر. آذربایجان خالق ایسه نچه مین ایلیک ایستیل و اسارته باخما یارق هرگیز اوزونون خصوصیتینی الدن و ئرمه ییب ایران ایمپراتورلوغو عربلرین بؤیوک و موقدیر خلیفه لرینین غدار تسلطو و اختیندا بنله توفانلی دریالار آراسیندا باش قالدیران سینماز و سیندیرلماز قایالار کیمی مؤحکم دایانیب، اونون پولاددان داها برک سینه سی هر طرفدن اوزرینه هجوم ائدن دهشتلی لپلری سیندیریب داغیتیش و زامانیمزدا دک اوز مؤوجودیتینی ساخلاماغا موفق اولموشدور. فردوسی نین شهنامه سینده نظریمیزی جلب ائدن ایران سرکرده سی روستمین عرب حمله سی موناسبتله یازدیغی تاریخی مکتوب خالقیمیزین قهرمانلیق و شرفینی ثبوت ائتمک اوچون قییمتلی بیر مدرک دیر. فردوسی روستمین دیلیندن شاهی مغلوب اولدوقدا آزاد و مرد اینسانلار مسکنی اولان آذربایجان پناهنده اولماغا ترغیب اندیر. اونا تاج و تختین فقط بو واسیطه ایله ساخلانیا بیله جگینه اومید باغلا دیغینی گؤستریر. بو تعادوفی و ایتنفاقی بیر وصیت نامه دئییلدیر. اونون سببینی آذربایجانین میلی وارلیغیندا آرامالی دیر. گورونور مین ایل بوندان اول بنله آذربایجانین ایران ایمپراتورلوغندا اوزونه مخصوص مؤوقعی وار ایمیش و اورا آزادملر مسکنی حساب اولوب اونون خالق نین مرد خاصیتلرینه بؤیوک ایران سرکرده سی اینانیب بئل باغلامیش ایمیش. تعصوب باتلاغیندا غرق اولموش فارس مورخلری ایسه همین خصوصیتلردن قورخویا دوشوب اونا اورتادان آپارماق اوچون قرنلر بویو گیزلی و آچیق موباریزه دن بیر آن غفلت ائتمه میشلر. ولی حقیقتی ابدی اولراق اورت- باسدیر ائتمک اولماز. وطنمیز اوز آغوش محبتینده بسله دیگی بؤیوک سیمالار و اسیطه سیله ایشیقلی گونش کیمی او هام و خورافات بولوتلاری آراسیندا اوز آدینی دونیا یا گؤستریب، اوز وجودونو عالمه تانیتدیرمیشدیر. زردوشتون بؤیوک آدینی آذربایجان نامیندا آیری سالماغا هنج بیر مورخ موقوف اول بیلمه میشدیر. فارس مورخلری ایسه ناچارلیقدان بو آذربایجان داهیسی نین وجودونو آذربایجانین ایراندان آیریلماز جوز اولماسینا دلیل گؤستریرلر. اولن دونیادا آیریلماز جوز یوخدور، علم و تمدون، گوزو ایله گورولمه سی غئیر مومکون اولان ذره نی، آتومی بنله تجزیه ائتمگه و اوندان بؤیوک موده یب قوملر یاراتماغا موفق اولموشدور. آذربایجان داهیسی زردوشتون بوتون ایراندان اینتشار و ئردیگی اساسلار اونون غئیر آذربایجانلی و یا فارس اولماسینا دلیل اول بیلمز. بونو بیز قبول ائدرسک حضرت محمدین بیر ایرانلی اولدوغونو قبول ائتمه لی بیک. چونکو اونون تعلیم ائدیگی اصول دا ایراندان عصریمیزه قدر دوام ائتمکده دیر. زردوشتون تعلیم ائدیگی اساس حقیقتن آذربایجانین خصوصیتیندن تولید اولموش فیکیرلرین اوزرینده قورولموشدور. آذربایجانلی زیراعت، باغبانلیق و زحمت سایه سینده اوز حیاتی نین تامین ائتمگه مجبور دور. اونون توپراغی و آب - هواسی اینسانلاری چالیشماغا وادار اندیر. زردوشت زامانینا دک هیند یولو ایله ایرانا سیرایت ائتمیش عقاید ایسه مور تاضلیق، لابلالیق (نیروانا)، فنالیله ترغیب ائدن برهمن و بودا مذهبی اوزرینده ایمیش. بو ایسه آذربایجانلیلارین حیاتی نین او یغون گلهمیلمزدی.

اونا گۆره زردوشتون فعاليت و زحمت تشويق ائدن مذهبی برق آسا بیر سورعتله آذربایجاندا سونرا ایراندا اینتشار تاپیب هیندین عرفان (میستیزم) و لابلالی لیغا تشويق ائدن فلسفه سینی سوروب اورتادان چیخارمیشدیر. عصریمیزده ایسه آذربایجانلیلار اوز بنلیکلرین ثبوت ائتمک اوچون بؤیوک ایشلره ایقدا اندیب، بؤیوک فداکارلیقلار گؤستریشلر. تهران حؤکومتی نین تبریز شهرینی ایکینجی پایتخت حساب ائدیب اورانی ولیعهدنیشین قرار وئردیگینه باخمایاراق آذربایجان ایگیرمینجی عصرده تهرانین ایستیداد پنجه سیندن خیلاص اولماق اوچون همیشه مباریزه آپارمیش هنجواخت اورادان راضی قالمامیشدیر.

مشروطه اینقیلابیندا آذربایجان میلی قهرامانلارینین گؤستردیکلری فعاليت و اونلارین تهراندا چکیلیب خایانه بیر صورتده اولدورلمه لری تصادوفی بیر ایش دئییلدیر. آذربایجاندا میلی بیر حؤکومت ووجودا گئیریپ تهران حؤکومتینه دیرسک گؤسترن شئیخ محمد خیابانی نین فجع بیر صورتده قتل ائدیلب اونون قاتیلی اولان حاجی مخبر اولسلطنه نین سلام و صلوات ایله مجلس نومینده لیگینه قبول ائدیلمه سی و اونون پهلوی دؤورسینده اوزون مودت دؤولت ریسی اولماسی دا اینکار ائدیله بیلمه یین بیر حقیقتدیر. بونلاردان علاوه یوزلرله آذربایجان آزادیاخه جانلارینی قصر قجر زیندانیندا و جنوبون جهنمینده داها پیس آب- هوا یا مالیک اولان شهرلرینده وحشیانه بیر صورتده محو و نابود ائدیلمه لری ده ساده بیر حادثه حساب ائتمک اولماز. بونلارین هامیسی آذربایجانین خصوصیتینی و اونون تهران ایله آپاردیغی طبیعی مباریزه سینی گؤستریر.

شهریوردن سونرا بو فیکر داها آیدین بیر صورتده مئیدانا چیخمیشدی. آزادیاخه لاریمیزین اون اوچونجو مجلس نومینده لری اوزون مودت قبول ائتمه لری و فهیم الملکون والی لگی زامانی انجومن ایلاتی و ویلاتی نین تشکیل ائدیلمه سی حاقیندا آذربایجان میلته پرستلرینین ایقدماتی نتیجه سیز قالمیش اولسا بنله خالقین میلی آزادلیق تمایولونه بؤیوک بیر دلیلدیر.

بونلارین هامیسی ایله بنله 1324 جو ایل شهریور آیین 12 سینده موننتشیر اولان فیرقه بیاننامه سی ایله دیر کی، آذربایجان خالق عنی و آشکار بیر صورتده اوز میلی حاقینی آماغا تام معناسیله بیر میلته کیمی قیام ائتمیشدیر. او تاریخدن ده فیرقه، حؤکومت و میلته میزین دیلی و ناشیر افکاری اولان «آذربایجان» قزنته سی اینتشارا باشلامیشدیر.

بنش آیدان آرتیق تاریخه مالیک اولمایان بو قزنته فیرقه، حؤکومت و میلته میزین قورلوشو تاریخی اوچون ان بؤیوک مدرک و ان روشن بیر آینا حساب اولونا بیلر. اوخوجو اوندان فیرقه نین قدم - بقدم ایرلی گئندیگینی و دوشمنلر علییه نه ایشلندیگی شدید سیلاحی آیدین و آچیق بیر صورتده گۆره بیلر.

فیرقه موسیسلرینین وظیفه لری سیاسی تشکیلاتلارین بیرلشمه سی حاقیندا گؤرولن تدبیرلر نهایت فیرقه کونفرانسی، فیرقه کونفره سی، محللرده فیرقه موسیسلرینین فیرقه نیظامنامه سی اوزره تشکیل ائدیلمه سی، سونرا بؤیوک خالق میتینقلریندن دوغان مجلس موسیسان (میلی کونفره)، اونون تصویری نتیجه سینده ووجودا گلن هئیت میلی (موقتی حؤکومت)، مجلس میلی و میلی حؤکومت باره سینده قزنته میزین صحیفه لرینه جانلی ایزلر و دیری حیسلر ذخیره ائدیلمیشدیر.

ژاندارم جلالدارینین کندیلرین باشینا گئیردیکلری موصیتلر تهران مورتجیلرینین بارماغی ایله آزادلیق حرکاتیمیزی لکه دار ائتمگه چالیشان ساتیلیمیش و آچاق داخلی میلی دوشمنلرین حرکاتی تهران دؤولتینی ده تهراندا اینتشار تاپان ورقپارالارین قیل و قالی علییه نه آپاریلان بیرحمانه مباریزه ده قزنته میزین صحیفه لرینده داها آیدین بیر صورتده اینعکاس تاپمیشدیر.

بونولا بنله اعتراف ائتمک لازیمدیر کی، میلی مباریزه میز عملده بؤیوک نتیجه لره و بؤیوک موفقیتلره منتهی اولدوغو حالدا بو نتیجه لر باره سینده نه اینکی آذربایجانین خارجینده بلکه داخلینده بنله خالقا گئیش معلومات وئرک مومکون اولمامیشدیر. ایستیداد رنژی نین یارادیغی شرایط جهتیندن آذربایجان قزنته سی اوز و اختیندا خالقین ایله چاتمیشدیر. اونا گۆره مو عاصیر آدمالار بنله گوردوگوموز ایشلر و گؤتوردوگوموز قیمتلی قدلرین تاریخی اهمیتینی درک ائده بیلیمیشلر.

12 شهریور تاریخی فیرقه بیاننامه سی، بیرینجی فیرقه کونفره سینین تصویری ائدیگی مرامنامه، مجلس موسیسانیمیزین قبول ائدیگی قرارلار و دموکراتیک دؤولتلره گؤندریگی رسمی اعلامیه، نهایت مجلس میلی میزین نیظامنامه سی ایله اونون ووجودا گئیردیگی میلی دؤولت برنامه سی، فیرقه میزین گوردوگو ایشلری سیستماتیک بیر صورتده تصویر ائدن سندلر دیر. بو سندلرین هامیسی قزنته میزین صحیفه لرینده مونعکس اولدوغو اوچون، اونون دؤورسی فؤوق العاده قیمتلی بیر کیتاب حساب اولوناجاقدیر. بو کیتاب گله جک نسل اوچون داها قیمتلی اولدوغو نو نظرده دوتوب، اونون تنز بیر زاماندا توپلانیب یئنین چاپ ائدیلمه سی لوزومونو فیرقه تاریخینه علاقه مند اولانلار نظرده دوتمالیدیرلار.

بو خصوصدا بو رساله‌نی نشر ائندلرین گۆتوردوکلری قدم و گۆردوکلری ایش فۇوق‌العاده قیمتلی بیر ایشدیر. حتا دئمک لازیم گلیر کی، فیرقه اسنادی و آذربایجان فزئته‌سی‌نین اساس مقاله‌لریندن توپلانیلان بو رساله فزئته‌نین دؤورسیندن داها فایدالی اولاجاقدیر. چونکو بورادا ان لازیملی و ان مهم مدرکلر گولچین ائدیلب اوخوجولارین ایختیاریندا قوبولماسیله اونلارین زحمتلری آزالمیش، آز سئودالی اوخوجولار اوچون مطلبی سئچمک و مؤوضوعون اهمیتی درک ائتمک ایشکالی دا بو واسیطه ایله اورتادان قالدیریلیمیشدیر.

آرتیق فیرقه، حؤکومت، حتا میلتمیزین موباریزه تاریخی ایله آشنا اولماق و گۆردوگوموز ایش و یازدیغیمیز مدرکلرین معناسینی آنلاماق ایستیهیلر بو رساله‌دن بؤیوک فایدالار آپاراجاقلار. بو ایسه رساله‌نی وجودا کتیرنلرین میلی حرکاتیمیزا بؤیوک خیدمت گۆسترده‌کلرینی و اونلارین بو حرکاتا اورکن باغلی اولدوقلارینی گۆستریر.

خالقیمیز ایسه بو کیمی تشبوتلری آلقیشلایب اونلارا ایقدام ائندلری تشویق ائتمه‌لیدیر.

ج. پیشه‌وری

تبریز- 14 بهمن 1324، 3 فورال 1946

آذربایجان دموکرات فیرقه‌سینین موراجیعتنامه‌سی

آشکاردیر کی، دنیا اولکلهرینده یاشایانلار چوخلو تاریخی عیلت و سببلره گۆره واحد بیر حالدا دئییلدیرلر. هر بیر مملکتین سرحدی چرچیومسی آراسیندا یاشایان قۇوم، قبیله و میلتر دیل، عادت، رسم و آداب جهتدن بیر چوخ خصوصیتلره مالیکدیرلر کی، اگر هر مملکتین ایداره و دؤولت قورولوشوندا بو خصوصیتلر نظرده دوتولمازسا، اورادا حقیقی دموکراسی و میلی حؤکومت ایمکان‌پذیر اولایلمز.

اگر دونیانین بؤیوک و موترقی اولکلهرینی نظرده دوتوب میلی حؤکومتلرین نایلیتلرینین سببلرینی آختارماق تصدیق ائتمه‌لی‌بیک کی، بونلارین هامیسی او علاقه و توجؤه باغلیدیر کی، میلترین و طایفالارین خصوصیتلرینه عطف ائدیلمیشدیر.

بیزیم بو ایدیعامیزین جانلی و بؤیوک شاهیدی آمئریکا بیرلشمیش جومهوریتلری و بیرلشمیش سوؤلت جومهوریتلری و همچنین سویس دؤولت قورولوشودور.

بو کلاسیک دموکراسی اولکلهرده میلی ایختیارات و فدراسیون اوصولونو گۆزله‌مکله میلترین تام فردلری مملکتین موقدراتینی حل ائتمک و دؤولت ایشلرینده موداخله ائتمگه مووفق اولموشلار.

پوچ و چوروک ایدیعادیر کی، دئییرلر: محلی ایختیارات و فدراسیون اوصولو مرکزیتی خلدار ائده بیلر. اما بونون عکسینه اولاراق تجروبه ثابت ائتمیشدیر کی، قبیله‌لر، میلتر و مرکزین خاریجه یاشایان اهالی‌نین هر قدر موسقیل و سربست صورتده دؤولت ایشلرینه موداخله و شیرکتلری تامین ائدیلسه او نیسبتده اونلارین وطنه علاقه و محبتلری آرتیق و مؤحکم اولای بیلر. بو مولا حیظه ایله و بو کوللی اصلین اوزرینده‌دیر کی. مشروطه‌خاهلیق جریانی و وجودا کتیرنلر و ایران قانون اساسی‌سینی یازانلار ایالت و ویلایت انجومنلرینی ایرلی چکیب چالیشمیشلار کی، بو واسیطه ایله عوموم ایران خالقینی مملکتین موقدراتینی تعیین ائتمکده شریک ائتسینلر، ایالت و ویلایتلرین مخصوص احتیاجلارینی اونلارین اهالیسی واسیطه‌سیله رفع ائتمگه چالیشمیشلار.

ایالت و ویلایت انجومنلرینین سوکوت ایله کنچیریلمه‌سی ایران میلترینین ایجتیماعی حوقوقدان محروم ائدیلمه‌سی دنمکدیر.

قطعین بوروکراسی رژیمی و معناسیز مرکزیت واسیطه‌سیله‌دیر کی، ایران مملکتی بیر اووج فاسید، اوغرو و ایستیفاده‌چی عونصورلرین لینده اویونجاق اولموش و بو سبب ایله ترقی و تکامل کاروانیندان فرسخلر ایله دالدا قالمیشدیر و قطعین نحس بوروکراسی رژیمی‌نین سببی ایله دیر کی، ایرانلیلارین اکثری ایجتیماعی حوقوقدان محروم، مشروطیت و میلی حؤکومه‌ده بدبین اولوب ایرانی گله‌جگینه مایوسلوق و اومودسیزلیک گۆزو ایله باخیرلار.

اینکار ائتمک اولماز کی. بو گون بیزیم مملکتیمیزده میلی حؤکومت و مشروطه‌دن اثر قالمیشدیر. ایران دؤولتی عملده ایراده‌سیز و پوزوجو بیر ماشین حالینا دوشموشدور کی، اونون باشیندا دورانلار خالق غارت ائتمکدن باشقا بیر مقصد و مقصد تعقیب ائتمیرلر. تامام فساد، تامام بدبختلیکلر و تامام فلاکت، ایبدار بورادان ریشه‌لنمیشدیر. دره‌بگلیک اوصولونون قووتلنمەسی، دیکتاتور و دیکتاتورپرستلرین تاپیلماسی بو موزخرف و فایداسیز اوصولون نتیجه‌سیدیر کی، دؤرد- بئش نفر چوروموش رجال گوج ایله ایران جماعتینه تحمیل ائتمیشلردیر.

اگر ایراندا یاشایان انلر، میلنر، خالقلار مملکتین ایستیقلا لینی گؤزله‌مکله برابر اؤز بیئرلرینده و اؤز حودودلاریندا آزاد و موختار اولسایدیلار و باجارسایدیلار مملکتین عمومی و کولی قانونلارینی گؤزله‌مکله برابر اؤز موقدراتینی، اؤز لرینین منیل و ایراده‌لری ایله تعیین ائتسینلر، اگر اونلارین حاقلاری اولسایدی اؤز لرینین مدنی، ایقتیصادی و سیاسی جهتن ترقیلری اوغروندا اؤز اللری ایله ناموناسیب قنید و شرطسیز چالیسایدیلار، ایرانین وضعیتی بو حالا دوشمز، مشروطه و قانون اساسی کی، حدسیز و ساییسز قوربانلار و ئرمکله اله گلیمیشدیر، اثرسیز قالمازدی. بونا گؤره اگر بو اوصول مین ایللر داوام اندرسه مومکون دنیلل ایران خالق فقیر، نیکبت و بیچاره‌لیک دریاسیندان نیجات تاپیب ترقی و تکامل یولونا قدم قویا بیلسین و مستبید، خونخوار و بیعاطیفه عونصورلرین الیندن نیجات تاپماغا موقوف اولسون. اگر بو منحوس اوصول باقی قالار سا سیاسی فیر قه‌لر و سایر دمورکراتیک سازمانلاردان حتا کیچیک فایدلر بئله حاصل اولمایاجادیر. لذا آیری بیر چاره یوخدور، چوخ تنز بیر صورتده گرک قانون اساسی‌نین ایجرا و تکمیلی یولوندا جیدن ایشه باشلایب میلی حؤکومتین عملی ائدیلمه‌سینی آشاغیدان، یعنی خالق ایچیندن و جماعتین گنیش توده‌لرینین احتیاجی اوزریندن ایالت و ویلاйтеده یاشایان خالقلارین خصوصیاتلاری پایه‌سیندن قورماق.

محلی ایختیارات و فدراسیون اوصولونون سطحی و ساده شکلی اولان ایلات و ویلایت انجمنلری تازا بیر فیکر دنیللیر. معاصر و موترقی اولکلردن علاوه قدیم تاریخی و بویوک مملکتلرده بئله ناچار اولموشلار کی، خالقین و میلنلرین خصوصیتینی نظرده دوتوب اونلارین اللرینی اؤز داخلی ایشلرینده آچیق قویسونلار.

بویوک داریوشون مملکت تقسیماتی فقط و فقط بو طبیعی احتیاج اوزرینده وجودا گلیمیشدی. قدیم ایرانین ساتراپ‌نشین لیکلری بو گونکو فدراسیون و خودمختار لیک (آفتونومی) اوصولونون ایبتیدایی شکیلیندن باشقا بیر شئی دنیللیر. هنوز ایراندا مرسوم اولان شاهنشاهلیق عونوانی‌نین بوندان باشقا بیر تعبیر و تفسیری یوخدور.

مرکزیتی اگر دیکتاتورلوق و خودسرلیک و زورگولوقدان اؤترو ساخلماق ایسته‌سک باشقا بیر سؤزدور و اگر ایسته‌سک اونو مملکتین مرکزیتی و دمورکراسی حؤکومتین باشدا دورانی تانییق، او واخت مجبوروق او ایلات و ویلایتلر کی، قوی میلی و مدنی خصوصیتلری وار دیر، اونلارا ایجازه وئرک اؤز داخلی ایشلرینده آزاد و موختار اولسونلار کی، بو وسیله ایله مرکزله معنوی رابیطه قووتلنه بیلسین.

وقتا کی، بیز آذربایجانین خصوصیتیندن بحث اندیریک و دئیریک کی، بو گنیش تورپاقدان دؤرت میلیون یاریم آذربایجانلی یاشاییر و بو جماعتین دیل، آداب و رسوم جهتیندن ایرانین باشقا ایالتلری ایله بویوک فرقی وار دیر. وقتا کی، بیز ایستیمیریک بو خالق اؤز فرهنگی ایشلرینده و اؤز تورپاغی‌نین آبادلیغیندا دخالت ائتسین، هرگیز مرکزیتین علئیهینه اولماییب، بلکه اونون قووتلنمەسینه چالیشمیش اولوروق.

بعضی قیسا فیکرلی آداملار خیال اندیرلر کی، زور ایله، او دا چوماق و هو- جنجال گوجو ایله بیر خالقین دیلینی، خصوصیتینی، آداب و رسومونو اورتادان آپارماق مومکوندور. بو خام خیال ایله اونلار سعی اندیرلر اشخاصی وادار و مجبور ائتسینلر کی، حتا آذربایجانین اوزاق کندلرینده بئله اؤز آنا دیلیندن باشقا بیر دیل بیلیمین کندچیلر اوچون فارس دیلینده دانیشسینلار. بونلار تصور اندیرلر کی، ایران خالقینی آلداتماق اوچون یاراندیقلاری میلی وحدت سؤزو فقط لیباسلاری و دیلیری مصنوعی صورتده بیرلشدیرمک و اسیطه‌سیله مومکون اولاجادیر. بونلار بیلیملر کی، دیلین ریشه‌سی آنالارین سینه‌سیندن و خالقین آداب و رسومو اوچاقلار باشیندان قالخیر. نه قدر آنالار دیری و اوچاقلار یانماقدادیر، بیر خالقین دیلینی و آداب رسومونو عوض ائتمک مومکون اولان ایشلردن دنیللیر. میلی بیرلیک او واخت مویسر اولاییلر کی، خالقین هامیسی اؤز خصوصیتینی و داخلی آزادیغینی ساخلماقلا ترقی اندیب بیر- بیرله موسوی اولاییلر.

آذربایجان خالق مرکزین چوروموش و کثیف رجالینین سیاستی سایه‌سینده اؤزونون ایستعداد، قابلیت و نکاسینا باخمایارق هر قیسم آزادلیق و ایختیاردان محروم ائدیلمیشدیر. اونون اوغوللارینین اؤز آنا دیلینده تحصیل ائتمک ایمکانلاری اولمامیشدیر.

اونون ضیالیلاری خالقین فرهنگ، بهداشت و سایر احتیاجلارینی رفع ائتمک اوچون هنج بیر حاق و ایختیارا مالیک دنیللیر.

اونلار اؤز آنا یوردلاریندا و اؤز لرینین قیزیل تورمدن تورپاقلاریندا فقیر و بیچاره‌لیک حالیندا یابانچیلار و اسیرلر کیمی یوخسول حالدا یاشاماقدادیرلار. اونون شخصیتینی، دیلینی و میلیتینی هر آن توهین و تحقیر ائتمکده دیرلر. رضا خانین شوم سیاستی‌نین مومثیلی و

مرکزی دؤولتین رسمی نومیندهسی بلکه آذربایجان خالق دوشمنلرینین نومونهسی اولان عبدالله مستوفینین وهن آور و تحقیر اندیجی سؤزلری بايقوش سسی کیمی هنوز آذربایجان خالقینین قولاقلا ریند طنین انداز دیر. بیر مو عین عیده دن باشقا بوتون آذربایجان خالق اؤزلرینین آدینا، شوهرتینه، میلیتینه شدید بیر صورتده علاقه مند دیر. بونلار همیشه سعی انتمیشلر کی، آذربایجانین آزادلیغی و سعادت و بونولا برابر بوتون ایرانین آزادلیق و سعادت و اوغروندا جیدن جانفشانلیق ائتسیلر.

بیز مطلبین اوز انماسینی نظرده دوتوب آذربایجان موشعش تاریخیندن بحث ائتمک ایستهمیریک. بو خالقین منشایی و بابالرینین (غیور مندی لرین) بؤیوک بیر دؤولت تشکیل سئدیپ اوزون ایللرجه مستقیل سیاسی حیات سوردوکلرینی ده ابرلی چکمه بیریک. صفوی سولطانلارینین آذربایجان اوغوللاریندان تشکیل ائتدیگی قیزیلباش اوردوسونون بو گونکو ایرانی تشکیلینده گوردوکلری بؤیوک ایشلر و گؤستر دیکلری بؤیوک قهرمانلیقلار دان دا بحث ائتمیریک، حتا ایرانی و آذربایجانین مشروطه جریانیندا ستارخانین بایراغی آلتیندا فداکارلیق گؤسترن آذربایجان موجهیدلرینین فعالیتلرینی ده آیری مؤوقعه ساخالیریق.

شئیخ محمد خیابانی آزادلیق اوغروندا باشلادیغی قیامی و بوندان سونرا مئیدانا چیخان بوتون قیاملار و آزادیخالیق حرکتلرینی ده شرح وئره بیلیمه جگیک. بیز دئییریک: آذربایجان تورپاغیندا دورد میلیونلوق بیر خالق یاشاییر کی، اونلار اؤزلرینین قؤومیتلرینی تشخیص وئر میشلر، اؤزلرینه مخصوص دیللی و آیری بیر آداب روسولاری واردیر. بو خالق دئییر کی، بیز ایستهمیریک کی، ایرانین ایستیقلا لیتینی و تامامیتینی حیفظ ائتمکله برابر اؤز داخلی ایشلریمیزی ایداره ائتمکده موختار و آزاد اولاق، انده بیلک کی. اؤز ائومیزی اؤز مئیل و ایرادهمیزله ایداره ائدک و میلی، محلی احتیاجلاریمیزی اؤز گوجوموزله رفع ائدک.

آذربایجان دئییر: تهران بیزیم دردی میزه بیئتیشمیر و بیزیم احتیاجلاریمیزی تشخیص وئر یب چاره ائتمکدن عاجیز دیر. بیزیم فرهنگیمیزین ترقی سیندن جیلووگیر لیک اندیر. بیزیم آنا دیلیمیزی تحقیر اندیب باشقا وطنداشلاریمیز کیمی سربست یاشاماغا یول وئر میر. بونولا بئله بیز اورادان رابیطه میزی کسمک ایدیعاسیندا دئییلیک. مملکتیمیزین کوللی و عومومی قانونلارینا ایطاعت انده جگیک. مجلس شورای میلی ده و مرکزی حؤکومتده دخالت و شیرکت ائتمه لی یک. فارس دیلینی دؤولت دیلی اولماق شرطیله میلی مدرسلریمیزده اؤز دیلیمیز ایله برابر تدریس ائتمکله ایمکان وئر مگیک. آما بونلارین هامیسی ایله برابر اؤزوموز اوچون بو حاقا قایللیک کی، گرک اؤز ائومیزین صاحبی و ایختیار داری اولوب، اؤز اؤز سلیقه میزله ایداره ائتمک ایمکانینا مالیک اولاق.

نئجه کی، یوخاریدا دندیک بیز تازا بیر ایش باشلامیشیق، ایللردن بریدیر کی، مینلرجه آذربایجان آزادیخاهلاری و مو تقیرلری مونفرید و دسته جمعی بیر صورتده بو موقدس فیکر و عالی مقصد یولوندا کی، آذربایجانین و ایرانین حقیقی آزادلیق و ایستیقلا لیتین پایاسی گرک اونون اوزرینده قورولسون، موباریزه ائتمیش گیزلین و آچیق صورتده آذربایجانلیلاری فرهنگ آزادلیغی و خودموختارلیق اوچون موباریزه دعوت ائتمیشلر.

ایندی کی، دموکراسی مملکتلرین قهرمان جاوانلارینین موباریزه سی سایه سینده فاشیزمین اساسی بیخیمیش و میلترین باشقا میلتر اوزرینده آغالیق نظریه سی نین پوچ بیر ایدیعا اولدوغو ایثباتا یئتمیش و بوتون دنیا میلترینین سربست بیر صورتده اؤز موقدراتینی تعیین ائتمکلی منشورلار و پئیمانلار واسیطه سیله اعلان اولونموشدور، بو حالدا آذربایجان خالق و آذربایجان آزادیخاهلاری طبیعیدیر کی، مونفرید و مو تقریقه حالیندا آزادلیق موباریزه لرنی ایدامه وئر بیلملر ددی، اونا گوره لازیم گلیردی کی، بو موباریزه رهبر لیک ائتمک اوچون مؤحکم و مونظم بیر فیرقه تشکیلات ووجودا گل سین. آذربایجان دموکرات فیرقه سی بو احتیاجدان دوغولموش بیر تشکیل تدریر. او تشکیلات بوتون دموکراتیک و آزادیخاه شخصلری اؤز سیراسینا دعوت ائتمکله بیر میلی مرکز ثقیل ووجودا گتیره جک، آذربایجان خالقینی آزادلیق هدفینه دوغرو سووق انده جک دیر و بو واسیطه ایله ایران میلیتین ترقی و تکامل یولونو آچاقدیر.

البته بو فیرقه نین پروقرام و اساسنامه سی چوخ تنزلیکله کونقره طرفیندن تعویب و خالق آراسیندا اینتشار تاپا جقدیر. بونولا برابر موسیسلر هئیاتی بو واسیطه ایله فیرقه نین اساسی نظرینی عوموم خالقا اعلام ائتمکله اونلاری اؤز سیرالارینا چاغیر ماغا باشلامیشدیر.

عزیز هموطنلر! بودور، بؤیوک تاریخی موباریزه دؤرو باشلانیر

آذربایجان دموکرات فیرقه سی طبقه و صینف فرقینی نظرده دوتمایراق اؤز تشکیلاتیندا عوض اولماغا و موقدس میلی موباریزه ده شیرکت ائتمکله چاغیریر.

بو فیرقه نین قایلاری، اوغرو لار و خاینلردن باشقا عوموم آذربایجان خالقینین اوزونه آچیدیر. هر کس بیزیم شو عارلاریمیزی و مقصدلریمیزی قبول انده رسه چوخ تنزلیکله اؤزونو فیرقه تشکیلاتینا عوضو یاز دیر مالی و آذربایجانین و عوموم ایرانین آزادلیق علمدارینین سیراسینا داخل اولمالیدیر.

بیزیم شو عارلاریمیز بونلار دیر

۱- ایرانین ایستقلال و تمامیتینی ساخلاماقلا برابر آذربایجان خلقینه داخلی آزادلیق و مدنی موختاریت وئرلمه لیدیر کی، انده بیلسین اوزونون فرهنگی یولوندا و آذربایجانین آبادلاشماسی و ترقیسی اوچون عموم مملکتین عادیلانه قانونلارینی گوزلمه مکه برابر اوز سرنوشتینی تعیین انتسین.

۲- بو منظوری حیاتا کچیرمک اوچون چوخ تنزلیکه ایالت و ویلایت انجوملرینی اینتیخاب اندیپ ایشه باشلامالیدیر. بو انجوملر فرهنگی، بهداشتی و ایقتیصاد ساحه سینده فعالیت گوزتمه مکه برابر قانون اساسی موجبینجه تمام دولت ایشچیلرینی نین عملیاتینی تفتیش اندیپ اونلارین تغییر و تبدیلینده ایظهار نظر انده مکه دیر.

۳- آذربایجانین اینتیدایی مکتبلرینده اوچ کیلاسا قدر درس لر فقط آذربایجان دیلینده اپاریلمالیدیر و اوچ کیلاسدان یوخاری دولت دیلی اولماق اوزره فارس دیلی ده آذربایجان دیلی ایله یاناشی تدریس اندیلمه لیدیر. آذربایجاندا میلی داروالفونون تشکیلی دموکرات فیرقه سی نین اساس مقصدلریندن بیریدیر .

۴- آذربایجان دموکرات فیرقه سی صنایع و فابریکالارین گنیشلنمه سینه جیدی چالیشاجاق و سعی انده مکه کی، مؤوجود فابریکالاری تکمیل انتمه مکه برابر ایشسیزلیگی رفع انتمک اوچون، ال و ماشین صنایعینی گنیشلندیرمک اوچون وسیله لر یارادیپ تازا فابریکالار ویجودا گنیرسین.

۵- تیجارتین گنیشلنمه سین، آذربایجان دموکرات فیرقه سی چوخ لازیم و جیدی مسالهلردن حساب اندیر. بو گونه قدر تیجارت یوللارینین باغلی قالماسی چوخلو کندلیلرین، مخصوصن باغدارلارین و خیردا مالیکلرین ثروتلرین نین اللریندن چیخماسینا و اونلارین دیلنچی حالینا دوشمه سینه سبب اولموشدور.

بونون قاباغینی آماق مقصدی ایله دموکرات فیرقه سی بازار تاپماق و آذربایجان امتیعلری نین خارجه چیخاریلماسی اوچون ترانزیت یوللاری آختارماق ایشینه جیدی اقدام انتمگی و بو وسیله ایله عمومی ثروتین نوقصانی نین قاباغینی آلماسینی نظرده توتموشدور .

۶ - دموکرات فیرقه سی نین اساس مقصدلریندن بیر یی ده آذربایجان شهرلری نین آبادلاشماسیدیر. بو مقصودا چاتماق اوچون فیرقه سعی انده مکه کی، چوخ تنزلیکه شهر انجوملرینی نین قانونو تغییر تاپیب شهر اهالیسینه مستقیل بیر صورتده شهرین آبادلیغینا چالیشیب اونلاری آبیرومند و موعاصیر حالا سالماغا ایمکان وئرلیسین. مخصوصن تبریز شهری نین سو ایله تامین اندیلمه سی آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین چوخ فوری جاری مسالهلریندیر .

۷ - آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین موسیسلری گوزل بیلیرلر کی، مملکتین ثروت تولید انده نی و ایقتیصادی قوه سی کندلیلرین قوتلی قولودور. اونا گوره بو فیرقه انده بیلمز کی، کندچیلر آراسیندا ویجودا گلن حرکتی نظره آلماسین. بونا گوره ده فیرقه سعی انده مکه دیر کی، کندلیلرین احتیاجلارینی تامین انتمک اوچون اساسلی قدملر گوتورولسون. مخصوصن کندلی ایله اربابلارین آراسیندا موعین بیر حدود تعیین انتمک و بعضی اربابلار طرفیندن ایختیراع اندیلمیش غیر قانونی وئرگیلرین قاباغین آماق دموکرات فیرقه سی نین فوری وظیفهلریندیر.

فیرقه سعی انده مکه بو مساله ائله بیر صورتده حل اندیلسین کی، هم کندلیلر راضی قالسین و همده مالیکلر اوزلری نین گله جگیندن ایطمینان حاصل اندیپ، رغبتله کندلری نین و اوز مملکتلری نین آبادلیغینا چالیشسینلار.

خالیه یئرلری و آذربایجانلی ترک اندیپ قاچان و آذربایجان خلقی نین زحمتلری نین محصولونو تهراندا و سایر شهرلرده مصرف اندن اربابلارین یئرلری، اگر تنزلیک ایله آذربایجانا موراجیعت انتمه سملر، دموکرات فیرقه سی نین اساسنامه سینه موافیق اولاراق کندلیلرین ایختیارینا وئرلمه لیدیر. بیز اوزلری نین عئیش و نوشیندان اوتری آذربایجانین ثروتینی خارجه اپارانلاری آذربایجانلی حساب انتمیریک.

اگر اونلار آذربایجانا قایتماقدان ایتمیناع انتسلر، اونلار اوچون آذربایجاندا بیر حاق قائل دگیلیک. بوندان علاوه فیرقه چالیشاجاق کی، چوخ سهل و ساده بیر صورتده آذربایجان کندلیلری نین اکثریتی تورپاق و اکین آلتری جهندن تامین انتسین.

۸ - دموکرات فیرقهسی نین موهوم وظیفه لریندن بیری ده ایشیزلیکله موباریزه انتمکدیر. ایندین بو خطر چوخ جیدی بیر صورتده اوزونو گؤستر مکده دیر.

گلهجکده بو سنل گوندن - گونه قوتلنهجکدیر. مرکزی دؤولت و محلی مامورلار طرفیندن بو خصوصدا هنج بیر ایش گورولمه میشدیر. اگر ایش بو مینوال ایله داوام اندرسه، آذربایجان خلقی نین اکثریتی فنا بیر حالا دوشمگه محکومدور. فیرقه چالیشیر بو خطرین قاباغینی آلماق اوچون جیدی تدبیرلر گورولسون. هله لیک فابریکالارین تاسیسی، تیجارتین گنیشلمه سی، اکینچی تشکیلاتلاری نین تاسیس اندیلمه سی، دمیر و شوسه یوللارین چکیلمه سی کیمی تدبیرلر، مومکوندور بیر قدر فایدالی اولسون.

۹ - اینتیخابات قانونوندا آذربایجانین حقینده بویوک ظولم اندیلیمیشدیر. دقیق ایطیلاعاتا گوره بو اولکده دورت میلیوندان یوخاری آذربایجانلی یاشاماقدادیر. بو غنیر عادیلانه قانون موحیبینجه آذربایجانا مجلس شورای ملی ده، ۲۰ - وکیل بئری وئرلمیشدیر. بو قطعین مونتاسیب بیر بؤلگو دگیلیدیر. آذربایجان دموکرات فیرقهسی سعی اندهجک آذربایجان نوفوسونا نسیبت وکیل اینتیخاب انتمه حق اولسون. بو تقریبین مجلس نوماینده لری نین اوچده بیرینی تشکیل انده بیلر.

آذربایجان دموکرات فیرقهسی مجلس اینتیخاباتی نین مطلق آزاد اولماسی طرفداریدیر. او، دؤولت ایشچیلری نین داخلی و خارجی، همچین پولولارین قورخوتماق و آداماق یولو ایله اینتیخابات ایشینه قاریشمالارینا جیدن موخالیفت اندهجکدیر. اینتیخابات گرک تمام ایراندا آن واحیدده باشلانیب، چوخ سریع بیر صورتده قورتارسین.

۱۰ - آذربایجان دموکرات فیرقهسی فاسید، موختلیس و روشوه آلان شخصلر ایله کی دؤولت ایدارلرینه سوخولموشلار، جیدی موباریزه اندهجک و دؤولت مامورلاری آراسیندا صالح و دوروستکار شخصلردن قیدردانلیق اندهجک. مخصوصن فیرقه چالیشاجاق اونلارین ماعاشلاری و زیندگانلیق شرایطلری انله ایصلاح اولسون کی، اونلار اوچون اوغورلوق و خیانت انتمگه باهانا قالماسین. اونلار انلییه بیلسینلر کی، اوزلری اوچون آبیرو حیات وجودا کتیرسینلر.

۱۱ - دموکرات فیرقهسی سعی اندهجک آذربایجاندا آلیان وئرگیلرین یاریسیندان یوخاریسی آذربایجانین اوز احتیاجلارینا صرف اندیلین و غنیر مستقیم وئرگیلر جیدی صورتده آزالسین.

۱۲ - آذربایجان دموکرات فیرقهسی بوتون دموکراتیک دؤولتلر، مخصوصن موتفیقلره دوستلوق ساخلاماق طرفداریدیر و بو دوستلوقو داوام انندیرمک اوچون چالیشاجاق مرکزده و شهرلرده ایران ایله موتفیق دموکراتیک دؤولتلر آراسیندا دوستلوقو پوزماق ایسته یین خاین عنصرلرین اللرینی ایجتیماعی، سیاسی و دؤولتی ایشلردن کنار انتسین.

بودور دموکرات فیرقهسینی یارادانلارین اصل مقصدلری.

بیز اومیدواریق کی، هر بیر وطن پرست آذربایجانلی ایستر آذربایجانین داخیلینده و یا آذربایجانان خاریجده بو موقدس مقصده چاتماق اوچون بیزیله همصدا و ال بیر اولاجاقدیر. طبیعی دیر کی، اینسان اول اگر اوز ائوینی ایصلاح انتمه سه محله، شهر و یا مملکت اوچون ایشله یه بیلمز.

بیز اول اوز ائویمیز اولان آذربایجانان باشلابیرق و اینانیریق کی، آذربایجانین ایصلاح و ترقی سی ایرانین ترقی سینه سبب اولاجاقدیر و وطنیمیز بو واسیطه ایله قولدورلارین و مورتعلرین چنگالیندان نیجات تاپاجاقدیر.

یاشاسین دموکرات آذربایجان!

یاشاسین مستقیل و آزاد ایران!

یاشاسین ایران و آذربایجان آز ادلیغی نین حقیقی مشعلداری اولان آذربایجان دموکرات فیرقهسی!

فیر قه‌میز ایشه باشلادی

دوشنبه گونو فیر قه‌میزین موراجیعتنامه‌سی (1) اینتیشار تاپدی. بو موراجیعتنامه خالقیمیز طرفیندن گنیش توجوه و بویوک رغبت ایله قارشیلاندی. مینلرجه آذربایجانلی آذربایجان شهرلرینده موراجیعتنامه یاپیشدیریلیمیش دیوارلارین قاباغیندا توپلانیب اورک دویونتوسو ایله اونو آخیرا قدر اوخودو، دوشوندو، آلیشلادی. بو واسیطه ایله سعادت و آزادلیغی اوچون یول آچیلدیغینی حیس ائتدی.

بو ایستی ایستقبال و حرارتلی توجوه گؤستریدی کی، توندوغوموز یول دوز و اینتیخاب ائتدیگیمیز هدف دوغردور.

بیزیم باشقا فیر قه‌ملر کیمی خالقی جلب ائتمکدن اؤترو عالی سؤزلر ایله دئییل، حقیقی یول گؤستریمک مقصدیله عملی تدبیرلر واسیطه‌سیله ایشه باشلادیغیمیزی خالق اؤزو چوخ گؤزل بیر صورتده تشخیص وئردیگی اوچوندور کی، موراجیعتنامه‌میز عوموم خالق طرفیندن بو قدر هوس و رغبت ایله قارشیلانماغا سبب اولور.

موراجیعتنامه‌میزین دیلی اولدوقجا آیدین و صریح ایدی. بورادا خالقین ایستکلری، آرزولاری، احتیاجلاری آچیق-آیدین بیر صورتده گؤستریلیمیشدی.

بیز ایرانین ایستقلالینا علاقه‌مند اولدوغوموز ایله برابر آذربایجان خالقینین فرهنگی ایختیاراتی و اؤز موقدراتینی اؤز گوجو ایله تامین ائتمه‌سینی آرزو ائدیریک.

بیز اؤز دیلمنزه فرهنگ، بئه‌داشت و دؤولت ایداره‌سی طلب ائدیریک. اؤز دیلمیزده کیناییمیز، روزنامه‌میز و ادبیاتیمیز آزاد بیر صورتده وجودا گلیمک ایله خالقیمیزین موترقی بیر خالق اولماسینا ایمکان وئریمه‌لیدیر.

بیز بیرینجی نوبه‌ده اؤز انویمیز اولان آذربایجاندا باشلاییب بورانین ترقی‌سینی تامین ائتمگه چالیشیریق. بونون اوچون چوخ ساده و طبیعی بیر تشکیلات وجودا گتیرمگی جیدن طلب ائدیریک. بو تشکیلات ایران قانونی-اساسی پایه‌سینی تشکیل ائدن ایالت و ویلایت انجمنلریدیر.

ایالت و ویلایت انجمنلری تزه بیر تشکیلات دئییلدیر. اونون بویوک و تاریخی کئچمیشی واردیر. ایران خالقلاری آزادلیق و مشروطه آلماق ایشینده آذربایجان خالقینین ایالت انجمننین فعالیتینه و فداکارلیغینا بوجلودور. اونا گوره ده موسستیدلر و آزادلیق دوشمنلری بیرینجی نوبه‌ده بو تشکیلاتی اورتادان چیخارماغا موقوف اولموشدور.

فیر قه‌میز خالقین ایراده و گوجونه دایاناراق بو حاکی آلاچاق، اونون واسیطه‌سی ایله خالقین آزادلیغینی و اولکهنین ترقی‌سینی تامین ائده‌جکدیر.

فیر قه‌میز میلی بیر فیر قه اولدوغو اوچون صینیف و طبقه نظرده توتماییب عوموم جامعاتی اؤز بایراغی آلتینا چاغیریر. بو واسیطه ایله مرکز و حؤکومت و یئرلی مأمورلارین لیاقتسزلیگی نتیجه‌سینده مئیدانا چیخان نیفاق و بعضی یاراماز عونصورلرین ناروا حرکتلری سایه‌سینده تۆرنن هرج-مرج و شولوقلوغا خاتیمه وئرمکدیر.

قرئتمیز فیر قه‌نین ناشیری-افکاری اولدوغو اوچون موراجیعتنامه‌نین اساسلارینی اونوتماییب، یئری گلدیکجه اونون تعبیر و تفسیرینه چالیشاجاق و خالقی میلی آزادلیق اوچون موباریزه‌یه حاضر لایاچقدیر.

بیز بیلیریک کی، آذربایجان خالقینین داخلی و خارجی دوشمنلری فیر قه‌میزین مئیدانا چیخماسینا خفاش گونشدن قورخان کیمی قورخوبا دوشوب ضیدیمیزه قالحاچقلار.

قرئتمیز بو خاین عونصورلر ایله شدید موباریزه ائتدیگینه گوره اوخوجولار اوچون فؤوق‌العاده بیر صورتده جلب-توجوه اولاجاقدیر.

بو شانلی و وروشمالاردا بیز قطعن غالب چیخمالی‌بیق. چونکی یولوموز دوغرو و مقصدیمیز موقدس‌دیر. بیز رشید بیر میلستین حاق و ایختیاری اوچون موباریزه ائدیریک.

آذربایجان خالقی اؤز آزادلیغینی آلماقلا بوتون ایران خالقلارینی دا ائتارتدن خیلاص ائده‌جکدیر.

«آذربایجان» نومره 1 ، شهریور 14 ، باش مقاله

روزنامه‌میزین ديلي

روزنامه‌میز آذربایجان ديلينه آرتیق اهميت وئرمجکدير. بيزيم ديليميز دوشمنلرين بوش ايديعالارينا باخماياراق چوخ گننیش و غني بير ديلدير. اونون کؤکو خالقیمیزين قانيندا و اورگيندهدير. بيز اونو آنا سودو ايله اميب وطنیمیزين روحنواز هاواسي ايله تنفوس ائتميشیک. اونا توهين ائندلر، اونو تحميلي و مصنوعي گؤسترک ايستهينلر بيزيم حقيقي دوشمنلريميزدير.

چوخ خاين و اجنبي عونصورلر قرينه‌لر ايله بو گؤزل ديلي اورتادان قالدیرماغا چالیشمیشلار. اونون ترقی‌سینه و یاشاماسینا مانع اولماق مقصديله مخصوصن ان قدار آزادلیق دوشمنلري. وار قوه‌سینی صرف ائتمیشدير. بونولا بئله او سارسيلمز و مؤحکم بير حالدا خالقين ايجريسینه غالب اؤز مؤوقعیني ساخلامیش، بو واسیطه ايله مدني و موترقی بير ديل اولدوغونو ايثباتا يئتيرمیشدير.

آذربایجان ديلي دئمي بير ديل دئييلدير. اونون بؤيوک خالق، گننیش جاماعات قوه‌سي کيمي آرخاسي واردير. ديليميز خالقين يار ائديغي داستانلار، ضربوالمثللر، حئکايه و ناغیللار واسیطه‌سي ايله دونيانين ان بؤيوک ديللري ايله رقابت ائده بيلر. شاعیرلريميز، ادیبلريميز بو ديل واسیطه‌سي ايله اؤز احساساتلاريني و اؤز هونر و صنعتلريني ووجودا گتيريب خالقين نظريني جلب ائله بيلرلر.

بيزيم وظیفه‌میز اونو گننیشلندرنک، اونو مو عاصیر حالا سالماق، اونون گؤزلیکلريني، اينجه‌لیکلريني توز-تورپاق آراسیندان چيخاریب تمیز و عالی بير ظرف ايجینده خالقا تقدیم ائتمکدن عیبارتدير.

آذربایجان ديلي او قدر قوتلي و اونون صرف و نحو قایدالاري او قدر مؤحکم و طبیعیدير کي، حتا اونون ايجینه واريد ائدیلیمیش فارس و عرب کلمه‌لري ايخراج ائدیلسه بئله اونولا بؤيوک فيکیرلري، عالی مقصدلري يازيب شرح وئرک مومکوندور. لاکين بيز خالقين ايسئداديني نظرده توتوب بو ايشي ناگهاني بير صورتده گؤرکمه احتیياج حیس ائتميریک.

عقیده‌میزه گؤره، يازي گرک خالقين دانیشدیغي و آنلادیغي بير مئتودلا داوام تاپسين. مقصدیمیز ادبي موسابيقه دئييل. خالقي باشا سالماق، اونا حقیقتي آشکار بير صورتده گؤسترکدير. او جهئدن بيز خالق طرفیندن قبول ائدیلیب ایشله‌نیلن عرب و فارس کلمه‌لريني موقتی اولسا بئله ساخلاماق لوزومونو اينکار ائتميریک. لاکين اونلاري اؤز ديلیمیزين قایدالارينا تطبیق ائديب آهنگینه اويغون بير حالا گتيرملی‌يیک.

دونيادا بير ديل تاپيلمز کي، او تاماميله مستقیل اولسون و قونشو ديللرين تاثیرينه دوشمه‌سين. بيزيم آذربایجان ديلي ده آذربایجانين تاریخي و جوغرافي مؤوقعینه گؤره اجنبي ديللرين تاثیریندن کناردا قالمیشدير. ايستر-ايسته‌مز بير چوخ اجنبي سؤزلر خالقیمیزين آغزينا دوشموش، مورور- زمان ايله میلی‌لشمیشدير. بيز ديلین تکاملونو نظرده توتوب او کلمه‌لردن ايسئفاده ائتمگي لازيم بيليریک. لاکين بوندان سو- ايسئفاده ائديب ديل و يازيني غلیظ لشدیرک، وحشي و معناسي آنلاشيلمز کلمه‌لري حسابا قاتماغا جیدن موخاليفت ائتملی‌يیک.

آذربایجان يازيچيلاري قبول ائندیکلري بو چتين و آغیر وظیفه‌ني ايمان و عقیده ايله ایفا ائتمکله ديلیمیزين گؤزلیگيني و اونون ترقی و تکاملونو تامین ائده‌کلرينه بيزيم جيدي ايمانیميز واردير.

«آذربایجان» نؤمره 1، شهریور 14

ایکي يول آیريجیندا بيزيم آخیر سؤزوموز

تئهراندان گلن خبرلر ايران خالقلارینين ایکي يول آیريجیندا قرار توتدوقلاريني گؤسترير.

اوج آيدان علاوه‌دير کي، مرکزده رسمي و قانوني بير حؤکومت يوخودور. اکثریت گوج ايله صدر (1) حؤکومتيني و يا اونون نظريني خالقا تحمیل ائتمگه چالیشير. میلی عونصورلر قوام خطريني حیس ائديب اکثریتين تدبیرلري ايله چوخ جيدي بير صورتده موباريزه آپاریرلار.

محرابه نتیجه‌سینده مئیدانا چیخان، ظاهریری دمورکراتیک اوصولو بنله محو ائتمگه باشلامیشلار. ائشیتدیگیمیزه گۆره دمورکراتیک جمعیتلر قاداغان ائدلمیش، آزادیخواه قزنتلر قاپادلمیشدیر. بو جریانی اینگیلتره خاریجی وزیرین ایران حاقیندا ایراد ائتدیگی نیطقی قوولندیرمیشدیر.

ظاهیره ابرتجاعی جریانین شوعارلاری چوخ پارلاق و آلدادیجیدیر. بو حوققابازلوق و شیادلیق ایله مئیدانا آتیلان شوعاردیر کی، دالیندا دیکتاتورلوق، قولدورلوق و ایستیداد گیزلمیشدیر. بونلار وطنپرورلیک و ایستیقلاال پرده‌سی آلتیندا آزادلیق حرکاتینی پوزماغا چالیشرلار. ایدن و بئوین بو گۆستریشلر ایله گوناھی اؤز موتفیقلری اولان شورالار ایتیفاقینین اوستونه سالماغا چالیشرلار. بیزیم شورالار ایتیفاقینین سییاستیندن و جاوابیندان خبریمیز یوخدور. آنجاق بونو بیلیریک کی، تامام بو تبلیغات آزادلیق حرکاتینین قاباغینی آلماق، دمورکرات دستلرینی بیگانه‌پرستلیک ایله ایتیهام ائدیپ مئیداندان قاچیرماق مقصدی ایله باشلانمیشدیر.

بو تصادوفی دئییلدیر کی، سنید ضییا و اونون طرفدارلاری میسنتر بئوین و میسنتر ایدنین سؤزلرینی عئینن تکرار ائتمکده‌دیرلر. بونلارین هامیسی بیر چئشمه‌دن سو ایچیر. ایراندا قاتی بیر ابرتجاعی دؤولت یار ائتماق، او دؤولتین نوختاسینی لوندون سییاستمدارلارینین ایله تاپشیرماق نیتینده‌دیرلر. تزه بیر ریضا خان، موعاصیر بیر ایران هیئتلی و وجودا گتیرمگه چالیشرلار. آذربایجان جامعاتی بو ماجرایا قانی سوپولوقلا باخا بیلمز.

تام آغیرلیق بیزیم آرخامیزا دوشموشدور. هر کس یئریندن تئز دورور آذربایجان حسابینا مقام قازانماق، وزارت و ثروت الدهه ائتمگه چالیشر.

آذربایجان آزادلیق علمداری اولدوغو اوچون تئهراندا چئوریلن فیریلداقلارا قوربان اولایا بیلمز.

بیز دمورکراتییا و آزادلیغی وار قوه‌میزله ساخلاماغا آند ایچمیشیک. تزه بیر هیئتئر مئیدانا چیخسا دا، اونون آذربایجانا یولو اولایا بیلمز. تزه ریضا خانلیق فیکرینه دوشن خاینلرین آذربایجاندا حاکمیت سورمک آرزوسو اورکلرینده قالا جاقدیر.

آذربایجان اؤزو اؤز ایشلرینی ایداره ائتمگه قادیردیر. اگر تئهران حوققابازلاری لوندوندا آلدیقلاری ایلهام اوزره آزادلیغی محو ائتمکده داوام اندرسلر بیز بیر قدم ایرملی قویوب تامامیله اورادان قطع- رابیطه ائتمگه مجبور اولاجاییق.

قوی مورتجملر، آزادلیق و دمورکراتییا اوصولو علئیهینه چالیشانلار اؤز حسابلارینی دوشونسونلر و اؤز تکلیفلرینی بیر دفعه قطعی صورتده آنلا سینلار.

تئهران حؤکومتی گرک بیلسین کی، او، ایکی یول آیریجیندا دایانمیشدیر. آذربایجان اؤز یولونو اینتیخاب ائتمیش، او آزادلیق و دمورکراتییا اوصولونا دوغرو گنده‌جکدیر. اگر تئهران ابرتجاع یولونو اینتیخاب اندرسه خوداحفیظ بویوروب آذربایجانسیز یولونا داوام ائتسین. بودور بیزیم آخیر سؤزوموز.

«آذربایجان» نؤمره 1 ، 14 شهریور

1 مقصد صدروالاشرافین باشچیلیق ائتدیگی ایران دؤولت کابینه‌سیدیر.

فیرقه‌میز ایرلی گئدیر

موراجیعتنامه اینتیشار تاپدیقدان سونرا خالقدای فیرقه‌میزه نیسبت بؤیوک رغبت مئیدانا چیخمیشدیر. هر گون شهرین موختلیف طبقه‌لریندن داوطلبلر دسته- دسته آخیب تشکیلاتیمیزین موقتی مرکزین گلیر عوضو یازیلماغا چالیشرلار. قدیم آزادیخواه‌لار و ایمتاحتان وئرمیش دمورکراتلار ایستر یازی واسیطه‌سیله ایسترسه شخص بیزیم باشلادیغیمیز بؤیوک ایشی تیریک ائتمگه چالیشرلار.

ائشیتدیگیمیزه گۆره بعضی گۆزو آچیق و دوشونجه‌لی روحانلر منبرلرده خالقی بو موقدس تشکیلاتا یازیلماغا تشویق ائتمیشلر. گنت- گنده دببیلیک، سوظن، تردود و ایکی اورکلی‌لیک آزالماقدا، خوشبین‌لیک، اومید و اینام آرتماقدادیر.

روشنفیکر و جوان نسیل تشکیلاتیمیزا آرتیق علاقه و محبتله پاناشماقدا دیر.

شوعارلاریمیز عملی و دوغرو اولدوغو اوچون خالقین روحوندا بویوک ایمان و اعتقاد وجودا گتیرمیشدیر.

ساکینتلیک و امنییت طرفداری اولدوغوموز و بونو عملن ایثبات ائتمگه چالیشدیغیمیز اوچوندور کی، ایستر کندلرده، ایستر شهرلرده، فیرقهمیز چوخ سریع قدملر ایله ایرلی گنتمگه باشلامیشدیر. فیرقهمیزه یازیلماق ایستهنلرین شهر و کندلرین گورکملی و ساغلام آداملاریندان اولماسی، بیزیم خط حرکتیمیزین دوغرو اولدوغونو گؤستر مکده دیر.

چوخ یئرده طبیعی بیر صورتده کونفرانسلا، میتینقلر و بیغینجاقلار تشکیل اندیلیب موراجیعتنامهیمیزین اطرافیندا خالقا توضحیات وئرلمیشدیر.

آذربایجان خالق بو تشکیلاتا چوخ اوزون مودتدیر کی، احتیاج حیس اندیردی. اونا گوره موراجیعتنامهیمیز اونون طرفیندن چوخ تئز آنلاشلیب قبول اندیلمکده دیر.

دیلمیز ساده، یولوموز دوز و مقصدیمیز آیدین اولدوغو اوچون خالق بیزی تانییب آنلاماقتا چتینلیک چکمیر.

دیلمیز ساده، ایختییار مسالهمسی، کندچیلر ایله اربابلار آراسیندا چیخان ایختیلاقلارین صولح و سازیش یولو ایله حل اندیلمهمسی، صنایع و تیجارتن ترقی و تۆوسیعهمسی آذربایجان خالقین فیکرینی ایشغال اندیب اونو دایمن دوشونمگه وادار ائدن مسالهدیر.

فیرقهمیز بو مسالهلری چوخ ساده بیر یول ایله حل ائتمگه منیدانا سوردوگو اوچوندور کی، خالق اونا یاخینلاشماق، اونون موسیسلرینی تانییب اؤیرنمک ایله برابر اونون گؤستر دیگی یولو تعقیب ائتمگه باشلامیشدیر.

«آذربایجان»، نومره 2، شهر یور 17

ایالت انجومنی

ایالت انجومنی بیزیم قانونی حاقیمیزدیر. آذربایجانلیلار اونو سیلاح گوجو و قوربانلیقلار وئرمکله قازانمیشدیر. بیز اونو تشکیل ائتمک اوچون هنج بیر قومدن ایجازه آلمایا مجبور دئییلیک.

بو گونه قدر موستبیدلر، مشروطه حوکومتینی اوز اللرینده آلت اندنلر و آزادلیق دوشمنلری بیزیم بو مشروع حاقیمیزی پایمال ائتمگه موفق اولموشلار. ایندی دنیا دیشیب، دمورکراتلیق و آزادلیق جبههمسی غالب چیخمیشدیر. ایرتیجاج و ایستیداد قوههمسی مو اولماغا محکوم اندیلمیشدیر. اونا گوره بیز فورصدن ایستیفاده اندیب حاقیمیزی اوز گوجوموزله آلمالی بیق.

تئهران آرتیق اوز ظالیمانه ایرادهسینی بیزه تحمیل ائتمگه قادیر دئییلدیر. بیزیم یولوموز آیدین و آشکار دیر. آزادلیغی آلیب، اونو عملی تشکیلات واسیطهمسی ایله ساخلامالی بیق.

کومیتهمیز چوخ تئز بیر صورتده بؤیومگه باشلامیشدیر. بو بیزیم آزادلیغیمیزین ضامینی اولای بیلر. لاکین بو کافی دئییلدیر. فیرقه سیاسی و ایجتیماعی بیر تشکیلاتدیر و خالقی هیدایت و تشکیل انده بیلر. لاکین اونا حوکومت انده بیلمز. خالقا حوکومت انده بیلن تشکیلات ایالت انجومنی اولاجاقدیر.

بو انجومن گرک دمورکراتیک اصول ایله عومومخالق طرفیندن سنجیلسین. بوتون دؤولت ایدارهلری و اونلارین باشیندا دورانلار اوز ایشلرینده بو عالی دؤولت تشکیلاتینا تابع اولوب اونون گؤستریشلرینی ایجرا ائتمگه مجبور دورلار.

آذربایجان ایالت انجومنی نین بویوک سیاسی معناسی واردیر. بو انجومن تئهران و ایرانین آیری شهرلرینده باش قالدیرمیش ایرتیجاج و ضیدی-دمورکراتیک جریانینا مؤحکم بیر یومروق و دیش سیندیران بیر جاواب اولاجاقدیر.

تئهران ایرتیجای بیزیم انجومنین آدینی ائشیتدیگده تیترهیبب ال-آیغینی ایتیرمگه مجبور اولاجاقدير.

آذربایجان ایالت انجومنی تک آذربایجان مسالہسی نین حلی دنیلدیر، بوتون آزادلیق مسالہسی نین حلی دنمکدير.

بیز مرکزده و سایر شهرلرده هورمگه باشلایان موخالیفلره جاواب وئرمگه بئله تنزول ائتمک فیکرینده دنیلدیر. بیز ایشه و عمله اهمیت وئریریک. عمل، خاینلر ایله خادیملری داها گؤزل صورتده تانیدا بیلر.

آذربایجانلیلارین مؤحکم بیر مثلی واردیر، دنیرلر: (ایت هورر کاروان کئچر).

«آذربایجان، نؤمره 2، شهریور 17»

هامی بیلمه لیدیر

فیرقه میز هرج-مرج و شولوقلوق ایله بیرحمانه بیر صورتده موباریزه ائدیر.

خالقین جانی، مالی، ناموسو هرگونه تعرضدن مصون اولمالیدیر.

ایستر کندلرده، ایستر شهرلرده قانونی حؤکم اولمادان هئچ بیر کسین ائوینه گیرمک اولماز. هئچ کسه توهین و تحقیر اولونماغا یول وئرilmز.

زور دنیبب ایجتیماعی و سیاسی آدلاردان سو ایستیفاده ائدنلر بیرحمانه صورتده تعقیب اولونوب جزالاناجاقلار.

خالقین مالینا و حقوقونا تجاوز ائدن دولت مامورلاری دا قانون یولو ایله تعقیب اولونوب شدید موجازاتلارا محکوم ائدیلمه لیدیرلر.

خالق گرک عادیلانه قانونلار و دموکراسی دولت بایراغی آلتیندا راحت و آسوده لیک ایله اؤز ایشینه مشغول اولوب راحت یاشایا بیلسین. بو بیزیم تعقیب ائدیگی میز ان مهم وظیفه لریمیز دندیر.

مالیکلر ایله رعیت آراسیندا چیخان ایختیلافلاری صولح و سازیش یولو ایله عادیلانه بیر صورتده حل ائتمک لازیمدیر. حدیندن تجاوز ائدیب غئیر قانونی وئرگیلر و اسیطه سیله رعیتی سویوب سوغانا دؤندنن اربابلار و مؤوقعیندن ایستیفاده ائدیب شخصی منافعیندن اؤترو ارباب ایله کندلی آراسیندا دوشمنلیک و وروشما توره دن ماجراجو و یالانچی کندلی طرفدارلاری – هر ایکسی آذربایجان خالقین دوشمنی دیر.

آذربایجان خالق اؤز حق و ایختیارینی آلماق یولوندا بیرلشمه لی، بیر عایله نین افرادی کیمی ال اله وئرمه لیدیر.

نیفاق یارادانلار بو بؤیوک مقصدی خالدار ائدیرلر.

آذربایجانا و آزادلیغا علاقه مند اولانلار بیرینجی نؤوبده نیفاق و قارداش قانی تۆکمگه چالیشان پیس عونصورلر ایله موباریزه ائتمه لی دیرلر.

آزادلیق امنیته باغلیدیر.

زور و قولدورلوق هر کسین طرفیندن اولورسا پیس و قبیح دیر، اونونلا گرک جیدی موباریزه آپاریلسین.

«آذربایجان» نؤمره 2، شهریور 17»

آیری بیر یول یوخدور

انشیتدیگیمیزه گۆره تئهرانین وضعیتینی چوخ قارانیقیدیر. دؤولت و مجلسین اکثریتینی تشکیل ائدن مورجع عونصورلر قانونو آياقلاری آلتینا آلیب چوخ وحشیانه و قدارانه بیر صورتده آزدلیق ایله موباریزه مه گیریشمیشلر.

بو موباریزه بیرینجی نؤوبده آزدلیق مطبوعاتین قانونسوز جاسینا توقیفی و آزدلیق حیس لرین فشار و سیخینتی آلتینا آلینمسی، ایکینجی نؤوبده دیکتاتورلوق، ظلم و فشارا موخالفت گؤسترن افسرلر و نیظامیلرین قوشوندان ایخراج ائدیلب آبی-هاواسی زهرلی اولان شهرلره سورگون ائدیلمهسی شکلینده مئیدانا چیخمیشدیر.

ضیالی افسرلر و آزدلیق اوغروندا موباریزه ائدن عسکرلرین سایي گوندن-گونه آرتماقدادیر. بونلار آرتشی، سربازلیغی تحقیر و توهین ائدیپ، اولاری میلّت علنیینه قالدیریپ قارداش قانی تۆکمگه وادار ائدن ارکان - حرب ریسی ارفعین(1) آپاردیغی خایانه سییاستی ایله جیدن موباریزه آپارماقدادیرلار.

خوراسان حادیهسی قطع ساده بیر ایتیفاق دئیلمیش، گؤرونور بوتون حربی قوملرده قوما قارشی بؤیوک بیر نیفرت حیس اویاتمیشدیر.

مرکزی دؤولتین آپاردیغی کثیف سییاست شمال شهرلرینده بؤیوک موخالفت جریانی و نیفرت حیس اویاتمیشدیر. بو نیفرت بعضی یئرلرده جیدی شوریش حالی آماغا باشلامیشدیر. آدیغیمیز خبرلره گؤره تورکمنلر گونبد قابوس شهرینی ایشغال ائدیپ، گورگانی موحاصیره سالمیشلار. مرکز ککلیک کیمی باشینی قارا قویلاماقلا، خالقین احساساتینین اوزرینه پرده چکمی ایستیهیر.

بو خط-حرکت چوخ قورخولو و چوخ خطرناک بیر خط-حرکتدیر. حتا ریضا خان بنله اول ایشه گیریشدیکده بو جور گوبودلوقلا رفتار ائتمگه جورات ائتمیردی. آدیغیمیز خبرلره گؤره «فرمان» روزنامهسی نین مودیری «شاهنده»، «ایران ما» روزنامهسی نین مودیری تفضلی «رهبرین» مسؤل ایشچیلریندن حکیمی چاپخانادا و ایدارده ایشلهییرکن توقیف ائدیلمیشلر.

بو توقیفلرین نظیری فقط محمدلی میرزانین باشلادیغی ایرتیجای عملیات زامانی، یعنی مشهور باغشاه حادیهسینده گؤروله بیلمیشدیر. گؤرونور صدروالاشراف جاوانلیغینی یادا سالیب، بیئه ده جلالدلیق شوغونو تکرار ائتمک فیکرینه دوشموشدور.

بنله بیر زاماندا، آذربایجان آزدلیقلاری بئکار دورا بیلمزلردی. اولارین تاریخی بورجلاری و میلی وظیفه لری بو شدید ایرتیجایین علنیینه جیدی بیر صورتده موباریزه مه گیریشمک ایدی. بو موباریزه قطع اول آذربایجانین داخلی امنیت و آزدلیغینی تامین ائتمکدن باشلانمالی ایدی.

اینکار ائتمک اولماز کی، آذربایجاندا بعضی دؤولت مأمورلارینین لیاقتسزلیگی و منافعی بیر-بیری ایله موخالیف اولان طبقه لری ضیدیتی سایه سینده بیر نئجه گون بوندان قاباغا قدر بؤیوک شوریش و هرج-مرجلیک حیس اولونوردو.

آذربایجان آزدلیقلاری بو وضعیتینی نظره آلدیقلاری اوچوندور کی، بیرینجی نؤوبده امنیت و وجودا گتیریلمهسی مساله سینی اورتایا سورمکده دیرلر.

بیز بو خصوصدا اوزون موطالعه ائدیکن سنورا یقین حاصل ائدیریک کی، مؤحکم بیر تشکیلات و وجودا گلزمسه گوندن-گونه قوتلنمکده اولان سنلین قاباغینی سد ائتمک مومکون اولمایاجاق. اونا گؤره بیرینجی نؤوبده بؤیوک بیر فیرقه یاراماغا تشبوت ائدیپ فیرقه میز خالق طرفیندن گنیش رغبتله ایستقبال اولوبدو. یوزلرجه تنلقر افلار ایداره میزه آماغا باشلادی.

تشکیلاتیمیزدان داها اول و وجودا گلن پارتیالار و جمعیتلر ده خط-حرکتیمیزین دوزگون اولدوغونو درک ائدیپ، بؤیوک هوس و رغبتله بیزه یاخینلاشماغا باشلادیلار. چوخ تئز بیر صورتده بوتون آذربایجانین ساغلام فیکرلی آدمالاری فیرقه میزین بایراغی آلتینا توپلاناجاق، بو واسیطه ایله بورادا مؤحکم بیر مرکز- ثقیل و وجودا گله جکدیر.

اگر بیز باشقا فیرقه لری کیمی قنیری-عملی شو عارلار ایله ایشه باشلایب بؤیوک داشی گؤتورسه بیدیک قطع هدفه یاخینلاشا بیلمه جک ایدیک.

آیری بیر یول اولای بیلیمزدی. چوخ ساده بیر صورتده آذربایجاندا باشلادیق. اول بورانی هرچ-مرجلیکن ساخلادیق و اوز اولریمیزی غارت و بیخماقدان قوروماق لازیم گلیردی. سونرا دا گلهجک اوچون بویوک بیر قدم گوتورمگه احتیاج وار اییدی. او قدم، مخصوصن ایندی گوتورولمهلای اییدی.

تئهران ایرتیجای قوت تاپسایدی، بیز ایش گورمک سهلدر، حتا دانیشماق ایمکانینا بئله مالیک اولای بیلیمزدیک.

فورصدن ایستیفاده انده بیلیمک اوزو بویوک ایستعداد و لیاقت ایستهییر. بیز فورستی الدن وئرمگه راضی اولای بیلیمزدیک.

فورصد بیزه قوربانلار باهاسینا مال اولموش قانون-اساسینی دیریلتمک ایمکانی ووجودا گتیرمیشدیر.

ایالت انجومی و محلی موختاریت مسالهی قانون-اساسی نین اساس و کؤکودور. بیز ایرتیجای نین ضعفیندن ایستیفاده اندیبا اونو عملی بیر صورتده حیاتی کچیرمهلای بیک. فورستی الدن وئردیکدن سونرا پئشیمانلیق فایدا وئرمز. «دالان آتیلان داش توپو غادیر». بو کؤهنه بیر آذربایجان مثلی دیر. اونو هئچ بیر وخت اونوتماق اولماز. عربلر «و فی تاخیر آفات» دئمیشلر. بو دوغرو سؤزدور.

ایندی آذربایجان خالقینین اینه بویوک بیر فورصد دوشموشدور. بوندان ایستیفاده انتمهک خیانتدیر.

بو کیمی فورستلری آذربایجان آزادیخالاری مؤهوم سؤزلره اینانیب موکرر صورتده الدن وئرمیشلر. اگر سردار- میلی تئهرانا اینانماسایدی، اگر شیخ محمد خیابانی خاین، یالانچی و مین اوزلو موشاویرلرین سؤزلرینه اهمیت وئرمهسه بیدی، اگر لاهوتی یه خیانت ائدن یالانچی پهلوانلار دارا چکیسه بیدی ایندی نه تک آذربایجان بلکه بوتون ایران دونیانین ان موترقی، ان دموکرات اولکلریندن بیری اولموشدو. بو سهلر دایما نظرده توتولوب مودبذب و موردد آداملارین خایانه تلفینلرینه قولاق آسامیب اوز گوجوموزه بئل باغلامالی بیق.

آزادلیغی و آزادیخالیغی اوزلرینه دوکان قاییریب هر بیر جیدی ایشی ایخلال ائندلرین حقیقی سیمالارینی آچیب خالقا گؤسترین!

اونلارین، یعنی او ماسکالی آزادیخالارین حیله لری نتیجه سینده دیر کی، ایران مشروطه سی کاغیز اوستونده قالان اثرسبز بیر دوا و تیلسیم حالینا دوشموشدور.

ج.

«آذربایجان»، نومره 3، شهریور 21

1 مقصد-واختی ایله ایران اوردوسونون باش قرارگاهی ریسی اولموش گئنرال حسن ارفعدیر.

گوج بیرلیکده دیر

آدیغیمیز رسمی معلوماتا گؤره حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان تشکیلاتی آخیرینجی گئنیش اییالتی کونفرانسیندا فیرقه میزین موراجیعتنامه سینی دیقتله موداکیره ائندیکدن سونرا اونو خالقیمیزین احتیاجلارینا داهی اویغون و موناسیب تشخیص وئرمیشدیر. بو کونفرانس موراجیعتنامه و فیرقه میزین تشکیل خبرینی چوخ شادلیق ایله ایستقبال اندیبا، آذربایجان خالقینین سعادتینی اونون شوعار عاریندا گوردوگو اوچون، بیر چوخ سیاسی سببلی نظره آلاق حیزبین مرکزی کومیتته سی ایله علاقه سینی کسب فیرقه میز ایله بیرلشمگی قرارا آلمیشدیر.

بو خالقیمیزین بیرلیگی و آزادلیغی بولوندا بویوک بیر قدم دیر.

بیز حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان تشکیلاتینا رهبرلیک ائدن وطنپرست و آزادیخواه شخصلرین بو بویوک فداکارلیقلارینی صمیم قلبله آقیشلاییریق.

بو قهرمان فیرقهچیلر بیزیم خط و حرکتیمیزین دوغورلوغونو اعتبار اف اندرک، آتمیش میندن زیاده نوسا مالیک اولان بیر تشکیلاتی فیرقه‌میزه یاپیشدیرماقلا آذربایجان خالق اوجون گوزل بیر نمونه اولاجاقلار.

حیزب توده‌یی ایران فیرقه‌میزه اوز شو عارلاریله گلگه چالیشمیر. او بیزیم شو عارلاریمیزی تامیله قبول اندیر، بیزیم گنتدیگیمیز یول ایله گنتمک ایسته‌ییر.

بیزیم یولوموز چوخ دوز و آیدین بیر یولدور. بیز طبقاتی مباریزه آپارماق فیکرینده دئییلیک. فیرقه‌میز تام معناسیله میلی فیرقه‌دیراونا اوغرو، خاین و قانون اساسیمیزین دوشمنلریندن باشقا هر بیر آذربایجانلی عضو اولاییلر.

بیز میلی صنایعیمیزی یوکسلتمگه، تاجارتیمیز اوچون دنیا بازارلارینا یول آچماغا، کنلیلر ایله اربابلار آراسیندا چیخان ایختیلافلاری صلوح یولو ایله حل ائتمگه چالیشیریق. حیزب توده‌یی ایران باشچیلاری بونلارین هامیسینی قبول اندیب حیاتا کچیرمگی بیزه شرافت اوزرینده قول وئر میشلر.

بونولا بئله بو حیزبین اوچ سنه‌دن بری آپاردیغی مباریزه هرگیز اونودولا بیلمز. حیزب توده‌یی ایرانین مخصوصن فاشیزم علییهینه آپاردیغی قهرمانانه مباریزه‌سینی بیز همیشه ایفتیخار ایله خاطرلامالی‌بیق.

بو گوندن اعتیبارن توده تشکیلاتی تاریخه کچیر. بیز اونون بویوک ایشلریله برابر سهولرینی ده نظرده ساخلامالی‌بیق. توده عوضولی آراسینا سوخولموش یابانجی عونسورلرین ضررینی فیرقه‌نین اوز رهبرلری ده اینکار ائتمک فیکرینده دئییلدیر. بیز اونلار ایله ال‌اله وئردیکدن-سونرا ایستیفاده‌جو، یالانچی و فاسید عونسورلرین تازا تشکیلاتدان اوزاقلاشدیرلمالارینی تامین ائده‌جیبیک.

بیز هامینین ائشیدیب بیلدیگی بابالار سوزو ایله بو تاریخی یادداشتیمیزی قورتاریریق:

گوج بیرلیکد دیر!

میر جعفر پیشه‌وری

«آذربایجان». نومه 5، شهریور 26

دۆزولمز جینایت

جینایت!.. اوخوجولاریمیز البته تعجب ائده‌جکلر، دۆزولمز جینایت!.. بو جینایت ندن عیبارتدیر. سانی کیمدیر و کیمه قارشی جینایت ائدیلیر؟

بشریت عالمی‌نین اینکیشافی و اینسان مدنیتی‌نین عصرلر بویو ترقیبیاتی نتیجه‌سینده بشر جمعیتینده بیر پارا قطعی و لابود اوصوللار وجودا گلیمیشدیر کی، عاوام دئمشکن سوننی و شیعه بو اوصوللارا اینانیر.

دونیا اولان بوتون مدنی میلترین قبول و تصدیق ائتدیکلری اوصوللاردان بیرسی ده میلست آزادلیغی پرنسیپی‌دیر. مثلن بئین‌المیلل حقوق مجموعله‌رینده درج اولوب و دونیانین عظمتلی دمورات دؤولت‌لری طرفیندن تصدیق ائدیلن آتلانتیک منشوروندا دئییلیر:

هر خالقین موقدراتی اوز طرفیندن تعیین ائدلمه‌لیدیر. میلست آزادلیغی و هر خالقین اوز موقدراتینی تعیین ائتمه ایشینده آزاد و موختار اولماسی نه کیمی تفرروعات و اوصوللاردان تشکیل تاپیر؟

دیل آزادلیغی، میلی مدنیت آزادلیغی و سایره ایتقصادی، سیاسی و ایجتیماعی آزادلیقلار بو مساله‌نین اساس پرنسیپلریدیر.

آذربایجان میلیتی دونیانین ان قدیم و مدنی خالقلاریندان بیرسیدیر.

آذربایجانین اوچ مین ایلدن آرتیق پارلاق تاریخی وار.

بوتون دونیا ادیبیتیندا گۆرکملی یئر توتان شاعیرلری وار. بئله بؤیوک بیر خالقین اؤزونه لاییق تاریخی، میلّتی، دیلی و ایجتیماعی خصوصیتی واردیر. بو دیل آنا دیلمیز حاجی میرزه حسن روشدییهنین دئیگی کیمی، آذربایجان دیلی- بو دیل بئش میلیوندان آرتیق نوفوس اولان قهرمان، موباریز و آزادیخه بیر خالقین دیلیدیر. مقاله‌میزین عونوانینی تشکیل ائدن دؤزولمز جینایت هیتلریزمین محو اولماسی ایله بوتون دونیادا پوچا چیخیش منفور عیرق نظریه‌سی‌نین عامیللری تئهران مورتجعلرینین مدرسلرده، محکملرده و دؤولت ایدارلرینده بیزیم موقدس و دوغما آنا دیلمیزه قارشی اولان بیر جینایتدیر.

معصوم آذربایجان اوشاقلاری چوروموش فاشیزمین طرفدارلاری اولان تئهران زیمامدارلارینین حاکیملیگی نتیجه‌سینده اؤز عزیز آنا دیلرینده تحصیل ائتمکدن محروم قالمیشلار.

عجب ظولمدور! 20-جی عصرده هیتلرلر و موسسولینی لرحؤکومتی دموکرات قوه‌لرین قاباغیندا دیز چؤکوب، محو اولدوغو بیر زماندا، تئهران مورتجعلری هله ده، یئنه ده بیزیم میلی مؤوجودیتیمیزی و تاریخی وارلیغیمیزی اینکار ائده‌رک مدرسلرده یوز مینلرله آذربایجانلی بالالارینین دیلینی کسیرلر. اونون ستارخان و شیخ محمد خیبابانی دن یادیگار قالان عزیز گؤوه‌رینی تاپدالاییرلار. بودور بیزیم حاقیمیزدا اولان دؤزولمز جینایت...!

بو جور دؤزولمز جینایتلردن تنگه گلیب اؤز موباریز وارلیغینی آذربایجان دموکرات فیرقه‌سینده گۆرن آذربایجان خالقی داها بو ظولملره سون قویاجاق و اؤزو اوچون قانونی اساسیه اویغون ایالت و ویلایت انجومی و میلی موختاریت یاراداجادیر.

سمندر

«آذربایجان»، نومره 3، شهریور 21

سیاسی فیرقه‌نین آفتی

بیر فیرقه و یا جمعیت تشکیل اولار- اولماز سالیم، خئییرخاه و فداکار شخصلر ایله برابر بیر عیده ایستیفاده‌چی، بالانچی و ایجتیماعی تشکیلاتلاری وسیله قرار وئریب، اؤزلرینه ثروت و سامان قایییرماغا چالیشان عونصورلر و لئشخورلار کیمی اونون اطرافینا هوجوم ائدیرلر. بونو بیز بو واختا قدر مئیدانا چیخان سیاسی فیرقه‌لرین هامیسیندا گۆر موشوک.

بونلار خصوصی ایستیفاده بولوندا هنج بیر رزالت و آچاقلیقدان چکیمزلر. بونلارین تۆهمت، ایفتیرا، یالان آد قویماق کیمی کثیف حربهلری واردیر.

بو پارازیت عونصورلر خارجی و سیاسی دوشمنلردن داها خطرلیدیرلر. خارجی دوشمنی تانی بیب اونون علنییهنه موباریزه آپارماق آساندیر، لاکین موفته‌خور و ایستیفاده‌چی عونصورلر تشکیلاتین ایچریسینی چورودوب اونو ایفلیج حاللا سالاییرلر.

بونلار جوربجور شکیلده قاباغا چیخا بیلر. کندلرده بوینیو غولوق و قولچوماقلیق گؤستریب ایللردن بری داوام ائدن دوشمنلیکلری شدیدلشدیرمک و اوندان مادی ایستیفاده ائتمگه چالیشارلار. شهرده دؤولت ایدارلرینه سوخولوب اورادا ایستی بیر وظیفه توتماق و بو واسیطه ایله سو- ایستیفاده ائتمگه جان آتارلار. هر شکیلده و هر موحیطده اولور- اولسون بونلار یول تاپیب فیرقه آیدان ایستیفاده ائتمکله، خالقا زور دئییر، اؤزلرینین خصوصی ایشلرینی قاباقدان آپارماغا سعی ائدیرلر.

قدیم آزدلیق و مشروطیت حرکاتیندان ایستیفاده ائدیپ، وظیفه، ثروت و شخصیت قازانیب ایستیدادا خیدمت ائدن ماسکالی آزادیخاهلار آز دئییلیر. اولاری سیز ده یاخشی تانی بیری سینیز. تزه ووجودا گلن فیرقه‌یه بونلار یول تاپا بیلر. چالیشاق فیرقه‌میز بو کیمی مودوویر و فاسید عونصورلرین اللرینده آلت اولماسین.

مقصدیمیز عالی، فیکریمیز بویوکدور. بویوک ایشی ناپاک اللر ایله گۆرمک اولماز. تظاهورچو،، لووگا و یالانچی پهلوانلاردان پرهیز ائدین. خالقین مال، جان و ناموسونا گۆز تیکن پیس عونصورلری اولدن ایچرینیزه یول وئرمگین. قورخاق و ایکی اوزلو آدمالاردان قاچین، بونلار سیزی یاری یولدا قویا بیلرلر.

«من باشیمی ساخلماق اوچون قاریشمیشدیم» دینلری چوخ گۆرموشوک. او آدمالارین ظاهیری سیزی آداتماسین. باشینی ساخلماق ایستیب دوشمنلره بعلي دئین آدمالاری اولدن فیرقهیه یول وئرمگین. قوی اونلار گندیب آیری واسیطه ایله باشلارینی ساخلا سینلار.

بیز هنج کسی گوج ایله فیرقهیمیزه یازدیرماق فیکرینده دئییلیک. خالقین هوسی- رغبتی و توجوهی بیزه کیفایت اندر. فقط کندلر و شهرلردن سنل کیمی آخیب گلن جاماعاتا بئل باغلامالی بیق.

بیزیم بویوک و آغیر وظیفهیمیز بو جاماعاتی تشکیل ائتمک و اونون ایراده و قودرتینی جیدی صورته خالق آزدلیغی یولوندا ایشه سالماقدیر.

دوغرودور بیز بوتون خالقی، صینیف و طبقه نظرده توتولمادان فیرقهیمیزه قبول اندیریک. ولی بو او دئمک دئییل کی، بیز آزادیخالیغی و وطنیمیزین ترقی یه دوغرو گنتمه سینی نظردن چیخارمیشیق. بئله فیکر ائتمک هرگیز دوغرو دئییلدیر.

بیز وطنین و خالقین نیجاتینی آزدلیقدا آختاریب و آرماقداییق. بیز بونو گۆزل بیلیریک کی، خالقیمیزین اکثریتینی تشکیل ائدن کندلیلر بو گونه قدر هر بیر حاق و ایختیاردان محروم قالمیشلار. بیز بیلیریک کی، ایشسزلیک خالقیمیزین بویوک بیر حیصه سینی فلاکته و اولومه سؤوق ائتمیشدیر. بیزه معلومدور کی، فهلهلریمیزین حقوقونو تامین ائتمک اوچون هله ده رسمی بیر قانون اله یوخدور. عنین زاماندا بیز حییس اندیریک کی، اربابلارین بعضیلری کندلردن و وسعتلنمکده اولان کندلی حرکتیندان قورخویا دوشوب یئرلرین آبادلیغینا، چنشمه لرین تعمیرینه ابقدام ائتمک فیکرینده دئییلدیرلر. حتا بعضی یئرلرده خیرمنلر بیلا تکلیف حالدادیر. بعضی ایستیفادهچی عونصورلر مالیک ایله ارباب آراسینداکی ایختیلاقی شیدتندیریب بولانیق سودان بالیق توماغا چالی شیرلار.

بونلارین هامی سینی بیلدیگیمیز اوچوندور کی، بیز اولکده قانونی بیر رنژیم، مؤعتدیل بیر وضعیت مؤیدانا گتیرمگه ابقدام ائتمیشیک. چون طبیعیدیر کی، کندلی ایله ارباب، فهله ایله ساحیبکارین منافی چوخ واخت بیر-بیرینه موافیق گلمز. لاکین بیر قیسیم منفعتلر وار کی، اونلار موشرک حساب اولونا بیلر.

مئلن، امنیت، خالقین سییاسی آزدلیغی، محکمه و قانونلاردان موساوی صورته هر بیر وطنداشین ایستیفاده ائتمک ایمکانی، اصلن فهله ایله ساحیبکار و ارباب ایله رعیت آراسیندا چیخا بیلن ایختیلاقی آرادان آپارماق اوچون مؤحکم بیر قانون ووجودا گتیریلمه سی کیمی مسالهلر واردیر کی، بیز اونو چوخ تنزلیکله و بیرینجی نؤوبه ده حل ائتمه لی بیق.

بونلارین هامی سی مومکون اولان ایشلردندیر. لاکین سیز چالیشین ایش پیس آدمالارین الینه دوشمه سین.

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان»، نومه 4، شهر یور 25

آغای پیشه ورینین نیطقی نین موختصری

(شیر و خورشید تیاتری نین سالونوندا)

شهر یور آی نین 19- دا تبریزین شیر و خورشید تئاترینین سالونوندا آغای پیشه وری آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین تاسیسی و اونون شوعارلاری مؤوضو عوندا ساعات یاریملیق موفصل بیانات وئردی. بیز بورادا اونون خولاصه سینی اوخوجولاریمیزین نظرینه تقدیم اندیریک:

آغایی پیشه‌وری: تقریباً ایل یاریم بوندان اول بوسالوندا ایرانین بو موچار بیهدن سالیم چیخیب اوز ایستیقلاینی حیفظ انده بیله جگینی دلایل له ایثبات ائتمیشدیم. ایندی ده او عقیده باقیدیر. بو خصوصدا بیر سوز اولایلمز. چونکو دونیانین ان بویوک سیمالاری بو خصوصدا ایران میلترینه تأمین وئر میشلر.

اصلاً ایستیقلا مۆوضوعی قایل بحث بیر مۆوضوع دئیلدیر. کیمسه اونو اینکار ائتمک ایستهمیر. سابق دموکرات فیرقه‌سی نین رهبر لر بندن مرحوم مساوات بیزه ایستیقلا سوزونو اورتایا آتماغی تۆوصیه اندیردی و دئییردی کی، بو مسأله مشکوک و قایل بحث اولدوغو واخت مورید بحث اولایلر. ایران ایستیقلائی حتمی و غیر قایل بحث مۆوضوعلار داندیر.

من بو مسأله‌نی مخصوصاً ایرلی چکدیم کی، فیرقه‌میزین آیدین و آشکار اولان شو عارلاری موغریضلر طرفیندن سو تعبیر اولونماسین.

بورادا آقایی پیشه‌وری هاوادا ایران خریطه‌سینی ترسیم اندرک علاوه اندیر: من آچیق دئییرم بیزیم سوزوموز و طلباتیمیز بو نقشه‌دن خار یجده دئییلدیر. بیز ایران سرحدی داخیلینده دانیشریق. بیر دفعه هامی بونو نظرده توتورسا دانیشریق آنلاماق اوچون آسان اولاجاقدیر.

بو مجلس منیم ایکنجی موفصل نیطقیمی خاطرله گئیره بیلر. اوگون من 16مین آذربایجانلی طرفیندن مجلسه اینتیخاب اولونموشدوم. اولای بلسین او نیطقی ائشیدنلر دن بورادا بیر چوخلاری صاضیردیر. من اوگون مملکتین وصعیتینی نظره آلیب دندیم بیر وکیل واسیطه‌سی سیله مملکتی فلاکتدن قوروماق اولماز. اوگون من چوخ موتأثیر ایدیم. زیراً ساده بیر کارگر بویوک شوق و تآثیر ایله منیم چیگنمدن اوپوب «گنت سنی آلاها تاپیشیردیم. بلکه بیزیم دردلریمیزه چاره انده بیله‌سن» دئمیشدی. من بیلیردیم مملکتین مخصوصاً تهراین حاضرکی شریطی دوردوقجا من او کیشی نین آرزوسونو انجام وئرملگه موقوف اولایلمه‌جگم. اونا گۆره من بوگون خالقا موراجعت اندیب کۆمک ایستدیم و دندیم: وکیل تک باشینا هنج بیر ایش گۆره‌بیلمز: خالق اوزو ال-اله وئر یب اوز دردلرینه چاره تپمالیدیرلار.

تهران گندیب مجلسه وارید اولدوقدان سونرا یأس و ناومیدلیگیم شیدتلندی. اورادا مینلرله تلقرافلار و تظلم عریضه‌لری نین جاوبسیر قالدیغینی گۆردوم: شوق و هوس ایله تشکیلینه چالیشدیغیمیز آزادی فراکسیونونا وارید اولان شخصلرین چوخ کچیگ و غرض‌آمیز مقصدلر دالینجا گنتدیگرینی سنیر ائندیم. بوتون مجلس و دؤولت تشکیلاتی نین بنش اوچ موغریض اوغرو، یالانچی و حوقاباز مورجعلر اینده آلت اولدوغونو بیر داها تجروبه‌ده آنلاماغا موقوف اولدوم.

بو موشاهدات منیم روحومدا بویوک تآثیر باغیشلادی. بیلیردیم مجلس کورسولرینی غصب ائدن خایینلرله منیم سو یوم بیر آرخا گنتیه‌جک و حیسن اندیردیم کی، بو یول کسنلر دسته‌سی منیم آرارینا گیرمگه آسانلیق ایله راضی اولمایاجقلار. اونا گۆره فورصدن ایستیفاده اندیب سوزلریمی دندیم. منی 16مین رأی ایله اینتیخاب اندیب مجلسه گۆندن آذربایجان خالقی نین احتیاجلارینی ساییب سؤیله‌دیم. سوزلریمی بویوک بیر دیقت و درین بیر سوکوت سیله ائشیدیب تصدیق ائندیلر. لاکین تصدیقلر خیانتلرینی گیزلتمک اوچون قارا بیر پرده‌دن باشقا بیر شئی دئییلدی. فورصدت اللرینه دوشن کیمی ده «بو آذربایجانلی راحت اوتوران آدام بنز مه‌میر بونو بورادان اوزاقلاشدیرماق لازیمدیر» دئییب اعتیبار نامه‌له تولکولر هیاراشان آچاقلیق ایله موخالیفت ائندیلر.

بونونلا بنله مایوس اولماییب جیبهه آزادی اظرافینا تویپلانان آزادیخاهلارین کۆمگی ایله موباریزه‌یه باشلادیق. افسوس کی، حرارتلی مقاله‌لر، شیدنتلی جومله‌لریمیز تآثیرسیر و جاوبسیر قالدی. تهران تکان یئدی اما ایرتیجا عا دورو، اماخالقلارین حوقوقونو آیاقلار آلتیندا پایمال ائتمگه دوغرو.

وصعیت بیلاخره انله بیر آغیر حال آلدی کی، آرتیق تهراندا اوتوروب مقاله‌یازماقدان یا نیطق ائتمکدن بیر نتیجه اولایلمه‌جگینی یقین ائندیم. ناچار بیر ایل بوندان اول تبریزده اوزون اوزادی بحث ائدیگیمیز مسأله اظرافیندا دوشونمگه باشلادیم.

بو چوخ ساده بیر تدبیر ایدی. منیم تبریز مسلکد اشلا ریمدان چوخ سوتهران دان بیر ایش چیخما یا جاغینی ایره‌لی چکیب دندیلر: آذربایجان دان باشلامالی، بورانی اول ایصلاح ائتمه‌لی، آذربایجان خالقی نین اوز گوجو ایله بورادا میلی حؤکومت و یجودا گتیرمه‌لی بیگ. تهران، ایرتیجا عین باشی، ایستیدادین مرکزیدیر. او، اظرافد باش قالدیران بوتون حرکتله موخالیفدیر. بیرینجی نوبه‌ده اورادان گۆز یوموب موسقیماً بورادا ایش گۆرمه‌لی بیگ.

بو فیکیرین حقیقتی او واخت نظریمه‌ده داها آشکار بیر صورتده جیلوه ائندی کی، دؤولتین مسول مأمورلاری ایله آذربایجان خالقی نین تظلم و دادخالیق تلقرافلاری حاقیندا موذاکیره ائندیم

مثلاً بیات دندی، من رادیو واسیطه‌سی ایله موراجعت ائتمیشم آرتیق خالق عریضه و تلقراف واسیطه‌سی ایله اوزونه زحمت وئر مه‌میلیدیر. باشقالاری داها آجی، داها شدید جاواب وئر دیلر.

صدر دئدي، بير تلقراف اولماسين، مين تلقراف اولسون من بو كيمي بوش سؤزلره جاواب بئله وئرميهجگم.

بو سؤزلرين آيري جاوايي اولاي بيلمزدي. گرك خالقا موراجيغت انتمك. خالقين يومورو غونون گوجو ايله آزادليغي تامين انتمك! بو شوعار لا من تيريز آز اديخاللاري نين تكليفي اوزره تهراندان آذربايجانا حركت انتميم.

بورادا ياخين مسلكداشلاريم ايله بير داها جيدي صورته ايرانين و آذربايجانين داخيليو خارجي وضعيتيني تجزيه و تحليل اننديكن سونرا بو بؤيوك فيكيري عملي انتمك اوچون بؤيوك مستقل بير فيرقه يار اتماق لوزومونو آنلاديق.

بو فيرقه دونيانين تعقيب انديب، آنلايب تانديغي دمورات عنوانين آلتيندا اولمالي ايدي. بيز ده عونواني قبول انديب خالقي اونون اطرافينا توپلانماغا دعوت انتمك محصدي ايله كئچن دوشنبه گونو بؤيوك بير موراجيغتنامه اينتيشار وئرديك.

بو موراجيغتنامه آذربايجان خالقي نين اوزون مودتن بري حيس اننديگي احتياجلار اوغروندا موباريزه اننديگي حاق و ايختيار اوزرينده يازيلميشدير.

بيز آذربايجان خالقي نين آزادليق يولوندا آياريغي موباريزه تاريخيني اونودايلمهريك. تهران ايرتيجاعي آذربايجانا بؤيوك ضربلر وورموشدور. بيز اورادا كوك سالميش ايستيداد رژيميندن هئچ بير اومود گوزلهيه بيلمريك. تهران آذربايجانين هميشه فيشار آلتيندا قالماسينا چالشميشدير. اورادا حوكومت سورن خايين عونصورلر بيزيم باشچيلاريميزي محو و نابود انديب ميلي غوروروموز وسينديرماقدان بير آن بئله صرف نظر انتمه ميشلر.

آذربايجان خالقي نين بؤيوك سرداري ستار خانين خايينانه بير صورته تهرانچكيليپ اولدورولمهسي هنوز اونودولماميشدير.

موستيبدر ستار خانان موداخيله انتمگي بؤيوك بير گوناه حساب انديب اونواتابك باغيندا موحاصيره سالديقلاري گونلرده تهرانين كوچه، خيابان و اولورينه بئله بختياري تونفنگچيلري نين ايله خالقين مالي، جاني و ناموسو تاپدالانيردي. مركز ايسه اونلاري تنبيه انتمك عوضينده خانلاريني و وزارت و صدارته منصوب انديردي.

تهران هميشه آذربايجان آيدندان وحشت انديب او آدي آغزينا آلانلار لايبرحمانه رفتار انتميشدير. بونا سردار ميلي دن سونرا آذربايجانين ايفتخاري اولان مرحوم شئخ محمد خياباني حاقيندا گوردوكلاري حاقسيز ليقلاري شاهيد گؤستمك اولار.

من شخصاً اونون قاتيلي حاجي موخبير السلطنه نين اعتيباري تصويب اولان گون مجليسه بير روزنامه موخبيري صفتيله حاضر ايديم. او گون ايران آز اديخاللاري نين غيرتلي نومائندهسي مرحوم سوليمان ميرزا بو آچاق خايينين اعتيبارنامهسي علئيهينه اعتراض انندي. او چوخ حرارتلي بير صورته مرحوم شئخين ايران آزادليغي يولوندا گؤسترديگي فداكار ليقلاري سايب سؤيله دي و حاجي موخبير السلطنه اوتانمادي، تر بيون دالينا گنديب دئدي: «دوغرودور من اون اولدوردم لاكين، بو بؤيوك بير خيومت دير. چونكو خياباني مملكته خيانت انديردي».

آذربايجان قهرمانلاري نين قاني ايله قورولان مجليس شورا بو جلادين اعتيبارنامهسي قبول انديب ميلت نومائندهسي آدلانديردي. سونرا دا بو خايين رضاخان امريله اون سنه دن آرتيق ايران دؤولتي نين رييسي اولدو. بو اونون انلئديگي خيانتينه پاداش و زحمت حاق ايدي.

تهران بو ايشي گؤرمكله آذربايجان نامينه دانيشماغي بؤيوك بير خيانت حساب اننديگيني ثوبوتا يئتيردي. شئخي چوخ گوزل تاني بير سيز، چوخلاريز اونون معنالي نيطقلاريني انشيمگه موقوف اولموشسوز. من سيزدن سوروشورام او ايرانا هانسي خيانتتي روا گؤرموشدو؟

من او واخت «حقيقت» روزنامه سينده بير آذربايجانلي كيمي مجليس بوخايينانه حركتينه شديد بير صورته اعتراض انديب «سيزين خايين آدلانديرديغيز مزارلار قارشيسيندا تعظيم انتمگي بيز ايفتخار بيليريك»، كيمي جسورانه عيبارت يازماقلا اچريمده شؤعله نمكده اولان ميليت حيسيني تسكين ائمگه چالشميم.

عجا! شئخين خيانتتي و گوناھي آذربايجانلي آدي داشيماقدان باشقا نه اولابلردي؟

مرحوم ميرزا كوچيك خانين تهران حاقيندا چوخ آجي بير سؤزو خاطيرمه گلدي. او دئيردي «تهران آباد اولماق اوچون بوتون ايران بر باد انديلميشدي. ايران آباد اولماق اوچون تهрани بر باد انتمك لازيمدير». من بو سؤزو تصديق انديب تهрани داغديب اورتان قالديرماغي تؤولصيه انتميم. لاكين بو سؤزه بير دوغرولوق وارديركي، او دا تهرانين خارجده باش قالديران آزادليق حركتلري اونلارين مئيدانا سوردوگوبؤيوك سيمالاري علئيهينه آياريغي جلاذانه سياستدن عيبارتدير.

ھمىن مىرزا كوچىك خانىن اۈزۈ دە چوخ وحشيانە بىر صورتدە اۈلدورولوب اونون باشى ايران آزادلىغى نىن غدار دوشمنى اولان رضاخانا تۇخفە گۇندرىلدى.

آذربايجانين خالق و قهرمان اوغوللاريندان خوراساندا قيام ائدن مرحوم كولنل محمد تقى خان ايله اه بو جينايتى ايشلتمكدن صرف نظر ائتمەدیلر.

بونلارین ھامىسى گۇستىرير كى، تهراندا كۇك سالمىش ايرتيجاع و اىستىداب قووسى خاريجده ويجودا گلن آزادلىق حركتلرينى ياتيرماق ايشينده ھنچ بىر جينايتدن گئرى دورمايماق دىر.

بو جينايتلرە خاتىمە وئرمك اوچون اورانين قودرتيني محلي و ميلي اىختيارلار واسيطەسى ايله سىنديرماق لازيم گلير.

بو ايشده آذربايجان ھميشە اولدوغو كيمي ايندى دە پيشقدم اولمايدىر. تهراندان آزادلىق اوماق بۇيوك ايشتياھدیر. اورادا آزادلىق موباريزەسى اپاران دستەلرين ال قوللاري باغلانيلمىشدير.

طبيعيدير، رضاخان بيخيلان گون بيز اىستەدگيميز ميلي حۇكومتى ويجودا گتيره بيلمزدىك. او واخت اينقىلابدان بحث ائندلرين جاو اييندا من «آزير» روزنامەسىندە بو ايشين غئير مومكون اولدوغونو اىثباتا چالشمىشديم. او گون ميلي حركت و اينقىلاب جريانىنى ايداره ائتمگە قادير بىر سياسى فير قە بوخ ايدى. رھبر سىز اينقىلاب نتيجه وئره بيلمزدى. آما ايندى وضعيت تاماميله دگىشمىش اوچ ايل ياريملىق موباريزەدە تازا قوولر و مۇحك سياسى جمعيتلر مئيدانا چيخمىشدير.

ايندى من اينقىلابدان بحث ائتمك و اونو اورتايا سورمك فيكىريندە دئيلم. من اىستەبيرم دئيم كى، بو گون خالقيمىز اگر اۈز حاق و اىختياريني آماغا ايقدام ائدرسە اونو عملي ائتمك ايمكاني واردير.

مرکزي ايشغال ائتمىش اىستىباد حۇكومتى اۈزونون لياقتسىز ليگين آرتيق اىثبات ائتمىشدير. مجلس شورادان ھنچ اوميد گۈزلەمك اولماز. اورادا يئر توتان موستبديلر سەدن آرتيقدير كى، سادە بىر قانون كنجيرمگە مووفق اولمامىشلار.

مشروطە و ميلي حۇكمتين ويجودا گلەسى بىرىنجى نۇبەدە مملكتين بودجەسىنى يعنى دخل - خرچىنى تعيين ائتمكدن عيبارتدير.

فرانسانين اينقىلابى كيمي بيز مشروطە اينقىلابى دا بو مسألەنى حياتا كنجيرمك يولوندا ويجودا گلەشدير.

بىزيم اون دۇردونجو مجلسيمىز ايسە بو مسألەنى حل ائتمگە قادير اولمامىشدير. ايندى آلينان مالياتلار و صرف ائدىلن پوللارين ھامىسى غئير قانونى و اوغورلوق حساب اولونور.

منيم وطنپرست تانيدىغيم اشخادان بىرى دئيردى كى، سن نيطقلريون بىرىندە قانونا احتيرام ائديب اونا تابع اولماقدان بحث ائتمىشدين.

من بونو اينكار ائتميرم. قانون مۇحترمدير. قانونسوز بىر اۈلكەدە عدالت، امنيت، اينسانيت اولما بىلمز. ولي قانون هر ايكي طرفدن مۇحترم توتولمايدير.

فرانسا اينقىلابى نىن بۇيوك موتفكيري ژان ژاك روسو اۈزونون مشهور اثرلري نىن بىرىندە بئله دئير: «بئيمان ايكي طرفلى اولمايدير، او، بىر طرفدن پوزولسا، ايكىنجى طرف اونو ساخلاماغا مجبور دئيلدير».

روسونون نظريندە قانونلار خالق ايله دۈولت آراسيندا موتقابل قراردان باشقا بىر شئي دئيلدير. ايندى بىزيم حۇكومتيمىز باشيندا دورانلار و مجلسيمىز اينكىر يتيني تشكىل ائندلر اۈزلري نىن قويدوقلاري قانونلار و يازديقلاري قراردادلاري پوزوب آياق آلتينا سالمىشلار. اونا گۈره بىز او قانونلاري لغو ائدلمىش حساب ائتمگە مجبوروق.

بوندان علاوه اونلار ھميشە قانونو اۈزلري اوچون بىر آلت ملعبه قرار وئرمىشلر. هر واخت آزادلىغى محو ائتمك خالقين حاق و اىختياريني آياقلاماق لازيم گليرسە، اونلاري مئيدانا چكىب اىستيفادە ائمگە چالشمىشلار. خالقين نفعينه لازيم اولان قانونلار ايسە ياددان چىخاريليب آرشولرە وئريلمىشدير.

دوستلاريمدان بىرى يزدليلرين بىر مثلين يازمىشدي: گويا يزد شەرىندە يالانچى بىر رۇوضەخان و اريمىش كى، منبرە چىخيدىدا غش ائديب آروادلارين اوزرينە دوشرمىش. يزدليلردن بىرى آخبردا جانا دويوب دئمىشدي: «آخوند، من نميدانم ھميشە بطرف بي بي چرا غش ميكني؟»

ايندي بيزيم دؤولت آداملاريميزدا غش ائندنه هميشه بي-نين اوستوندهوشورلر. يعني هميشه ظالمانه قانونلاري مئيدانا چيخاريرلار. عاديلانه قانونلاردان هنج بير اثر گورموروك.

بيز آذربايجانلار قانونلارين اساسيني و ريشه سيني بؤيوك قوربانليقلار باهاسينا آلميشيق. مركزي حؤكومي اؤزلري نين آتا - بابادان قالما ايرثي حساب ائندن خايينلر اونا عملاً ساييب، سوپوروب گيزلتميشلر. بيزيم حاق و ايختياريميزي تامين ائندن ايالت و ويلايت انجومنلري قانوندان چوخ ايلدير بير اثر يوخدور. منه قانوندان دانيشان آقادر بونا جاواب ايسترديم. اونون بوش بوغازليقدان باشقا بير حربه سي اولاييلمز.

بيز حقيقي آچيق - آيدين بير صورتده خالفا گؤستر مه لي بيك. بيزيم مئيدانا آنديغيميز شو عارلارين اساسيني دا قانون تشكيل ائدير.

بيز ميلنلرين و خالقلارين ايختياريني تامين ائتميش قانون اساسيني ديريلتمك يولوندا موباريزيه باشلاميشيق. قانون اساسي، ايالت و يلايت انجومي اولماسا قوروو معناسيز بير كاغاذدان عيبارت اولاييلر.

قانونا احتيرام ائديب اونا موقدس سايدغيميز اوچوندور كي، بيز بيرينجي نؤوبه ده ان بؤيوك، ان اساس قانون - يعني انجومن ايالتي مسأله سيني حياتا كنجير مك ايسته بيريك.

من بو سؤزلري فقط ايندي بورادا دنمگه باشلاماميشام. بير نچه گون فورصتدن ايستيفاده ائديب حاضير اولدوغوم مجلس شوراي ميلي ده بوندان داها شديد بير لحن ايله چيخيش ائديب نيماينده آدي داشيبان يالانچي پهلوانلاردان بو خصوصدا جيدي ايش طلب ائتميشديم. حالبو كي اونلارين بير قدم بئله خالفا دوغرو گلمله رينه اوميديموخ ايدي.

دنديگيم كي مي اچريميزده فارس مثلي موجيبيجه «آشدران ايستي كاسالار» (كاسه از داغتر آش) آداملار آز دئييلدير. دونن اونلاردان بير ي منه ايراد ائديري كي، «يننه يازرسيز آذربايجانا دؤولت طرفيندن اهميت وئريلمير، يننه دئييرسيز آذربايجاندا آلينان وئرگيلر اورا مصرف اولونان بودجه دن چوخدور. آذربايجان تهرانا انله بير بؤيوك وئرگي وئر مير، بيز گرك تهراندان تشكور ائتك كي، بيزه چوخ ياخشي باخير. اگر تهران اولماسا بيز آجيميزدان اؤلريك».

بو آدامين عاغلينا منيم شوبه هم يوخدور. لاکين لجبازليق و حؤجت ايله اؤز يالان و موغريضانه سؤزلريني خاقا تحمیل ائتمك گؤرورسوز اينساني نملر دنمگه وادار ائدير؟

بي ناخلف آداما من دنديم: آيا بيلير سمني كي، ايگيرمي ايل تامام رضاخان آذربايجانلي يا باتماني دورد قيرانا آديغي قندي 18 قيرانا يئديرتدي؟ آيا انلاماق ايسته ميرسن كي، آذربايجانين زحمتكش دول آروادلاري بير قوطو كيبريت آديغي زامان بير ريالين اوچه ايكي سيني ماليات وئرير؟ حقيقت آجيدير، لاکين اونسؤيله مه لي بيك. من مجلسده آچيق صورتده دنديم كي، «بونو من دقيق حساب نتيجه سينده ايثبات انده بيلرم».

آذربايجان خالقينا ماعاريف بودجه سيندن وئريلن پول آدام باشينا تقسيم ائديلر سه اونا گؤسترن بير واحد تاپماق اولماز. من اونا كيبريته تبديل ائنديم. نتيجه بو چيخدي كي، هر بي نفره بير كيبريت چؤپوندن آز پاي دوشور.

او كور و كار آدام او قدر خالقدان اوزاقدير كي، بيزيم ميلي دبيستانلاردا چاليشان آموزگار لاريميزين آيدا اوتوز تومن حقوق آليب 12 ساعات چاليشمالاريندان خبري اولاي بيلمير. اؤلسه ده اؤز فصاحت و بلاغتينه او قدر مغروردور كي، گوندن آشكار اولان بو حقيقي اينكار ائتمگه چاليشير.

طبيعيدير. بيز بو كي مي فاسيد، لجوج و فيتنه جو آداملارين سؤزونه قولاق آسيب اؤز توتدوغوموز يولدان قاينتمالي دئييليك. من اونا دنديم بيز چاليشيب مقصديميزي الهه انده جه بيك. اگر سن دوغرو دئييرسن بويور دوش قاباغا، باخاق نه ايش گورمكسن.

بو كي مي بوش بوغازليقلار بيز اهميت وئر بيلمريك. ايش و فعاليت لازيمدير. سؤز. عيبارت و بوشبوغازليق خالقي يوروب مأيوس ائتميشدير.

بيزيم گورمه لي ايشيميز چوخ ساده دير. اول شهريميزي ايصلاح ائتمك اوچون اينتيخاب ائنديگيميز شهر انجومي ايشه باشلاما ليدير. تهران بيزيم بو ساده و طبيعي حاقيميزي بئله پايمال ائتمك ايسته مير. نچه آيدير كي، شهر اهلي اؤز ائويني آباد ائتمك، اؤز مدني و محلي ايشلريني يولونا سالماق اوچون انجومن اينتيخاب ائتميشدير. لاکين وزارت كشور اونا حتي ظالمانه و قانون اساسي نين ضيدينه اولان په لوي قانونو ايله ده تصديق ائتمير.

نتيجه ده شهر كؤهنه قبرستان حالينا دوشموش اونون كوچه و خيابانلار ينداگند و كثافت باشدان آشماقدا دير.

دونيادا دموكراسي نامي داشييان هنج اولكه يوخدر كي، اوراني شهرداري ايشلرينه دؤولت موخاخيله انده بيلسين. رضاخانين ويجودا گنيرديگي بو منحوس سدي سينديريپ شهر انجومي ايشه باشلامالي و شهري خرابازار حالينا دوشمكدن نيجات وئرمهليدير.

بيز، سو مساله سينده گوردوك كي، ساده بير صورته اينتيخاب انديگيميز كوميسيون شهرين موهوم محلهلريني بير نچه گون سو ايله تايمين انده بيلدي. اگر بوايش ايدامه وئريلرسه بويوك نتيجهلر الده انديله بيلر. آيري ايشلرده بئلهدير. گرگ هيئت انديب ايشه گيريشمك. تهرانين خايينلر الينده اولان ويزار تخانالاريندان بير دفعه اومودي كسمك لازيمدير. بوندان علاوه مورتجهلرين ويجودا گنيرديگي شرايپين تاثيرلريندن بوتون ايران هرج - مرج حاليندادير. مازندران و گورگاندا اولدوغو كيمي، اصفاهان، شيراز و سايرير جنوبي شهرلرده آشوب و شوريشلر باش قالدير ميشدير. تهرانين اوزونده بئله شولوقلوقون قارشيسي سيني آلماغا دؤولت قاديرون بيلدير. حوكومت نيظامي اولدوغونا باخماياراق گنجه ساعات اوندان سونرا شهرده گورونمك قاداغان انديلميش، لاكين خالقين مال-جانيني حيفظ ائتمك مومكون اولاييلمه ميشدير.

بئله بير زاماندا آذربايجان دموكرات فيرقه سي اوزونون بويوك موراجيعتنامه سي ايله فعاليتنه باشلاميشدير. بير هفته دن آز اولمايان بو مودته شهر يميزده و بوتون آذربايجاندا درين بير سو كوت حيس انديلير. خالق بير مركز ثيفل، بير پناهگاه تاپان كيمي اولموشدور. امنيت عومومونو تهديد ائدن حركتلسوسدورولموش، شولوقچو عونصورلر ايسكات انديلمگه باشلاميشدير.

ايندي آذربايجان امنيت و آراميش جهتن ايرانين آيري يئرلريني هاميسيندان قاباقدير. فيرقه بو موفقيتي فال نيك حساب انديب، گورتوردوگو صلح و امنيت طلبليك سياستيني تعقيب انده جكدير.

اعلاميه ميز اطرافدا اولدوقجا درين تاثير بورا خيميشدير. دوشمنلر يميز، مخصوصاً، تهراندا ايران خالقلا ري نين حوقوقونو آياقلاري آلتينا آلان موستبيد عونصورلر اوخويوب تيتيرمه گه باشلاميشلار.

بيز بويوك بير فيرقه يار اتماقلا دونيا يا ثابت انده جه بيك كي، اوز ائويميزي يابانچي اولمادان ايداره ائتمگه لياقت و قودر تميز واردير. (گورتولولو آقيشلار)

فيرقه ميزين باره سينده من چوخ موفصل معلومات وئرمك ايسته مير. بيقدردئمه لي يم كي، موراجيعتنامه ميزي حتماً اوخوموشسوز، اونون بوتون آذربايجاندا بويوك تاثيري اولدوغو بوندان بيلينير كي، ايراني باشدان-باشا بوروموش اولان شولوقلوق و هرج-مرجليك دن بورادا هنج بير اثر يوزدور. ايستر شهرلرده، ايستر سه ده كندلرده خالق فيرقه يه اعيتام انديب اونون مئيدانا آتديغي امنيت شوعاريني چوخ حوسن توجه له ايستيقبال اندير. آذربايجان ايندي طوفانلي دريا كيمي تلاطومه اولان ايران مملكتينده ساكيت و آرام بير جزيره حاليندادير.

چوخ احتيمال وار كي، ووردو غوموز بويوك ضربه نين اثرينده صدرين كابينه سي سوقوط انديب، اونون يئرينه موقتي اولماق اوزره بير موحليل و ياز اديخاه كابينه گنيرسينلر. لاكين بو اوشاق آلدان تدبيرلري بيزي ايغفال انده بيلمز. بيرگونلوك، بئش گونلوك اوچون يوخ، هميشه آز ادليغي تايمين ائتمك اوچون بورا اويجودا گنيرمگه باشلا ديغيميز مركزي ثيفلي ساخلامالي، اوزو مركزده محو ائتمگه چاليشان موستبيدلرين باشي اوستونده مؤحكيم بير يومروق كيمي توتمالي ييق.

بوندان علاوه، فيرقه ميز ايشه باشلا ديقدان سونرا ويجودا گلن امنيت و آرامليق گؤستردو كي، خالق يميز اوزونو ايداره ائتمگه لياقتي واردير.

مرانامه ميزي هنوز اينتيشار وئرمگه فورصت يميز اولما ميشدير. چوخ تنز بير زاماندا چاغريلان فيرقه كونقره سينده اوزو تصويب انديب عومومون نظرينه تقديم انده جه بيك. لاكين اساسي مقصدلر يميز خالقان گيزلي دن بيلدير. اوزو بيز موراجيعتنامه ميزده ساده بير ديل ايله يازيب گؤستر ميشيك.

بيز بيرينجي نؤوبده امنيت، اوزان سونرا ميلي حركات يميزي ايداره و ايران آز ادليغيني تايمين ائتمك اوچون انجمن ايالتيدن عيبارت اولان بير مركز ثيفل ويجودا گنيرمه لي بيك.

فيرقه نين ايشي باشقا دير. اوزو، دؤولت و حوكومت يئرينه قويماق اولماز. او، خالقين گوزونو آجيب مؤحكيم بير اينتيزام آلتينا چمك، او واسيطه ايله عومومون منافعينه تايمين ائتمگه چاليشير. خالقين حوقوقي، فردي و ايجتيماعي ايشلريني ايداره ائتمك دؤولت تشكيلات يمين ايشيدير. بو تشكيلات ايلت و ويلايت انجمنلري شكيلينده اولاي بيله جكدير.

انجمنلرين ايتخياراتي چوخ وسيعدير. اوزان بوتون دؤولت ايدارلري نين ايشلرينه يئتيشه بيلر و ايالتين مالي، فرهنگي و بهداشتي مساله لريني موستقبل بير صورته موزاكيره انديب بو خصوصالاردا جيدي تدبيرلر گوره بيلر.

قانون اساسي بوتون ايران خالقلاري و اياتلاري كيمي، آذربايجان خالقينا دا بواختياري وئرميشدير. بيلديگيميز كيمي، آذربايجان اينجيمني ايرانين مشروطه تاريخينده بؤيوك رول اويناميشدير. او، انجمنده شيركت اندلردن آقاي رفيعي (نظام الدوله) نين خوشبختانه بورادا تشريفلاري واردير. اوزلاري ده فيرقه ميزين ماسيسلر بئندديرلر. آقاي ماستشار الدوله ده بو تاريخي انجمنين عوضولر بئنددير.

بو سيمالار بيز آذربايجان خالقي نين آلدغي بؤيوك حاق و ايختياردان ديري شاهيد و مؤحك دليل و مدركديرلر.

بورادا بؤيوك بير حقيقتي سيزه گرگ دئيم. بو معروفور، دئيرلر: «حاق آلاما لازيمدير، اونا وئرمزلر».

منيم عقيدمه گوره، بو كاميل بير شوعار دئييلدير. من دئيرم حاق آلاما شايديكي، آسان بير ايشدير. اونا ساخالماق شرطدير.

اگر بيزيم قهرمان مشروطه خاهلاريميز بو نوكتيه توجه انديب ايغفال اولماسايديلار، ايندي آذربايجان، بلكه ايران تاماميله دونيانين ان آزاد، ان دموكراتيك مملكتلر بئندن بير اولموش و دوچار اولدو غوموز فقر. فلاكت، آجلىق و سفالت قاباغيميزا چيخماميشدي.

آذربايجان خالقي قيرخ ايل بوندان اول تشكيل اتديكي انجمن اياتي واسيطه سي ايله اوزونون سياسي روشد، و ايستعداديني ثوبوت ائتميشدير.

فيرقميز بو ايستعداد و لياقتي دونيايا ثابت انديب اونون قاباغينا چيخاريلان ماتيعلري اورتادان قالديرماليدير.

دموكراتلىق ان موترقي و عالي بير فيكردير. بيز اونا تام معنا سيلا حياتا كئچيرمگه چالشمالي بيك. بيز وار قومميز ايله چالشا جايغيق كي، ميلت افرادي نين هاميسي دؤولت ايشلرينه موداخيله انديبيلسين و هر بير فردين ايراده سي مملكتين موقدراتيندا مؤثير اولسون.

بوندان علاوه، قاباغيميزدا بؤيوك ايصلاحات دورموشدور. اولي كندلي ايله اربابلار آراسيندا تؤوليد اولموش ايختيلاقلاري عاديلانه بير طرز ايله حل و رفع ائتمه لي بيك. سونرا فرهنگ و بهداشت مسأله سي بيزجه ان بؤيوك مسأله رنددير. فرهنگ و بهداشت سيز بير ميلت اوز ايستيقلال، حيات و آزادليغيني ساخالايا بيلمز.

من كئچميش نيظقلريمين بيرينده هنوز فرانسوا، آلمان قوه لري نين ايشغالي آلتيندا ايكن همين بو يئرده فيرنگ ميلتي نين ياشاييب آزاد بير صورتده اوز حياتيني ايدامه وئره جگيني پيشگولوق ائتميشديم. بو پئئغمبرليك دئيل ايدى، من او مدني ميلتين فرهنگيندن، تاريخي موباريزملر بئند، بيليك و بهداشتا اولان توجهيندن كاميا ل خبردار ايديم.

بيزيم آرزولاريميزدان ان بؤيوكو عموم خالقين ساوادلانماسيدير. ساوادلي وساغلام خالق هئج وخت طولوم و فيشارا تحمل ائتمز. اينسانلارلا حئيوانلار آراسيندا اولان بؤيوك فرق ده بوندان عيبارتدير.

اينسان ايجتيماعي بير مخلوق دور. او تك اوز باشينا ياشامير و اونون مقصدي فقط شخي حياتيني تأمين ائتمك دئييلدير. بشر ايجتيماع اوچون ياشايير. اونا گوره ايجتيماعين منافعيني شخي منافعيندن يوخاري توتماليدير.

هر كس اوز باشيني ساخالماقدان اوچون ياشاسايدى، دونيادا بؤيوك سيمالار، فداكار قهرمانلار و اوز جانلاريني وطن و ميلت يولوندا فدا ائدن رشيد اينسانلار تاپيلمادى. بو فداكارلىق فقط بيليك، فرهنگ، تشكىلات و اخلاق نتيجه سيدير. بيز گرگ جماعتين منافعيني اوز شخي منفعتلر يميزه ترجيح وئرمگه عادت ائتك و بو واسيطه ايله خلقيميزي فلاكتدن قورتاراق.

ايفتيخار، مال و مكننت شخي ياشاييشدا دئييلدير. دونيادا باشي اوجا آدمالار عوموماً خالق خادimler ي اولموشلاردير، جاوانلار يميزي بو روحدا تربيه ائتمه لي بيك. ايفتيخار، شرف قازانماق ايسته ييرسن خالقا خيدمت ائتمه لي سن. بونو گرگ هامى بيلسين و بو يول ايله قازانيلان شرف و ايفتيخارين مزه سيني آنلاسين.

بيز تاريخدان چوخ دانيشا بيلريك. كئچميش يميز ده ايفتيخارلا دولودور. لاكين بو كيفايت ائتمز. ايفتيخار و شرافتي اوزوموز اوز اليميزله كسب ائتمه لي بيك. سعدي نين حكيمانه سؤزو بيزه درس عيبرت اولماليدير.

ميراث پدر خواهي، علم پدر آموز

كايين مال پدر خرج توان کرد بده روز

بیز آتا- بابامیزین گوردوگو ایشلری اوزوموزه سرمایا قاییریپ اونو خرجه ییب قور تارمایاق. بلکه شوچاعت، رشادت و فداکارلیقدا اونلارا تقلید اندیب گتدیکلری بول ایله گندک، اونلارین قازاندیقلاری ایفتیخار و شرافته نایل اولاق.

بیزیم فیکیریمیزی مشغول ائدن مسألهلردن بیرسی ده دیل مسأله سیدیر. بو بیز آذربایجانلیلار اوچون چوخ موهوم و اساسی مسألهلردندیر.

فرهنگ مسأله سینی بیقیدلیک ایله باشدان سالماق اولماز. چونکو میللترین حیاتی اونا باغلیدیر. بدبختانه بو گونه دک مملکتیمیزی ایداره ائندلر بو مؤوضوعوسری ساییب اونا اهمیت وئرمه میشلر.

بوندان علاوه، آذربایجانین فرهنگ معاریف مؤوضوعوندا مخصوص بیروضعیت واردیر. اهالیمیز قرنلردن بری معین بیر دیل ایله دانیشماقدادیر. بو دیلی ساده قابا تدبیرلر ایله عوض ائتمگه چالیشانلارین اللرینده قانع اندیجی دلایلری یوخدور.

آلتی یئددی یاشیندا تازا دیل آچمیش اوشاغا یابانچی بیر ایلی تحمیل ائتمک جینایتیدیر. تعلیم تربیت ایله مشغول اولانلار اکثر آذربایجانلیلارین عصبی لیگینی بوندا گؤرورلر.

آنادیلینده یازیب اوخوماغی قداغان ائتمک فرهنگ تکاملون قاباغینی آلماق دئمکدیر.

بنش میلیوندان زیاده کند و شهرلرده یاشایانلاریمیز قالسین، حتی محلی مکتبلرده تحصیل ائندلریمیز بنله عؤمورلری نین آخیرینا قدر فارس دیلینی دوزگین تلفوظ ائتمگه قادر دئییلدیرلر.

رضاخان ایش باشینا گلیب آذربایجانی پارچالماق سیاستینه باشلامدان اول آذربایجاندا میلی تیاترلاریمیز سریع بیر صورتده ترقی ائتمکده ایدی. خالق، آرواد و کیشی تاماشالاردا کمال مئیل ایله حاضر اولوب هونرورلریمیزین اثرلرین سئیر ائدیر و بو واسیطه ایله اخلاق و معنویات جهندن میلتمیز ترقی ائتمکده دوام ائدیردی. فقط مجبوراً تیاتریمیز فارس دیلینه تبدیل اندیلن کیمی نومایش سالونلاریمیز باغلانما مجبور اولدو. چونکو خالقیمیزین اکثری بو دیلی آنلاماغا قادر دئییلدی.

دیلی وطنپرستلیگه موخالیف گؤرنلر واقیعاً جاهیل آدمالار گرك اولسونلار. چونکو بو ایشین تازالیغی یوخدور. هنوز ایندی ده مسجدلر و منبرلرده واعیظلریمیز خالقین آنلادیغی آذربایجان دیلینده و عظ اندیب دینی وظیفه لرینی انجام وئر مگه دعوت ائدیرلر. بیز آذربایجان دیلینی موخالیفلریندن سوروشوروق، بو ایشده نهیسیلیک واردیر؟ نهیه بیر دیلدن منبرده ایستیفاده ائتمک اولور، آما مدرسلرده اولمور؟

وانگهی آذربایجان دیلینده یازیب اوخوماق مسأله سینی تازالیغی یوخدور. قیرخ نچه ایل بوندان اول ایران فرهنگینی نین ایفتیخاری ساییلان میرزه حسن روشدییه تبریزده تشکیل ائدیگی مدرسه نین ایبتیدایی دؤوره سینی آنا دیلینده تدریس ائتمیشدیر. اونون او تاریخده تألیف و نشر ائدیگی درس کیتابی الیمیزده دیر. بوندان علاوه، بورادا یازیب اوخوماغی آنا دیلیندن باشلایانلار آز دئییلدیرلر.

ائشیتدیگیمیزه گؤره آقاي فیوضات و آقاي دوکتور رضازاده شفق ده بو دیلده آذربایجان مکتبلرینده واختیندا درس دئمیشلر.

بوندان علاوه، من کندلرده و خیردا شهرلرده موعلیملر گؤردوم کی، فارس دیلینی ابداً بیلمه یین کندلی و اصنافا بو دیلده فرهنگ مؤوضوعوندا نیتق ائدیرلر.

مخصوصاً سلماسا بو گولونج ایشین لاپ قاباریق مکلینی کئچن ایل گؤرمگه مووفق اولدوم. من سلماس سؤزونو مخصوصاً ایشلنتدیم. چونکو بیزیم شاهپور علیرضایا ایرادتمیز یوخدور. شاپور سؤزو اونون اخلاقی جینایتلرینی نظرده موجسم ائدیر. ستارخان خیابانی نین دا په لوی آدانماسی قولاقلاریمیزی خراش ائدیر، روحوموزو اینجیدیر. تبریزده آذربایجانلینی قوربانلیق قویونو کیمی پارچالایان رضاخان په لوی آدینا خیابان اولایلمز. اونو تبریز اهالیسی اؤز میلی قهرمانی ستارخان آدینا آندانیرمیشدیر. پوستخانامیز بونو بیر دفعه بیلمه لی په لوی آدینا گلن مکتوبلاری گئری قایتارمالیدیر. تبریزده په لوی خیابانی یوخدور. بؤیوک خیابانیمیز بؤیوک سرداریمیزین آدینادیر. او بنله گرك مشهور اولسون.

آخیردا تکرار ائدیرم، بیز ایرانین ایستیفالینا کامیلاً علاقه مندیک. اونون بیرقاریش توپراغینی آیری بیر اولکهمه وئریمک فیکیری ابدانمیداندا یوخدور. بیزیم ایستهدیگیمیز قانون اساسی نین بیزه وئردیگی داخلی حق و مدنی خودمختاریتدن عیبارتدیر. دیل مسأله سی ده بونون جوزوی دیر.

بیز موراجعتنامه میزده دئدیگیمیز کیمی اؤز ائومیزین ایشلرینی اؤزوموز ایداره ائتمک فیکیرینده ییک. اوندان اؤترو وار قوومه میزله چالیشماغیق.

زور ایله ایران خالقارینی اسارتده ساخالایانلار بونو بیر کره دوشونمهلیدیرلر...

(آذربایجان» روزنامهسی یکشنبه 25 شهریور، شوماره 4، دوشنبه 26 شهریور، شوماره 5، 3 شنبه 27 شهریور، شوماره 6، 4 شنبه 28 شهریور، شوماره 7، 5 شنبه 29 شهریور، شوماره 8، یکشنبه اول مهر شوماره 10، دوشنبه 2 مهر، شوماره 11، سه شنبه 4 مهر، شوماره 12، -1324 جو ایل، -2 جی دؤره).

عزیز وطنداشلار

مشروطه و قانون اساسینی اله گتیرمک، میلی حؤکومتی مؤحکلمتمک، خالقین آدالیغی و اؤلکهنین ایستقلاللی اوچون آذربایجانین غیور خالقی، دوست و دوشمنین تصدیق ائتدیگی بیر شهامت و فداکارلیقلا جانبازلیق ائدیپ، قوربانلار و ئریب، قانینی آخیدیپ و خسارتلره تحمل ائتمیشدیر.

چوخ تاسوف اولسون کی، بو نجیب خالق و بو قیزیل تولید ائدن تورپاق ایستر مشروطه دن قابق، ایستر اوندان سونرا، رضاخانین دیکتاتورلوغو دؤورونده و یا بو دموکراسی دؤورده همیشه مرکزی حؤکومتین بیر اوج مورتجع، خودپسند و چوروموش آداملاری طرفیندن توهین و تحقیر ائدیلمیشدیر.

نفوس جهتیندن ایرانین اوچده بیرینی تشکیل ائدن آذربایجان، آزوقه و بودجه جهتیندن ایسه بلکه ده اونون بئشده ایکیسینی تامین ائده بیلدیگی حالدا، مرکزی حؤکومتین نظرینده اهمیت سیز بیر قییمته بئله مالیک دئییلدیر.

آذربایجان اهالیسی نین اوچده بیر حیصهسی ایرانین دیگر ایالتلرینده و ئیلان و سرگردان دولانیب، یوخسوللوق و فلاکت ایچینده یاشاماقدادیر.

دولتین آذربایجان و آذربایجانلیلار حاقیندا قایل اولدوغو تبعیضات (البته منفی معنادا) ائله بیر حالدادیر کی، اونو ایضاح ائتمگین لوزومو یوخدور. فقط تبریز ایله تنهرانین آبادلیق و عومرانینی موقایسه ائتمک، ایرانا باشان باشا دمیر یول چکیب میانادا دایاندیرماق، شهرداریلارین بودجه سینی تنظیم ائتمک، جیره بندلیک اجناسین میقداری و بونون اهالییه پایلانماسی طرزلی و یوزلرله بئله میثاللار اوقدردیر کی، اونلاری سایماق و اختی اوز اتماقدان باشقا بیر فایدا و ئرمز. بونلارین هامیسی بیزیم ایدیعالاریمیزی ثوبوت ائدیر.

مرکزی حؤکومت موختلیف دؤورلرده و ایندی آذربایجان و آذربایجانلیلار حاقیندا روا گوردوگو ظولم، سیتیم و حاقسیرلیقلاری هنج بیر ایمیریالیست دؤولت موستملکه اؤلکه نین، بو اؤلکه نین اهالیسی نین حاقیندا روا گورمه میشدیر.

تاریخ بو 44 ایلیک مودتده آذربایجانلیلارین ایله مونسایب مؤوقعلر و ئرمیشدیر کی، اونلار انده بیلر دیلر فورصدن ایستیفاده ائدیپ، مملکتین قانون اساسی سنین و ئردیگی حوقوقی اله گتیره ایدیلر. لاکین هر و اخت مرکزی حؤکومتلرین حیل و تدویرلری آذربایجانلیلارا آمان و ئرمه میشدیر. هر دفعه بیر جور آدادیجیلیق و حیل ایله اونلاری باشان چرخارتمیشلار. بونلار سهلدیر، حتا مرحوم سردار میلی و خیابانی کیمی برجسته و موتفکیر آداملاری آرادان آپاریب، بو نجیب و وطنپرست میلیت موستملکه اهالیسی کیمی اوز چنگاللاریندا سیخیشدیرمیشلار.

تاریخ بیزه ثوبوت ائتمیشدیر کی، زحمتکش، توجار، (تاجیرلر)، اصناف و مالیک، هر هانکی بیر طبقه دن اولورسا اولسون، آذربایجانلیلارین نیجاتی، آذربایجان نامینه، آذربایجانلی قارداشلیق ایلی بیر بیرینه و ئریب، بیرلیکده آذربایجانلی حیثیت و شرافتینی مودافیه ائتمیشلر.

خوشبختانه بو زمانلردا بیر دسته پاکدامن و وطنپرست اشخاص کی، اونلارین وطنه اولان علاقه مساله سینده کی سابقه سی هامی یا واضح و آشکاردیر، آذربایجانین و آذربایجانلیلارین تمام احتیاجلارینی، ان مهم و سعادت مساله لرینی، یاخشی باشا دوشوب، آذربایجان دموکرات فیرقه سی آدیندا بیر فیرقه تشکیل ائتمیشلر. هر بیر آزادیخواه دموکرات آذربایجانلی موراجیعتنامه نین اصل هدفی اولان 12 ماده لیک شو عار آلتیندا فعالیتله باشلامیشدیر.

لذا حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان ایالت کومیتہسی، آذربایجان ایالت تشکیلاتی نین شہریورماہ 1324 نجو ایل تاریخی تبریز کونفرانسی نین قطعنامہسینہ موطابق تمام ایشچیلرہ، کندلیلرہ، روشنفکرلرہ، پیشہورلرہ، سایر آزادیاہلارہ، حیزب تودهیی ایرانین تمام عوضولرینہ، حیزبہ موتمایل اولان شخصلرہ و یا بو حیزبین سیاستینہ پیرو اولانلار موراجیعت اندیب اوجا سس ایلہ دئییر:

ای آذربایجانلیلار! سیز کچمیشین آجی تجروہلریندن عبیرت آلین و ایندیہہ کیمی الینیزہ دوشن موناسیب مؤوقلردن ایستیفادہ ائتمہیب، الدن وئرمیشسینیز، ایندی مؤتأیر اولون، بیر تمیز قلب و گؤزل نیت ایلہ، مردانہلیکلہ آیاعا قالدین، هر بیر آذربایجانلی یا شایستہ اولان شہامت و پوزولمایان صمیمیت ایلہ آذربایجان دموکرات فیرقہسی نین موقدس شوعارلاری آلتیندا بیرلشیب، آذربایجانین ترقی و تعالیسی، مشروطیت و قانون اساسی نین احیاسی، اونون ماددهلرینی حیمایت ائتمک، بیرینجی نؤوبہدہ، آذربایجانین آزاد و آبادلیغی اولان هدفہ چاتماق اوچون مباریزہ اندیب، اؤز آتا-بابالارینیزین خاطرہلرینی دیریلدین.

بودور، حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان تشکیلاتی کونفرانسی نین قطعنامہسی:

قطعنامہ

جومعہ 16 شہریور 1324-جو ایل (7 سئتامبر 1945-جی) حیزب-تودهیی-ایرانین آذربایجان تشکیلاتی نین گئیش ایالتی کونفرانسیندا آذربایجان دموکرات فیرقہسی نین 12 شہریور هامان ایل تاریخی موراجیعتنامہسینی اوخویوب و اونون اطرافیندا بحث و موطالیعہ ائتدیکدن سونرا کونفرانس بو قرارا گلدی، آذربایجان دموکرات فیرقہسی آذربایجان خالقی نین احتیاجلارینی دوغرو و دوزگون دوشونوب، اونا یاخینلاشمیشدیر. آذربایجان خالقی قیرخ ایل اولدن مشروطیت و آزادلیق، قانونی-اساسی و میلی حؤکومت قورولوشو اوچون ایران داخلیندہ یاشایان میلترلرین هامیسیندان آرتیق فداکارلیقلار اندیب، قوربانلار وئریب و خسارته موحمل اولموشدور. بونا قیرخ ایل تاریخ بو یوزیلان بوتون روزنامہلر حتا مورجع روزنامہلرین صحیفہلری ده بنلہ شاہیددیر. بونونلا بنلہ ایستر ریضا خان دیکتاتوراسیندان قابق، ایستر ریضا خان دؤورو ایستر ایسہ شہریور 1941-دن بو طرفہ آذربایجان خالقی هر گون، هر ساعات و هر دقیقه ایقتیصاد، معاریف، صحیہ و زیندگانلیقدا اولان بوتون ساحلرده گئری گئدیپ و اوز فقر و فلاکتینی آرتیرمیشدیر. آذربایجان کندلری و شہرلری گؤردویوموز کیمی خارابازارلیغا دؤنموشدور. آذربایجان خالقی اونا باخمایاراق کی، ایرانین مرکزی حؤکومتی اوچون بوتون ایالت خالقاریندان آرتیق ارزاق و مالیات وئریر، بوتون ایالت خالقاریندان دالیدا قالمیشدیر. مرکزی حؤکومت نظریندہ تحقیر و توهینہ معروضدور: آذربایجان خالقی نین اوچده بیر حیصہسی ایستیصال نتیجہسیندہ تئهران و دیگر ایالت شہرلریندہ سفیل و سرگردن بیر حالدا یاشاییرلار. آذربایجان و اونون خالقی مرکزی حؤکومت نظریندہ ایمپریالیست مملکتلرین موصتملکہلریندن هنج ده فرقلی دئییلدیر. طبیعی دیر کی، هر حیزبہ او میلتنین سعادت، آزادلیغی، اوز مملکتی نین عومران و آبادلیغی اونون اساس مقصدینی تشکیل ائدیر. آذربایجان خالقی نین دیگر ایالتلرده یاشایان خالقار کیمی اولان عوموم احتیاجلاریندان ساوای بیر سیرا خصوصی احتیاجلاری دا واردیر کی، اونو حیزب-تودهیی-ایران و اونون مرکزی کومیتہسی و گؤتوردیو سیاسی خطی تامین ائده بیلیر. بو خصوصی احتیاجلاری تئهراندا یاشایان آذربایجان موحیطیندن اوزاق اولان بو مرکز تامین ائتمکدن عاجیزدیر. بو احتیاجلاری بیرینجی نؤوبہدہ آذربایجانین داخلیندہ اولوب و اونون منافعینی یاخیندان دوشونوب و حیفظ ائتمگی عؤدهسینہ آلاں بیر مرکز تامین ائده بیلر. آذربایجان خالقی سؤز، یوخ ایش و عمل آدامیدیر. آذربایجان خالقی هنج بیر واخت ایلر بو مجلس نومایندهلرینہ اینتیخاب اولاجاق شخصلرہ آلت اولوب، اوز قییمتلی واختینی تلف ائده بیلمز. بو خالقی بو یولا سؤوق ائتمک خیانتدیر. آذربایجان خالقی نه قدر تئز اؤز سرنؤوشتینی موعین اندیب و اوز موقددراتینی الینہ آلارسا، داها دوغروسو، آذربایجانین داخللی خودمؤختارلیغینی تثبیت و تحکیم ائدرسه، میلیتی بیر او قدر خوشبخت و مملکتی بیر او قدر آباد اولاجاقدیر.

چاغیریلیمیش اولان حیزب-تودهیی-ایرانین آذربایجان تشکیلاتی نین ایالتی پلنومو، تبریز شہر کومیتہسی، ایالت و شہرستان تقیش کومیسسیونو و بوتون آذربایجان ویلایت و محلی کومیتہلریندن اینتیخاب اولونموش نومایندهلرینین گئیش کونفرانسی قطعی ائدی: آذربایجان خالقی نین ترقی، تعالی و سعادت و آذربایجانین عومران و آبادلیغی نین تامینی یولوندا حیزب-تودگی-ایرانین آذربایجان تشکیلاتی ایستر رهبرلیک نؤقٹہسی-نظرینجہ حیزبن مرکزی کومیتہسیندن قطع رابیطہ ائده رک، بوتون تشکیلات ایلہ بیرلیکده آذربایجان دموکرات فیرقہسینہ ایلحاق اولماغی قرارا آلیر و بیرلشمہنین وسایلینی فراهم ائتمک اوچون آغایی صادق بادیکان - 84، زین العابدین قییمی - 80، محمد حوسنین بورہانی - 61، بدوللا کلانتیری - 59، ابولحسن واقیف - 56 رای ایلہ (5) نفردن عیبارت اولان کومیسسیون اینتیخاب

اولوندو. ایالتی کومیتیه قطعاً ایختیاریت و ئریلیر کی، اینتیخاب اولونموش کومیسونون نظریاتی حیاتا تطبیق اندیپ و لازیمی اعلامیه وئرسین.

یاشاسین آذربایجان خالقی نین گلهجک خوشبخت حیاتی! یاشاسین اونو تامین اندهجک آذربایجان دموکرات فیرقهسی!

کونفرانسین هنیات ریسهسی – 16-06-1324

کونفرانسین قرارینا گوره، حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان تشکیلاتی نین آذربایجان دموکرات فیرقهسینه ایلق اولونماسی اوچون آیرلمیش بئش نفرلیک کومیسون مذکور فیرقهنین مرکزی کومیتیهسی ایله مولات و موذاکیرات آپاریب، آشاغیدکی ایشلری نظرده توتماق ایله بیرلشمک مسالهسی ایجرا اولونسون

1- دموکرات فیرقهسینه مولحق اولان حیزبی تودهیی ایران عوضولری، حیزبی تودهیه داخیل اولدوقلاری سابقه قنید اندیلب نظرده توتولسون.

2- حیزبین اینتیظام و دیسیپلینینه مورات ائتمهیش آداملار و یا اهالی آراسیندا اخلاق پوزغونلو ایله مشهور اولانلار کی، بیر نحو اله حیزبه داخیل اولایلمیشلر، بئله آداملار دموکرات فیرقهسینه قبول اندیلمهسینلر، بئله کی، حیزبی تودهنین ایالت کومیتیهسی اولجهدن تصفییه ایشلرینه باشلاماق فیکرینده ایدی.

ایذا حیزبی تودهیی ایرانین آذربایجان ایالت کومیتیهسی بو قرارا گلیمشیدیر و حیزبی تودهیی ایرانین آذربایجان ایالتی تشکیلات عوضولرینین هامیسینا ایخطار اولونور کی، آذربایجانین هر یئرینده اولان ویلایت و محلی کومیتلر، حوزره، تامام تشکیلاتی، آرشو، اوراق و اساتیپنی اوز محللرینده آذربایجان دموکرات فیرقهسینه مولحق اندیپ، ایلق جلسهسی نین صورتینی رونوشت اندیپ ایالت کومیتیهسینه گؤندر سینلر.

حیزبی تودهیی ایرانین آذربایجان ایالت کومیتیه سی

(«خاور نو» حیزبی تودهیی ایرانین آذربایجان ایالت کومیتیهسی اورقانی شوماره 92، 21 شهرییر 1324، 12 سئپتامبر 1945)

فیرقهمین تاریخی ایشی

فیرقهمیزی و وجوده گنیر مگه پیشقدم اولان موسیسلر هنیاتی کنچن پنجشنبه گونو موقتی تشکیلات کومیتیهسی اینتیخاب اندیکن سونرا ایگرمی گونه قدر رسمی کونقره تشکیلی او کومیتیه تاپشیردی. بو تازه بیر فیرقه اوچون بویوک و آغیر بیر وظیفه دیر. اونو آرزو اولونان شکیلده انجام وئرمک اوچون بوتون فیرقه عوضولری یورولماق بیلهدن چالیشمالی دیر.

بوگونه قدره تبریزده و اطراف شهرلرده اون میندن زییاده موختلیف طبقلردن فیرقهمین عوضولرینی قبول ائندلر اولموشدور. بونا الی میندن زییاده بیزه مولحق اولماق ایستهن حیزب توده ایران عوضولرینی علاوه اندیکه گنیش و بویوک بیر جمعیتین اطرافیمیزا توپلاندیغینی گورمهک سیز. بو جمعیتی تشکیل اندیپ اولناری اینتیظام آلتینا آلماق و آرالاریندان کونقرهیه نومایندهلر اینتیخاب ائتمک بئش- اوچ نفرین الیندن گلن ایشلردن دئییلدیر. بو ایشده دئیگیمیز کیمی هامی چالیشمالی دیر.

کونقره نین تامامیله دموکرات عوضولردن و عوموم طبقات نومایندهلریندن تشکیل اولونماسینی نظرده توتوب سابق حیزب توده عوضولریندن فداکارلیق گوزله بیریک. بونلار هر یئرده چالیشیب مستقیم دموکرات فیرقهسینه یازیلان عوضولردن (موکون اولدوغو قدر) اینتیخاب اندیپ کونقرهیه گؤندهر مهلی دیرلر.

محللرده فیرقه بیرلشدیگی حاللاردا بونو نظرده دوتمالیدیر. حیزب تودهیه و اونون فداکار عوضولرینه بیز چوخ احتیرام اندیریک. لنینک اولنار دموکرات فیرقهسینین مرام و شوعارلارینی نظرده دوتوب تازا و عوموم طبقاتا منسوب اولان عوضولره فعالیت مئیدانی وئرمک اوچون گؤذشته گنتملی. بعضی یئرلرده اولنارین سایلارینین آزیغینی نظرده دوتماییب بیرینجی نوبهده اولناردان اینتیخاب ائتملی دیرلر...

حیزب توده ایران عملده طبقاتی بیر حیزب اولموشدو. اونون سیرالارینا فهله، کندلی و بعضی آشاغی طبقه منسوب اولان روشنیکرلردن باشقا طبقلره بول وئریلمزدی. اونون وظیفه و شوعارلاری دا فقط بو طبقلرین مقاصیدی اوستونده تعیین اندی لیردی. اونا گوره حیزب توده عوضولری چوخ سول تانیمیش و سول شوعارلار ایشلمگه عادت ائتمیشلر.

دموکرات فیر قهسینه مولحق اولماق ایستهین شخصلر گرک اوز دانیشیقلا رینی و شو عارلارینی تعدیل ائدیپ، بیزیم تعقیب ائتدیگیمیز شو عارلاری قبول ائله سینلر.

اگر بیزیم ایله میلی آزادلیق یولوندا چالیشماغا حاضر اولموشلار سا حتا اوز لرینین رفتار، کیردا و گوftar لارینی دا بیزیم رفتار، کیردار و گوftar لاریمیزا تطبیق ائدیپ او یغونلاشدیریب، تمام معناسیله بیر دموکرات اولمالیدیرلار...

بیز عوضلریمیزدن ایش طلب ائدیریک. بوش سوزلر و خالق موتنفیر ائدن (دئماقولا) عوامفریلره یاراشان آجی توهملرین بیزیم بازاردا رواجی یوخدور.

بیز میلی آزادلیغی تامین ائتمک اوچون هر کسدن فداکارلیق طلب ائدیریک. مالیک، رعیت ارباب و کارگر هامی آذربایجانین ترقی و سعادت یولوندا بو فداکارلیغی گؤستر مه لیدیر.

بیز آرادا چیخان ایختیلافلاری سازیش یولو ایله حل ائتمگی جیدی و لازیمی بیر موضوع بیلیریک. موباریزه لازیمدیر. لئیکن او میلی آزادلیق و وطنین ترقیسی یولوندا آپار یلمالیدیر.

کیم آزادلیق و ترقییه موخالیفت ائدرسه، او میلتمیزین غدار دوشمنی دیر. اونولا آمانسیر بیر صورتده موباریزه ائتمه لی بیک.

کیم امنیتی ایخلال ائدیپ خالق آراسینا نیفرت سالیرسا، هر طبقه دن اولور اولسون، او خالق آراسیندان ایخراج اولونوب ایجتیماعی حقوقدان محروم ائدیلمه لیدیر.

کونقره میزده شیرکت ائتمک ایسته ینلر و اونا نوماینده اینتیخاب ائتمگه گئدنلر بو خط حرکتی نظرده توماغا مجبور دورلار.

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان»، نؤمره 6، شهریور 27

احتیاجلاریمیز تامین ائدیلمه لیدیر

هر بیر خالق و جامیعه نین حیات و بقاسی، یعنی یاشاییب یار اتماسی، موعین شرایط و وسایطدن آسیلیدیر.

میلی شکیده و بنین المیلل مضموندا مدنیت، گنیش خالق کوتله لرینین ساغلاملیغینی تامین ائدن صحیبه، اهالینین وارلیدان توموش یوخسولا قدر هامینین ساوادلانیب، تحصیل-علم ائتمه سی، صنایع و کارخانالارین گنیش له نیب ایقتیصادییات و ثروتین ترقی سی، سایر لر حال-حاضریدا بیر خالقین حیات و بقاسی اوچون ضروری شرایطدیر.

اگر بو شرایطن بیری ناقیص اولارسا، او خالق ناچار اولاراق، مدنیت قافیله سیندن دالی قالیب و نهایت، محو اولوب گنده جکدیر.

بنین المیلل ایرتیجاع نین موزدورو اولان سئید ضییا-نین 1299-جو شمسی (1921-جی ایل) دؤلت چئوریلشیدن اول و ریضا شاه پهلوینین حؤکومتیندن قابق، آذربایجان اوزون خوصوصی جوغرافی مؤقعیتی سایه سینده آسیانین ثروتلی اولکلریندن بیریسی ایدی. آذربایجاندا، آذربایجان دیلینده قزتلر نشر اولوردو. مدرسه لرده آذربایجان دیلینده درس کئچیریلیردی.

آذربایجان دونیانین بؤیوک اولکلری ایله تیجارت و ایقتیصادییات مونساییتی یار اتمیشدی. بنله لیکله، آذربایجانین ایگیرمنجی عصرین اوللرینه دک اوزونه لاییق ثروت و تیجارتی، معاریف و مدنیتی وار ایدی.

لاکین سئید ضییا و ریضا شاه و بونلارین طرفدارلاری وجودا گلدیکن سونرا، آذربایجان محو اولماغا اوز قویبدو.

تئهرانین مورجع حؤکومتی آذربایجان خالقینا اوز دوغما آنا دیلینده یازیب اوخوماغی قاداغان ائلیهرک، اونون میلی مدنیتینی پوچا چیخارتماغا باشلادی.

تبریزین دونیا ایله ایقتیصادی و تیجارت رابیطه لرینی قطع ائدهرک خالقین ماددی ثروتینین ان آلقاق سوییه لره تنزول ائتمه سینه سبب اولدو. آذربایجاندا اورتا مکتبلرین قاپیلاری داخی باغلانیب یالنیز کیچیک ایبتیادی مکتبلر، او دا چوخ پیس وضعیتده قالدی.

آذربایجان خالقینین میلیونلارلا نوفسونون امک بهر سینی موختلیف عونولارلا غصب ائدیپ خالقی تالادی، صحیبه، معاریف و مدنیتدن، نومونه اوچون ده اولسا، هنج بیر آثار قویمادی.

بنله لیکله، 30 ایلین عرضینده آذربایجانین ایقتیصادی، ایجتیماعی وضعیتینی اورتا عصرلر مدنیتی سوییه سینه تنزول ائدیپ و نهایت، مین ایلدن آرتیق طنطنه لی تاریخی اولان بویوک آذربایجان خالقی محو اولماقدا ایدی. مینلرله حؤکمرانلار بیزی محو ائتمک ایستیه ییردیله. آذربایجان دموکرات فیرقه سی چوخ میلیونلو و موباریز آذربایجان خالقینین ناموسلو حرکاتی ایله بو بدبختلیکله سون قویاجاقدیر.

آذربایجان دموکرات فیرقه سی اوز شو عارلارینی خالقین سینه سینه آلولانان اولدولار دان آلمیشدیر.

خالقا تکبیه ائدیپ، خالقین آرزو و عملرینی حیاتا کئچیرن بیر فیرقه همیشه موظف دیر. بیزیم ایشیمیز حاقدیر و غالبیدیر.

سمندر

«آذربایجان»، نؤمره 6، شهر یور 27

آبی دوستلوغو

فیرقه میزی قوروماقدا شیرکت ائدن مسلکداشلاریمیزین بویونلاریندا اولان آغیر یوکلردن بیزی ده بیزه باخشلیق ائتمک ایستیه ییرلرین آنلاق، هوش و ذکالارینی یوخلاماقدان عیار تدریر. سیاسی تشکیلات ساده بیر ایتیحادیه دئییلدیر. اونا چالیشماق ایستیه ییرلردن طبیعی عاغیل و شوعوردان علاوه مسلک، عقیده و سیاسی بیلک طلب ائدیله ییر. قاباغا چیخان سیاسی، حوقوقی، میلی و ایجتیماعی مساله لرده دوزگون دوشونجه و آچیق فیکیر ایستیه ییر.

بیز چوخ گؤزل بیلیریک کی، بیر چوخ تاریخی سببلره گؤره خالقیمیز دونیانین مو عاصیر و موترقی خالقلاریندان یوز ایلرجه دالی قالمیشدیر. بو خالقی بیرلشدیریب بویوک مقصده طرف آپارماغا چالیشان بیر فیرقه موترقی خالقلار ایچریسینه وجودا گلن فیرقه لر کیمی عوضولرینین هامی سینی ساو ادلی و سیاسی معلوماتا مالیک آداملار دان توپلایا بیلمز. خالقیمیز عوام، جاهیل و دالی قالمیش خالق دیر. اونون مدنی و سیاسی جهتن تر بیه ائدیلمه سی ده فیرقه میزین عؤده سینه دوشور. بیز ناچار و مجبوروق مینلرجه کند و شهر زحمتکش لرینی تشکیلاتیمیزین ایچریسینه آلیب، اورادا تربیت ائدک. بو اینکار دیلیمز بیر حقیقت دیر. بونولا بنله فیرقه نین اساس سنگر لری گرک دوزگون، دوشونجه لی و ساغلام فیکیر لی آداملارین الینه تاپشیر یلسین.

جاهیل آداملار بیلیم آنلامدان فیرقه یه بویوک ضربلر و ورا بیلر. مخصوصن کندلرده فیرقه سؤزو چوخ یانلیش تعبیر ائدیلمیشدیر. اونون باشیندا دورانلار چوخ یئرلرده دؤولت ایدارلرینین وظیفه لرینی منیمسه میش و بعضی یئرلرده فیرقه مسئوللاری اوز وظیفه لرینی اونودوب دهدار و کند خودالاردان علاوه محکمهلرین و قانونی ایدارلرین ده ایشینی اللرینه آلمیشلار.

اونلار بیلیم لیدیر کی، وورماق، دؤیمک و خالقین حوقوقی ایشلرینه قاریشماق فیرقه رهبرلرینه یاراشان ایشلردن دئییلدیر. بیز کند یا شهرلرده فیرقه عونوانی داشییان تزه کند خودالار، تزه ژاندارملار و بویونوغون قولچوماقلار مئیدانا چیخارماق فیکرینده دئییلک. بونلارین دوستلوغو آبی دوستلوغوندان داها خطرناک اول بیلر.

کندلرده و شهرلرده چالیشان فیرقه مسلکداشلاریمیز بیزین نؤبه تبلیغاتچی، ایکینجی نؤبه تشکیلاتچی اولوب خالقی فیرقه نین اطرافینا توپلاما قلا بویوک مقصدیمیز ایجرا ائتمگه چالیشمالیدیر لار.

اونلار گرک بیلسینلر کی، فیرقه باشچیس قديم امام جمعه لرین ایشینی گؤرمه لی دئییلدیر...

کندلییه زور دئمک، اؤز شخصی دوست- دوشمنلیگینی فیرقه سیرالارینا یئرتمک ایستهمین ایستیفادهچی عونصورلرله فیرقه میز آمانسیر بیر صورتده موباریزه ائدهجکدیر...

مخصوصن کندلرده ساده و سالیمل کندلیلری اوز اقلاشدیرماقلا توده تشکیلاتینا سوخولان ایستیفادهچی جانوارلاردان جیدی صورتده ایجتیناب ائدیپ، اونلاری دموکرات فیرقهسی نین قاپیسیندان ایچری قویماق اولماز، فیرقه اولدن ایشی مؤحکم گؤتورمەلی، شۇعه و کومیتەلری تمیز و دوزگون آداملار الینه تاپشیرمالیدیر.

تشکیلاتیمیز قوی عدده بویوک اولماسین، آما اینتیظام و ایستحکامجا قووتلی اولمالیدیر. اوغرو، یالانچی، لووغا، عوامفریب و خالقی بیسلهیب اؤزونو قاباغا چکن آداملاری قوب انشیکه سالماق لازیمدیر.

فیرقه، شخصلر دئییل، عوموم میلّین سعادتین اوچون چالیشیر، عوموم زحمتکشلره نیجات و ئرمک ایستهمیر. بئش یومورتا ایکی باتمان سوغان ایله کندلییه نیجات و ئرمک ایستهمین و بو واسیطه ایله کندلرده نیفاق سالانلار کندلیلره آییلا کیمی خیدمت ائدیملر.

دوغرودور، اربابلارین ظولمو حددن آشمیش، دؤلت مأمورلارینین دا قارنی دویماق بیلیمیر. لاکین گرک بو مساله نی فیرقه میز اساسلی بیر صورتده بوتون اولکه ایچریسینده حل ائتسین.

بو یولدا چوخ جیدی قەملر گؤتورولموشدور. آذربایجاندا یاشایان مالیکلر ایله دانیشیق باشلانمیش، چوخ نئز بیر صورتده عومومی بیر قرار چیخاریلاجاقدیر.

آذربایجانلی ترک اندیب گندن مالیکلر بیزدن هنج بیر کؤمک گؤزلهیه بیلملر.

کندلینی آلت اندیب اؤز جیبیلرینین خئیرینه چالیشانلار فیرقه میزدن تاماه دیشلرینی چکسینلر. بیز اونلارین کیچیک مقصدلرینه آلت اولما بیلیمیرک. بو گوندن سونرا گندیب و ز یئرلرینده اوتورمالیدیرلار.

اگر کندلرده اربابلار کؤهنه ماهنیلارینی باشلاماق ایستهمسلر فیرقه میز اونلارا وؤنون حاق سؤزلرینی. دئمگه قادیردی.

بیز امنیت و بیریگه هر بیر ایشدن آرتیق اهمییت وئیرییک.

بونو هر بیر کس دوشونمەلیدیر.

میر جعفر پیشهوری

«آذربایجان»، نؤمره 7، شهر یور 28 سیتامبر 19

آنا دیلی

دونیادا هر شئیدن شیرین، سئویملی، جاذیبهدار آنا دیلی دیر. هر هانسی میلّین آزاد آنا دیلی اولماسا، او میلّت محو و نابود اولار. چونکو آنا دیلی اولمایان میلّین ماعاریفی و ادبیاتی اولما بیلیمز، ماعاریفی اولمایان بیر میلّته یابانچی انلر قیوم و یاخود آغا اولوب اونلاری قول حالیندا ساخلایارلار. اودور کی، نجه ایللردیر آذربایجان خالقی نین دیلینی و حقوقونو غصبکار قیوملار الیندن آلیب، اؤزلرینه همیشهلک قول حساب ائلهیب جبارانه رفتار ائتمکده ایدیلر. حتا ظولمون درجهسی او قدر شیدتلی اولموشدو کی، آذربایجان جماعتینه اؤز آنا دیلینده درس اوخوماغا ایجازه وئریلمهدیگی کیمی، ایدارلرده ده اؤز دیلی ایله دانیشماغا دا ایجازه وئرمیردیلر. بو شیدتلی ظالیمانه فیشارلارا باخمایاراق رشید اولدار، اولار اولادی آذربایجانلیلار اؤز سئویملی آنا دیلرینده خلوت صؤحبت ائدیپ و خصوصی ایجتیماعلاریندا دانیشیق آپاریردیلار و مسجدلرده ایسه علما آذربایجان دیلینده جماعته دانیشیردیلار.

ائی دونیانین رشیدتر اولادلاری حساب اولونان آذربایجانلیلار، بو گون دونیانین اسیر میلّتلری اؤز حاقلارینی غاصیبیلردن آماغا ایجماع ائدیبلر و حاقلارینی آلماقدا بیلرلار. بس نه اولوب بیزه دالیدا قلاق، بیز ده دنیا میلّتلری جرگه سینه داخل اولوب اؤز قانونی حاقلاریمیزنا

ایستهمه‌لی بییک و بوتون دونیادا اولان آزادخاه خالقلارا ثبوت انتمه‌لی بییک کی، بیزیم ده اؤز آنا دیلیمیز و ادبیاتیمیز واردیر، بیز ده غنیر خالقلار کیمی آزاد یاشامالی بییک و آزاد موستقیل ماعاریفیمیز اولمالیدیر.

ایلدیریم

«آذربایجان» نومره 8، شهریور 29، سپتامبر 20

خاریجه وزیرلری شوراسینا،

لندن انجومینه گؤندریلن تئلئقراف (1)

آمریکا موتحید جومهورییتلری خارجه وزیری جناب برننس،

انگلیستان خارجه وزیری جناب بووین،

شورالار جومهورییتلری اتقاقی خارجه وزیری جناب مولوتوف،

فرانسه خارجه وزیری جناب بی دو،

چین خارجه وزیری جناب وان شی-بتیسز.

بؤیوک دموکراتیک دولتلر قانلی فاشیست اصول اداره‌سینی محو ائتدیکن سونرا دنیانین چوخ مملکتلری عادلانه دموکراتیک اصول اداره‌سی یاراتمیشدیر. قاباقلاردا ظولم آلتیندا ازیلن جهانین چوخلو قوم و میلتلری تاریخی آتلانتیک منشورونا موافیق اولاراق اؤز موقدراتلارینی تعیین ائتمگه باشلامیشدیر.

هر خالق اؤز میلی مدنیتی، اقتصادیاتینی و گؤذرانی قالدیرماق اوچون دموکراسی رژیمین نعمت‌لریندن استفاده ائتمک ایسته‌ییر. موتأسیفانه ایراندا گون‌به‌گون دیکتاتورلوق تهلیکه‌سی آرتماقدا و فاشیست عونصرلری ریضا شاهین منحوس حاکمیتیندن سونرا اله اندیلن ناتمام آزادلیغی بوغماق اوچون هر جور فتنه‌لره ال آتماق‌دیر. هم ایالتلرده و هم ده پایتختده آزادی‌هاهار تعقیب اولونور. دموکراتیک حرکاتی تمثیل ائدن روزنامه‌لر و جمعیتلر سیلاح گوجو ایله داغیدیلیر. ایرتیجاج قوه‌ملری تازادان سابق ریضا شاهین ایستیداد رژیمنینی ایستمک اوچون ایرانین ناموسلو آزادی‌هاهارلارینین قانینی تۆکمکن چکینمیرلر.

ایراندا بئش میلیون نفوسا مالیک اولان بیز آذربایجانلیلارین وضعیتی داها تحمل ائدلمزدیر. آذربایجان میلی اوزون ایللردن بری ایرانداکی آزادلیق نهضتی‌نین علمداری اولماغینا باخمایاراق اؤز تورپاقلاریندا فقر و بیچارملیک حالیندا، هر جور حقوقدان محروم حالدا یاشاماق‌دیر. ایراندا بو وقته قدر آغالیق ائدن ایرتیجاج حاکمیتی نتیجه‌سینده آذربایجان میلی اؤز میلی مدنیتی ترقی‌سینه چالیشماق، خرابا شهرلرینی آبادلاشدیرماق و خالقین فلاح، بهداشت و سایر احتیاجلارینی رفع ائتمک و حتا اؤز اوشاقلارینی آنا دیلینده بئله اوخوتماق اوچون هئچ حاق و ایختیارا مالیک دئییلدیر. دونیانین قدیم خالق اولان و مین ایللر عرضینده بؤیوک مدنیت و صنعت اثرلری یاراتمیش آذربایجان خالق ایندی ایستیداد و دیکتاتورلوغون آرادان گؤتورولمگه باشلانیدیغی بیر زماندا اؤز حقوقلارینی طلب ائدیپ و بو موقدس یولدا مبارزه قالمیشدیر.

بیز آذربایجانلیلار آتلانتیک منشوروندا گؤستریلن هر بیر میلتن اؤز موقدراتینی اؤزو تعیین ائتمک عقیده‌سینه درین بیر ایمان بسله-دیگیمیزی و بو آجی وضعیتی‌میزی بؤیوک موثقیق دولتلرین تشکیل وئردیگی وزیرلر شوراسینا یئتیریریک.

بیز بوتون ایراندا حقیقی دموکراسی اصولون برپاسینا و آذربایجان خالقینا داخلی آزادلیق و موختاریت وئرلمه‌سینی، عموم مملکتین عادیلانه قانونلارینی گؤزله‌مکله برابر، آذربایجانین اؤز سرنوشتینی اؤزو تعیین ائتمه‌سینی ایستیه‌یریک.

بیز بؤیوک موتفیق دموکراسی دولترین خالقیمیزین بو تاریخی و عادیلانه طلبینده بیزه کؤمک ائتمه‌لرینی، بئش میلیوندان آرتیق آذربایجان خالق آدیندان طلب اندیره‌یک.

آذربایجان خالق امیندیر کی، بوتون میلتره و قؤوملارا میلی آزادلیق و خیلاصکارلیق وعد ائتمیش بؤیوک موتفیق دموکراسی دولترین بیزیم ده طلبیمیزی و طبیعی حاقیمیزی نظرده توتاجاق و اؤز کؤمکلرینی بیزدن اسیرگمه‌یه‌جکلر.

بو قطعنامه تبریز شهرینده، شیر و خورشید تئاتری بیناسیندا 1500 نفردن موتجاویز آذربایجانین موختلیف طبقلریندن تشکیل اولونموش کونفرانسیدا قبول اولونموشدور.

1- بؤیوک دولترین خارجه وزیرلری نین لندنده‌کی توپلانتی‌سینا گؤندریلن تئلقراف

«آذربایجان»، نومره 10، مهر 1 سیتامبر 23

ایرتیجاع باش قالدیردی

هله موتفیقلرین قوشونلاری تئهران داروازاسیندان رد اولمامیشدی کی، قوام باش قالدیریب آزادلیق یولوندا مباریزه ائدن سیاسی جمعیتلری فیشار آلتینا آماغا باشلامیشدیر.

بندر انزلی نوماینده‌سی نین حؤکومتی نیظامی مأمورلاریندان زرین کفش و اسیطه‌سی ایله شدید بیر صورتده یارالانماسینی روزنامه‌میزده یازمیشدیق. تزه گلن خبرلرده دئییلیر کی، بیر چوخ آزادیخاھلار توقیف ائدیلمیش، سول جریان منسوب اولان جمعیتلر قاداغان اولونموش. معروف و مشهور آزادیخاھلارین موهوم بیر حیصه‌سی زیندانا سالینمیشدیر. زیندانیلر آراسیندا ایران کارگرلری شوراسی نین مشهور کاتبیلریندن ریضا روستا دا واردیر. روستا گویا پارسیده تشکیل اولونان بنین‌الخالق کارگر ایتیحادییه‌لرینین کونفره‌سینده شیرکت ائتمک اوچون ویزا آلیب بیر نئچه ساعاتدان سونر عزیمت ائده‌جگیمیش.

صدر دؤولتینین بو وحشی حرکتی ایراندا حؤکمران اولان فاشیزم حاکیمیتینه سؤز سوز بیر دلیدیر. قوی دنیا کارگرلری گؤروب، انشیدیب آنلاسنیلر کی، آزادلیق جبهه‌سی نین جیدی مودافیعه‌چیلری دره‌بگلر و مستبیدلر طرفیندن نه کیمی شرایط آلتیندا مباریزه آپارماق مجبوریتینده‌دیرلر. قوی آمئریکانین، فرانسائین، اینگیلتره‌نین فهله‌لری بیلسینلر کی، ایراندا دموکراتییا و آزادلیق بوش و مؤهوم سؤزلردن عیبار تدریر.

قوی بوتون زحمتکش دنیا بیلسین کی، بربریت و زوراکیلیق انله بیر مرحله‌یه گلیب چاتمیش کی، مینلرجه خالقین حوضوروندا سوقصد، توهین و تحقیره معروض قالان، مجلس نوماینده‌سی مجلسده اؤز شیکایتینی دئمگه قادیر اولماییر. او، یارالی حالدا دانیشماق ایستیه‌یرکن خاین، یالانچی و فیتنه‌کار عونصورلر کمال- نامردلیک ایله مجلس ایجلاسینی ترک اندیرلر. اؤزونون شهامت و ایستعدادی سایه‌سینده بوتون ایراندا شؤهرت و محبت کسب ائدن نوماینده‌ مجبور اولور مجلسین تاماشاچیلاری اوچون سؤزلرینی دئسین.

بو قابیل- تحمول بیر وضعیت دئییلدیر. موتفیقلریمیز گرک بو ایرتیجاعین قارشیسینی آماقدا ایران آزادیخاھلارینا کؤمک ائتسینلر. ایرتیجاع یارالی اژداها کیمی قودوروب حمله‌یه کئچمیشدیر. موتفیقلر بو مسالده‌ده گرک بی طرف قالماسینلار. اوندان اوترو کی، ایرتیجاع‌نین خایانه پنجه‌سی آلتیندا ازینلر اونلارین دوستلر غوندان باشقا آیری بیر ایتیهام ایله موتهم دئییلدیرلر.

بو گون تئهران حبس‌خانالارینی دولدوران آزادیخاھلار ایل یاریم بوندان اول ضید- فاشیست اولدوقلاری اوچون همین اوغرو و جاهیل فرماندهلر طرفیندن توهین و تحقیر ائدیلمیشدیر. ایندی ده بو یالانچی پهلو انلار، بو پهلو انلار کی، سربازلیغین و ایران میلیتی نین شرافتی و ناموسو حساب اولونان افسرلیگین حیثیت و آبرینی آیقلاقلر آلتینا آلیب دؤولت اؤتوموبیللریندن ایستیفاده ائده‌رک اوزاق شهرلره

قاچمیشدیلا. ایندی ده میهنپرست و فداکار سرباز و افسرلرین باشینی آشاغی سالماق اوچون خالقین باشینا بلا کسلیب آز ادلیغین کؤکونو کسمگه، آز ادیخاهلاری آیاقدان سالماغا چالیشیرلار.

بیز بو یالانچی پهلوانلارین شوجاعتلرینی ایمتاحاندان چیخارمیثیق. بونلار سیلاحسیز خالق اوچون قهرماندیرلار. مرحوم بویوک یالانچی پهلوان (1) بونو اوزونون سون حرکتی، یعنی پایتاختی ترک اندیب ایسفاھانا دوغرو قاچماسی ایله ایثبات ائتمیشدی.

ایران خالقی تجروبهده گؤروب آنلادیغینی بیر داها ایمتاحان ائده بیلمز. بیزه یالانچی قهرمانلار و فوقرا باشیندا بلا کسلین قهرمانلار دئییل، میلتنین اعتمادینی قازانیب اونون سعادتینی یولوندا وارلیغی ایله موباریزه ائدن میلی آز ادیخاهلار رهبرلیک ائتمهلی، دؤولتیمیز، حؤکومتیمیز دموکراسی اوصولونا اینانان شخصلرین اینه تاپشیریلماایدیر.

میر جعفر پیشهوری

«آذربایجان» نؤمره 11، مهر 2، سپتامبر 24

فیرقه میزین بیرینجی کونقره سی موناسیبتیله

موسیسلر جلسه سی نین قرار ی اوزره 1324-جو ایل مئهر آیینین 9-دا (1 اوتکیابر 1945-جی ایل) فیرقه میزین بیرینجی کونقره سی دعوت ائدیلمیشدیر. بو کونقره یه آذربایجانین تامام شهرلریندن نوماینده لر گلگه حاضر لاشیرلار.

بو گون آخشام 5-ده عموم عوضولریمیزین بویوک ایجلاسی فیردوسی سالونوندا تشکیل ائدیله جکدیر. بو ایجلاسدا شهر تشکیلاتیمیزین اساسی قورولمالیدیر.

کونقره میزین قارشیسیندا بویوک بیر وظیفه واردیر. او درواق تشکیلاتیمیزین مجلسی-موسیسان وظیفه سی ایفا ائده جکدیر.

کونقره چوخ تجلی چاغریلمیشدیر. لاکین او خالقین احساساتی، شوق و ذوقی اوزره قورولور. اونا گور، اونون تسمیلری گلجک کونقره لر اوچون چوخ قییمتلی اول بیله جکدیر.

کونقره بیرینجی نؤبهده گرک فیرقه میزین مرامنامه سی تصویب ائتسین. گلجک فعالیتیمیزین برنامه سی اولان بو بویوک سندین تنظیمینه آرتیق درجه دیقت ائتمه لی بیک. فیرقه میزین یورولماق بیلمه یین موسیسلری بو آز مودتده اونو یازیب حاضر لاماغا موفق اولموشلار. کونقره ایسه اونو نظر دن کنچیریب ایصلاح ائده جکدیر.

موراجیعتنامه میزده اولدوغو کیمی مرامنامه میزین ده اساسینی مشروطه و قانون-اساسی نین احیاسی، آذربایجان خالقینین اوز داخلی ایشلرینی ایداره ائتمکده موختار اولماسینی تامین ائتمک اوچون تنزلیکله ایالت و ویلایت انجومنلرینین اینتیخابی ایله برابر آنا دیلیمیزده یازیب-اوخویوب دؤولت ایدارلریندن ایستیفاده ائتمک مساله سی تشکیل ائدیر.

بو اساس اوزره مرامنامه ده کند و تورپاق مساله سی، معاریف و فرهنگین ترقی سی، آذربایجانین صنعتی لشدیر یلمه سی، همچین تجار تیمیزین دوزگون یولا قویولوب گوندن-گونه آرتماقدا اولان ایشسیرلیگین قاباغینین آلینماسی کیمی موهم حیاتی مساله لر اطرافیندا عملی تدبیرلر و ساده یوللار گؤستر یلمیشدیر.

بیز ایستردیک کونقره یه اینتیخاب ائدیلمسکد اشلاریمیز بو خصوصلاردا حاضر لانیب اوز فیکیرلرینی آچیق و آیدین صورتده بیان ائتمکله فیرقه نین قورولوشوندا ایراده لرینی دخالت وئرسینلر.

حتا فیرقه میزه داخل اولمامیش خئییرخاه اشخاصین دا گؤستر یشلرینی بیز کمال- ممنونیتله نظرده توماغا حاضر یق.

فیر قه‌میز خالق فیر قه‌سی اولوب عوموم میلته دایاندیغیندان خالقین فیکرینه چوخ جیدی صورتده اهمیت وئرمه‌لیدیر. بونو بیز همیشه یادیمیزدا ساخلامالی بیق.

اینکار انتمیریک هر بیر تشکیلات اوچون اولدوغو کیمی، تشکیلاتیمیزا موخالیف اولانلار تاپیلا بیلر. اگر بو موخالیفت صیرف عقیده و مسلک اوستونده اولموش اولسا بیزیم بدیمیزه گلمز. لاکین، یالانچی، موغریض، خودخاه و ایستیفاده‌چی، یاخود مورتجعلر طرفیندن تحریک یا تطمیع اندیلن عونصورلر طرفیندن گؤستریلن موخالیفتلرله مباریزه‌میز آمانسیر و رحمسیر اولاجاقدیر.

عقیده، فیکیر، مسلک بیزیم نظریمیزده دموکرات اولدوغوموز اوچون مؤحترمیدیر. مرانامه‌میزده دخی بو مؤوضوعو چوخ صراحتله یازمیشیق. لاکین شیدالیق، سیاسی کولاهبردارلیق، فیتنه جولوق و خالقین روحونو مودیر تبلیغات ایله زهرلیمک، فیکیر، عقیده و تشکیلات آزادلیغینا ضربه اولدوغو اوچون فیر قه‌میز طرفیندن بؤیوک خیانت ساییلیر و بیز بو کیمی جریانلارین گنیشلنمه‌سینه ایمکان وئره بیلیمیریک. تولکولر کیمی گیزله‌نیب موستبید روزنامه‌لره یالان خیر یازانلار آدلارینی یازیلارینین آلتیندا قنید انتسه ایدیلر، خالق گؤروب بیلر دی کی، نه کیمی آخماق و کیچیک آداملاری بیزیم قارشیمیزا چیخارماق فیکرینده‌دیرلر.

ماراغادا ریس-جومهور نامیزد گؤستریمک، 888 نؤمره‌لی خفییه نامیندان اولو تویوغو گؤلدوره بیلن ایفتیرالارلا، حتا تئهرانین گوزوباغلی بی طرفلرینی ایغفال ائتمک مومکون دئییلدیر.

فیر قه‌میزین موسیسلری اوز سؤزلرین علنی صورتده روزنامه‌میزده یازیب خالقا گؤستریرلر. بؤیوک کونفرانس‌لاردا دانیشیلان سؤزلریمیز خالق‌دان گیزلی دئییلدیر. بونولا بئله یالان شایبعملر ایله اوز کونوللرینی شاد ائتمک ایسته‌ینلر عجا دنیا‌نین ان آخماق آداملاری دئییلدیرمی؟

بیزیم یالان شایبعملردن ائله بدیمیز گلیمیر. چونکی خالق اولارین اینتیشار وئرلرین موغریض اولدوغونو بو واسیطه ایله داها تئز تشخیص وئره بیلر. قوی هر نه اللرینه گلیر یازیب تئهرانا گؤندرسینلر. یا تئهراندا اوز ایدارلرینین پنجره‌سیندن ائشیکگی گوره بیلیمین روزنامه مودیرلری ایسته‌دیکلری سوزو قوراشدیریب روزنامه‌لرینده یئرلشدیرسینلر. بونلارین جامیعه‌ده هئج بیر تاثیر اولای بیلمز. بیز همیشه یازمیشیق: یولوموز دوز و مقصدیمیز آشکاردیر.

بیز آذربایجان خالقینین سعادتینی و ایرانین سفالت و فلاکتدن خیلاصینی ایسته‌ییریک.

میر جعفر پیشه‌وری

«آذربایجان» نؤمره 12، مهر 3، سپتامبر، 25

ارباب و رعیت مساله‌سینین حلی

ارباب و رعیت مساله‌سی شهرین خارایجینده انظارلی جلب ائدن مساله‌لردن بیریدیر. رعیت مقامات مربوطه طرفیندن گؤندریلن بخشنامه‌یه دایانیب په‌لوی دؤوره‌سینده و اوندان ایرلی زمانلاردا بعضی طاماحکار اربابلار طرفیندن ایختیراع اولونان بیدعتلری وئرمک ایسته‌میر. اربابلار ایسه تویوق بیر قیجلی دیر دئییه، بیر قدم ده اولسون ایرلی گلیمیر، بیر دینار دا گؤذشت ائتمگه تنزول ائتمیرلر.

نتیجه‌ده خرمنلرین چوخو بیغیلمامیش قالمیشدیر. باشقا بیر طرفدن ده کنلیلرین ایچینده بعضی آداملار تاپیلوب کی بالتانی دیبین ووروب بهره وئرمک بئله ایسته‌میرلر.

بو محصولون پایمال اولماسی، یاضیش و قار آلتیندا قالماسینا مونجر اولای بیلر. اونا گوره مومکوندور کندلینی آجلیق وادار ائتسین اوز ال‌نین رنجینی اربابین ایجازه‌سینه منتظیر اولمادان تصروف ائتسین. بو صورتده اربابلارین نارضایتی و دادقالی اولاجاق، رعیت و ارباب ایختیلافی گوندن گونه گنیشلنجه‌کدیر.

بیلدیگیمیز گۆره اربابلارین اکثری بو ایختیلافاين تئزلیکله رفع اولاسینا طرفدار دیرلار. اولار ایضافی وئرگیلردن صرفنظر ائمگه راضی دیرلار. لئیکن بعضی نالینصاف و بوینو یوغونلار بو ایشه مانع اولور. اولکهده شولوقلوق و هر جمرج یاراتماق اوچون زمینه حاضیر لاماغا سعی ائدیر، اونسوز دا باشلانمیش حریق آلولان دیریرلار.

ایستر آمینیت و آسایشی برقرار ائتمک، ایسترسه عدل و اینصافی گۆزله بیب زور دئمگین قاباغینی آماق، ایسترسه محصولون تلف اولماسینا یول وئرمهک اوچون دؤولت مامورلاری بو ایشه بیر آخیر قویمالی دیر.

بیز آرزو ائدیریک آقایی اوستاندار رسمن بیر بخشنامه ایله ارباب و رعیتین تکلیفلرینی موعین ائتسین و کندلی یه نه قدر وئرگی وئریمک لازیم اولدوغونو یازیب گؤسترسین و هانسی بیدعتلرین لغو ائیلدیگینی اربابلارا قاندرسین.

اگر بونولا بنله اربابلار ایختیلافاي داوام ائدیرمکه ایصرار ائدرسه کندن آغساقلالاریندن بیر نچه نفر و کندلرده دؤولت نومایندهسی اولان کدخدالارین حوضوریه خرمندر گؤتورولسون. بو صورتده ارباب اوز حاقینی گؤتورمک ایسته مزسه، اوز الیه اوزونه ضرر ویرمیش اولور.

اگر بو خصوصدا جیدی بیر قدم گؤتورولمزسه مئیدانا چیخان هر حادثه و ایتیفاقا سماجت ائدن اربابلار ایله کندلیری اللرینده آلت ائدن ماجراجو عونصورلردن علاوه دؤولت مامورلاری دا مسول حساب اولوناجاقلار.

فیرقه میز بو ایختیلافاين عادیلانه بیر صورتده رفع ائدیلمه سینه جیدن طرفدار دیر. آمینیت عومومینی حیفظ ائتمک اوچون گؤذشته حاضیر اولان اربابلار، بیز وار قوومیزله کؤمک ائده جیمیک. شرارت پئشه و ماجراجو اداملارین الینده آلت اولمایاجاییق. قانونی بهره وئرین کندلیلر ده بیز صمیمی دوستلاریمیز اولدوغو اوچون چالیشاجاییق اولارین حاقلاری پایمال اولماسین. لئیکن یومورتادان، دؤشک پولوندان، بایراملیقدان، قوزو و جوجه کیمی بیرحمانه وئرگیلردن اؤترو دونیانی قان دریا سینا دؤندرک ایسته یین اربابلار ایله، فورصدن ایستیفاده ائدیب مالیک و رعیت ایختیلافاي، هر جمرج و شولوقلوقا چکمک ایسته یین ماجراجو و ایستیفادهچی عونصورلر ایله فیرقه میز خالق دوشمنلری کیمی ماعامله ائده جکدیر.

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان» شوماره 13 مهر 4- سنپتامیر 26

بیزی اوز حالیمیزا قویسونلار

تئهران روزنامه لریندن بیری فیرقه میزین تنقید ائدرکن یازمیشدی کی، آذربایجانلیلارین شیکایتی یئرسیز دیر. چونکی ایرانین آیری ایالتلرینه ده توجه ائدیلمه میشدیر.

بیز آیری ایالتلر باره سینده بحث ائتمک ایسته میریک. مومکوندور بو ایددعا چوخ حقیقته یاخین اولسون. لاکین آذربایجانین مرکزی اولان تبریز شهرینی او مقاله یازانلار گلیب گؤرسه ییلر تصدیق ائدریلر کی، جندق و بندر عابباس ایله ده بنله رفتار ائدیلمه میشدیر. اورمییه، اردبیل، خوی، قطع کاشان و قوم ایله موقایسه ائدیله بیلمز لر. حالبوکی، ریضا خان مئیدانا چیخمازدان اول بو شهرلر آبادانلیق و مدنیت جهندن حتا تئهرانین اوزوندن بنله ایره لیده ایدیلر.

تبریزده تئاتر، تاماشاخانالار اولدوغو زماندا تئهراندا بو آد ایله آدلاندرماق مومکون اولان بیر موسیسه بنله یوخ ایدی. آستارادا خالقین اوز کؤمگی و تشبوئو ایله آچیلان مدرسه نین نظیرینی ایسفاهاندا گؤرمک اولماز دی. تبریزین، اردبیلین تجارت موسیسه لری بوتون ایراندا شوهرت و اعتباردا بیرنجی حساب اولوناردی. اورمییه نین گؤز للیگی، آبادلیغی ایرانی سیاحت ائدن اوروپالیلارین اثرلرینده موهم یئرلر توتاردی.

ایندی ایستهمیردیک آذربایجان حاقیندا مقاله یازانلار گلیب بو شهرلری نظر دن کئچیره ایدیله. تبریز حتا قزوین ایله موقاییسسه اندیله بیلمز. اورادا اقلن تزه اوصوللا ایجاد اندیلیمیش اوج آسفالت خیابانلار تصادوف اندیلیر. بویوک تبریز شهرینین مرکزی خیابانینین یاریسی بئله آسفالت دئییلدیر. یایدا توز- تورپاق، قیشدا پالچیق و میردابلار سورونوب سوروکلنن جامعاتی بورادا ساخالیان فقط ناچارلیقدیر.

قیشدا یاناجاق یوخلوغو، یایدا سو قحطلیگیندن تبریزین حاماملاریندان ایستیفاده ائتمک غنیر-مومکون اولان ایشلردندیر.

باغچالار و حیطلرده اولان آغاج و گؤیرتی قورویوب محو اولوب گئدیر. خالقین سوسوزلوقدان فریادی گؤیلره قالخیر.

ساده بیر تحقیقات آپاریلارسا اهالینین یوزده یئتمیشی تراخوم و سایر گؤز ناخوشلوقلارینا موبتلا اولدو غونون ایدیعا دئییل، حقیقت اولدو غو آشکارا چیخار. ایشسوزلیک خالقیمیزین اکثریتینی تهدید ائدیر. بو جهندن شهرلریمیزی ترک ائدیپ بیر پارچا چورک دالینجا باشقا شهرلره موهاجیرت اندنلرین سایه گون-گوندن آرتیر و قورخولو بیر شکیل آلیر.

مدرسهلریمیز چوخ فنا بیر حالدادیر. خالقین توجه و رغبتینه باخمایاراق حتا شهر اهالیسی اوشاقلارین یوزده اونونو مدرسهیه گؤندره بیلیمیر. آجلیق و فلاکت نتیجهسینده آلتی یاشلی بالالارین زحمتیندن بیرحمانه صورتده ایستیفاده ائدیله. خالی کارخاناتلاریندا، پارچا توخویان ال دزگاهلاریندا چالیشان کارگرلرین یوزده هشتادی کیچیک یاشلی تدریس و تربیه محتاج اوشاقلاردیر. بونلارین گونده ایکی ریبال، بلکه اوتوز شاهه موزد آلانلاری واردیر. بئلهلیکله، آذربایجانین نسلی کسلیله و آذربایجان خرابهزار حالا دوشور.

آذربایجان خالقی ایرانین آیری ایالتلرینده یاشایان خاقلارا بنزمز. بیزیم کندلیلریمیز قول گوجو ایله حاصل یارادیر. باغبانلریمیز زحمت و رنج سایهسینده ابدلیق ووجودا گتیریرلر.

آب-هومیزین سرتلیگی و اولکهمیزده اوزون مودت داوام ائدن قیش فصلی خالقیمیزی فعال و زحمتکش، قوروتلی بیر خالق اولماغا وادار ائتمیشدیر. اونا گوره نه تک آذربایجان بلکه بوتون ایراندا ووجودا گلن صنایع بو خالقین قودرت و دوزومونه مینتداریر.

بندرشاهدان بندرشاهپورا قدر قورولان دمیر یول خطی بیزیم زحمت و رنجیمیزین محصولودور. مازانداران و سایر شهرلرده ووجودا گلن فابریکلری آذربایجان کارگرلری دولاندیریر. حتا، تئهرانین آغیر ایشلری بیزیم کندلریمیزی ترک ائدیپ چورک دالینجا گندن جاوانلاریمیزین عؤدهسیندهدیر.

تئهران روزنامهلری تک قاضیه گئدیر. آذربایجان ایله ایرانین آیری یئرلرینده فرق یوخدور دئمکله، اوزلرینین جهالت و غرضلرینی ثوبوتا یئتیریرلر.

آذربایجان تئهراندان بیر شئی ایسته میر. اونا اوز حالینا قویسالار کافیدیر. اونا ایمکان وئرسه لر، اوز ایله اوز ایشلرینی ایداره ائتسین، بسدیر. تئهران بیزی ایفلیج و موعطل ائتمیشدیر. گوز آچماغا یول وئرمیر، خیردا بیر ایش گورمک ایسترسک نفسیمیزی کسیر، ال-قولوموزو باغلا بیر.

هر گون بیر اوغرونو اوستاندار، فرماندار عونوانی آلتیندا الینه بویوک بیر چمدان وئریب، اوستوموزه گؤندیریر. تزه و ایتی بیر اولگوج ایله مین دفعه لر ایله قیرخیلمیش باشلاریمیزی قیرخماقدان اوتانمیرلار. نچه آیدان زییادهدیر شهر انجونی اینتیخاب ائتمیشیک. هله اونون تصدیقیندن بیر خبر یوخدور. اوغرو لار، دولت پولونو منیمسه یئرلر باشیمیزا حاکیم کسلیله هر بیر قدمده قارشیمیزا انگل چیخاریرلار.

نه اوچون الی ایللرله مملکتی موعطل ائدن اوغرو، یالانچی و خاین مأمورلار بئنه گرک مملکتده علاقمند اولان فعال و تزه نفس بو آذربایجانلیلاردان قاباق توتولسون؟

آذربایجانلی، حتا بو ناقیص قانونلار باقی قالسا بئله اوزونو ایداره ائتمگه قادیردیر. تئهراندان بیز هئج بیر کومک ایسته میریک. بیزی اوز حالیمیزا قویسونلار. بو فقیر وضعیتده بئله اولارین خاین مأمورلاریندان یوز قات یاخشی بیر صورتده ایشلهیه بیلریک.

میر جعفر پیشهوری

«آذربایجان» شوماره 14، مهر 5، سنپتامبر 27

فیرقه اوینوجاق دئییلدیر

خالقین فیرقه‌میزه اولان هوس و رغبتی چوخلارینی یوخودان اویدیب تشکیلاتیمیزا چکمکده‌دیر. موختلیف طبقه و دستلره منسوب اولان اشخاص، دسته-دسته گلیب یازیب اؤزلرینی عوضو اولماغا موعرفلیک ائدیرلر.

بو آخنین ایچریسینده یاخشی آداملار و ساغلام فیکرلی آزاخاھلار، تجربهلر، دموکراتلار اولدوغو کیمی، یالانچی عونسورلر ده واردیر.

بو عونسورلر کناردا موخالیف ائتمکدن مأیوس اولوب، بیزه تشکیلاتیمیزین ایچریسینده اوینو آچماق فیکرینده‌دیرلر.

بونلارین بعضی‌سی چوخ شیطانلیق و بدذاتلیق ایله ایشه گیریشمیشلر. اول فیرقه‌دن، جمعیتدن، مرام و مسلکدن دم وورور، سونرا خیردا و اهمیتسز نظره گلن ایرادلارلا ساده عوضولرین ائتمکده چالیشیرلار. بونلارین نئیرنگ و حیللری چوخ ماهیرانه‌دیر. بیر واخت عوضولریمیزین و موسیسلریمیزین بعضیلرینی تمجید ائدیر، آنجاق بیر، یا نئجه نفره نسیب بدبیللیک گؤستریرلر. آیری بیر واخت فیرقه باشیندا دورانلاردان بیرینه تملوق دئییر، آیریلارینی یارایان- یارامایان توهمتلر ایله لکه لندیرمگه و بو واسیطه ایله اورتایا نیفاق سالماغا چالیشیرلار.

البته، بو حوقالارین قاباغینی آماق چوخ تنز بیر زاماندا مومکون اولاجاقدیر و فیرقه عوضولری چوخ تنزلیکله اولناری تانییب اغیزلارینی یوماجاقلار. بوندان چوخ بحث ائتمگه گلمز.

قورخمالی- یاراماز عونسورلرین باشچیسی عقیده و مسلک موخالیفلرین تشکیلاتیمیزا سوخولمالاریدیر. بونون ایندین قاباغی آلیماز ساق فیرقه چوخ تنز بیر زاماندا شیکست تاپا بیلر.

بونلار فیرقه‌میزین سیرالارینا قنید و شرطله داخل اولماق ایستینلر دیر.

بونلار او آداملار دیر کی، دئییرلر: بیز سیزین شو عارلارینیزین هامیسینی قبول ائده بیلریک. اولنارین بعضی‌سی بیزیم سلیقه‌میزه او یغون دئییلدیر. بیز دموکرات اولاریق آما بو مادله سس وئرمریک. بیز اولنارا دئمهلر بیک کی، سیز بو یورون اؤز مسلکی نیزه مووافق بیر فیرقه یارادین. بیزیم مسلکی میز بودور. کیم بو مسلکی تامامیله قبول ائدرسه بیزیم جرگه‌میزه داخل اولما بیلر. کیم قنید و شرط قویماق ایستیرسه، بو یوروب گئتسین. فیرقه اوندان اؤترو دئییل کی، هر کس اونون ایچینده اؤزونه مخصوص بیر مسلک و بیر پرنسیپ ایجاد ائتسین. فیرقه همفیکرلر، هممسلکلر تشکیلاتیدیر. اونون بوتون عوضولری بیر مرام و بیر نیظاما تابع اولمالیدیرلار.

یالانچی عونسورلر ائشیندیگیمیزه گؤره شهرلرده تشکیلاتیمیزا یول تاپا بیلیمیشلر، اولنارین ایچریسینده مرموز آداملار دا واردیر.

بیز بونو آشکار صورتده دئییریک: دموکراتیک فیرقه‌میزین مرام و نیظامی داخلینده هر کس اؤز فیکرینی بیان ائده بیلر. شو عارلاریمیزی تامامیله قبول ائدن اشخاصین شدید تنقیدلرین ائشیمک بیزیم ان موهم وظیفهلریمیزدیر. لاکین شو عاردان کناردا ائدیلمک بیزیم دوشمنلریمیزین تلقینی اولدوغو اوچون ابدن نظرده توتولما یاجاق. او فیکرلر طرفیندن ایصرار ائدنلر ایستر فیرقه‌نین کونفره‌سینده، ایستر آیری موسیسلرده گؤرونورسه چوخ ساده بیر صورتده تشکیلاتدان ایخراج ائدیله‌جکدیر.

اطرافا اینتیخاب ایشیندن اؤترو گئدن فیرقه مأمورلاری بونو آچیق و آیدین بیر صورتده فیرقه‌یه دؤطلب اولنارین نظرینه یئتیرمه‌لیدیرلر.

اگر بو کیمی آداملار کونفره‌یه اینتیخاب ائدیلمیش اولسالار زحمت چکیب گلمه‌سینلر. اولناری اعتبارنامه کومیسسیونو رد ائده‌جکدیر.

دموکرات فیرقه‌سینده دموکرات اولمایان آداملار یئر یوخدور.

موراجیعتنامه‌میزده گؤستریلن شو عارلاری ایصلاح ائتمک مومکوندور. لاکین اولنارین اساس و پرنسیپینی دییشمک اولماز.

میلی دیلده تدریس، محلی و ایقتیصادی موختاریتین قانون اساسی اوزرینده قورولماسی، لازیم اولان ایالت و ویلایت انجومی کیمی مسالهلر دییشلمز.

بوندان علاوه بعضي سول سوز دانیشان، اوزونو داها آزادیخاه گؤسترک ایستمین آداملارین دا ضررلی سوزلرینین قاباغي آلینمایدیر. بونلار اگر اوز خطرناک شوعارلارینی تکرار اندرلرسه، ساغ و ایرتیجای عونسورلر کیمی فیرقهمن اوزاقلاشدیریلیرلار. بونلار آذربایجانین ایلحاقی مسالہسینی اینتیشار وئرلر دیر.

آذربایجان ایراندان آیریپ آیری مملکتہ یاپیشدیرماق سوزو فقط فیرقه میزین بوتون دوشمنلری طرفیندن اینتیشار تاپمیشدیر. بیز بو شوعارلارین یالان و معناسیز اولدوغونو عملده ایثبات اندیریک. بیز ایرانین ایستقلال و تامامیتینه شدیدن عالاقمندیگ. آذربایجان ایسه ایران داخیلینده اوز مدنی، میلی حاقینا مالیک اولمایدیر.

بو حاق و ایختیاری آذربایجان خالقی قیرخ ایل بوندان اول سیلاح گوجو ایله آماغا موفق اولموشدور. بیز اونودیریلتمک ایستیمیریک. یالانچی دموکراتلار ایسه دئییرلر: آذربایجان سوزونو بئله آغیزا آماق اولماز. اصلن آذربایجانلینین دیلی: یوخدور.

یا اینکی آذربایجانین وارینی چکیب تئهرانا آپارانلار باره سینده دانیشماق زولفی- یاره توخونماق دئمکدیر. عصریمیز بو سوزلره گولر و اونو دینلری مسخره اندر.

بئله دموکراتلار بورویوب دولفقاری(1) کیمی اوز خصوصی و عایله یی دموکرات فیرقلرینی قورسونلار، بیزیم اونلار ایله رفاقتیمیز توتماز.

میر جعفر پیشهوری

«آذربایجان» شماره 15، مهر 6، 28 سئپتامبر

1-آذربایجانین زنجان ماحالیندا ایری تورپاق صاحیبی اولموشدور.

آذربایجان اوز تاریخی وظیفه سینی اونوتماز

آذربایجان آزادیخاهلارینین فیرقه تشکیلی ایله مشغول اولدوقلارینی گؤرونور، تئهران موستبیدلری اونلارین عموم ایران آزادیغینا لاقئید اولمالاری کیمی تلقی انتمیشلر. بو دوغرو بیر تفسیر دئییلدیر. تئهران و ایرانین آیری شهرلرینده آزادیغی محو انتمگه باشلایان قارا قوملر اوز تکلیفلرینی دوشونمهلیدیر.

آذربایجان تئهرانین اوبونلارینا چوخ منفی و بدبینلیک ایله باخیر. بو سادهلک ایله مشروطه و قانون-اساسینی اورتادان آپارماق اولماز. بئش-اون نفر موستبید ایستدیگی کیمی خالقین قان و سیلاح گوجو ایله آدیغی آزادیغی پوزا بیلمز. خاین و موستبید مجلس وکیللری بیر داها قان و قوربانلیق طلب اندیرلر.

صدروالشرافین قبول اندیلمه سی، آزادیخاه جمعیتلرین قاداغان اولونماسی، روزنامه لریمیزین قاپانماسی، آزادلیق یولوندا موباریزه اندن قهرمانلارین حبس اندیلمه سی ایران میلتنه اعلان-حرب دئمکدیر. صدر حؤکومتی و مجلسین موستبید نوماینده لری بو اعلان-حربدن غالب چیخا بیلیمه جکلر.

اون و اون بئش نفردن چوخ اولمایان ستار خان دسته سی بیر گون بوتون دونیا ایجتیماعیتینه قارشی دایاناراق مشروطه نی ایره لیلتمگه موفق اولدو. اونون آتمیش میندن زییاده موتشکیل شاگیردلری بو آسانلیق ایله مشروطه و آزادلیق پرچمینین آیقلار آلتینا سالینماسینا یول وئر مکلرینی آرزو اندنلر قطنن آحماق و دیوانلر اول بیلر.

آذربایجان دموکرات فیرقه سی بوتون ایران خالقلارینین آزادلیق و نیجات اوردوسودور. بو فیرقه ایگیرمی بئش گونلوک سوردویو عؤمرونده بؤیوک موفقیت قازانمیش، اونون صداسی بوتون آذربایجان شهرلرینی بوروموشدور.

ایگرمی بش گونده آتمیش مین عوضو توپلاماق دونیا تاریخینده آز تصادوف اولان ایشلردندیر. خالقی بو آزادیخاه تشکیلاتین طرفینه توپلایان عجا ایمان، عقیده و احساساتدان باشقانه اولاییلر؟ بو احساساتین قاباغینی هنج بیر قووه سد ائده بیلمز.

بیز مقاله لریمیزین بیرینده یازمیشدیق: «اگر تهران اوزونو ایرتیجاعتین قوجاغینا آتارسا، بیز اوز آزادیغیمیزی مستقیل بیر صورتده تامین ائدهجیمیک». او ایشیمیزین باشلانغیجی ایدی. ایندی فیرقه میزین قودرتی او قدر آتمیشدیر کی، بیر قدم ایره لی قویوب دئییریک: «اگر تهران توتدوغو ایرتیجاعتی یولدان قاییتماق ایسته مزسه، بیز اونو قهر و غضب ایله او یولدان قایتارمالی بیق».

ایران آزادیخاهلاری آرخایین اولسونلار کی، آذربایجان اونلاری ترک انتمه ییب، همیشه اولدوغو کیمی قطعی چارپیشمادا اونلارین مؤحکم آرخاسی اولاجاقدیر.

بیزیم امنیت و آسایش شو عارلاریمیزی سو- تعبیر ائدیپ خالقین امنیت و آسایشینی آیری یوللار ایله پوزماق ایسته یئرلر اود ایله اوینادیقلارینی بیر دفعه آنلامالیدیرلار.

آذربایجان خالقی یاتمامیشدیر. او، بو گون هر بیر زاماندان قودرتلیدیر. اگر اوچ هفته بوندان ایره لی آزادیخاهلار صفینده اینتیظامسیرلیق، عجله و هدفسیر حرکتلر نظره چارپیردیس، بو گون اونلاری ایداره ائتمگه قادیر مونتظم بیر مرکز وجودا گلیمشیدیر.

ایختیلاف و نیفاق نغمه سی چالماغا باشلایانلار آغیزلارینی یوموب یئرلرینده اوتورمالیدیر.

بیز تکرارن دئمیشیک: طبقاتی مباریزه آپارمیریق. اما، اگر بیزیم حوسنی- عملیمیزدن سو- ایستیفاده ائدیپ آزادیخاهلار و خالقین زحمتکنش طبقه سینی فشار آلتینا آماق ایسته یئرلر تاپیلارسا، فیرقه میزین اونلارا نیسبتن رفتاری چوخ شیددتلی اولاجاقدیر.

تهران یونو بیر دفعه بیلسین کی، آذربایجان آزادیخاهلاری اونلارین خیانتکار حرکتلرینی دقیق بیر صورتده تعقیب ائدییرلر.

صدروالاشرافی حؤکومت باشینا کئچیرن مجلس ایران میلینه و مشروطیته خیانت ائتمیشدیر. چونکی، بو موستبید ایران آزادیخاهلارینین و ایران مشروطه سی نین باش دوشمنلریندندیر.

خاینلرین جزاسینی میلت اوزو تعیین ائده جکدیر.

ایران آزادیخاهلاری جیدن اومیدوار اولمالیدیر. صدروالاشرافلارین خاین اللریله زیندانلارا سالینمیش، مباریزه آپاران آزادلیق قهرمانلارینا قارداشلیق سالامی!

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان» شوماره 16، مهر 8، سنپتامبر 30